

Ένας άντρας γεμάτος αγάπη για τη γυναίκα του

Στο βιβλίο του Ωσηέ διαβάζουμε ότι η γυναίκα που αγάπησε, παντρεύτηκε και του χάρισε τρία παιδιά, τελικά τον εγκατέλειψε. Αυτή η θλιβερή προσωπική του εμπειρία βοήθησε τον προφήτη να συναισθανθεί τις τραγικές συνέπειες που ακολουθούν τη διάλυση της σχέσης Θεού - Ισραήλ. Χρησιμοποίησε, λοιπόν, την εικόνα του γάμου για να μιλήσει για τη Διαθήκη που έκλεισε ο Θεός με τον Ισραήλ. Όμως η νύφη - Ισραήλ πρόδωσε τη σχέση που κλείστηκε στο Σινά. Παρ' όλα αυτά ο Θεός, σαν ένας πιστός σύζυγος, εξακολουθεί να αγαπάει τον παραστρατημένο Ισραήλ. Του προσφέρει, λοιπόν, ευκαιρίες να μετανιώσει και να ξανάρθει κοντά του. Έτσι, η αγάπη θα έχει πάλι τον τελευταίο λόγο: *«Τη μέρα εκείνη», λέει ο Κύριος στον Ισραήλ, «'άντρα' θα με αποκαλέσεις... Μαζί σου θα ενωθώ για πάντα με τα δεσμά του γάμου. Για δώρα γαμήλια θα σου προσφέρω υποστήριξη και προστασία, αγάπη και συμπόνοια. Θα σε κερδίσω με την αταλάντευτη* πίστη μου και θα με αναγνωρίσεις για Κύριό σου».*

Την εικόνα του γάμου θα χρησιμοποιήσει αργότερα και η Εκκλησία για να περιγράψει τη σχέση του Νυμφίου - Χριστού με τη νύμφη - Εκκλησία.

Μάρκ Σαγκάλ. (20ός αι.)

Εργασία στην τάξη

1. Ποιους επικρίνει σκληρά ο προφήτης και γιατί; Να επισημάνετε και να εξηγήσετε τις μεταφορές που χρησιμοποιεί στα λόγια του.
2. Μπορείτε ως σύγχρονοι άνθρωποι να καταλάβετε γιατί ο Ωσηέ πολεμάει τόσο πολύ την ειδωλολατρία; Θυμηθείτε και όσα γράψατε στην εργασία σας στο μάθημα 10.
3. Υπογραμμίστε στις προφητείες του τις φράσεις που περιγράφουν τους κακούς όρους ζωής του λαού. Τι φαίνεται πως ξέχασαν οι Ισραηλίτες;
4. Εξηγήστε γιατί η απομάκρυνση από τον αληθινό Θεό είχε ως αποτέλεσμα την καταστροφή των σχέσεων των ανθρώπων; Θυμηθείτε από πού πήγάζαν και πού στηρίζονταν οι νόμοι των Ισραηλιτών (μάθημα 13).
5. Τι προλέγει ο Ωσηέ για το μέλλον; Υπογραμμίστε τις σχετικές φράσεις στις προφητείες του.
6. Ποιο είναι για τον προφήτη το σπουδαιότερο κριτήριο της αληθινής ζωής και της πραγματικής σχέσης με το Θεό; Πώς θεραπεύονται όλες οι κακές πλευρές της ζωής;
7. Με ποιες εικόνες περιγράφει ο Ωσηέ τη σχέση του Θεού με το λαό του; Τι σκέψεις και συναισθήματα για τη σχέση Θεού - ανθρώπων σας προκαλούν οι εικόνες αγάπης που χρησιμοποιεί ο προφήτης;

Δραστηριότητες

1. Βρείτε ένα κείμενο ή έργο τέχνης που να αποδίδει κατά τη γνώμη σας κάτι από το κήρυγμα του Ωσηέ που σας εντυπωσίασε.
2. «Ο κόσμος σήμερα χρειάζεται αγάπη». Οργανώστε ένα Project χρησιμοποιώντας το υλικό της σελ. 102 και ό,τι άλλο επιλέξετε από τα υπόλοιπα μαθήματά σας.

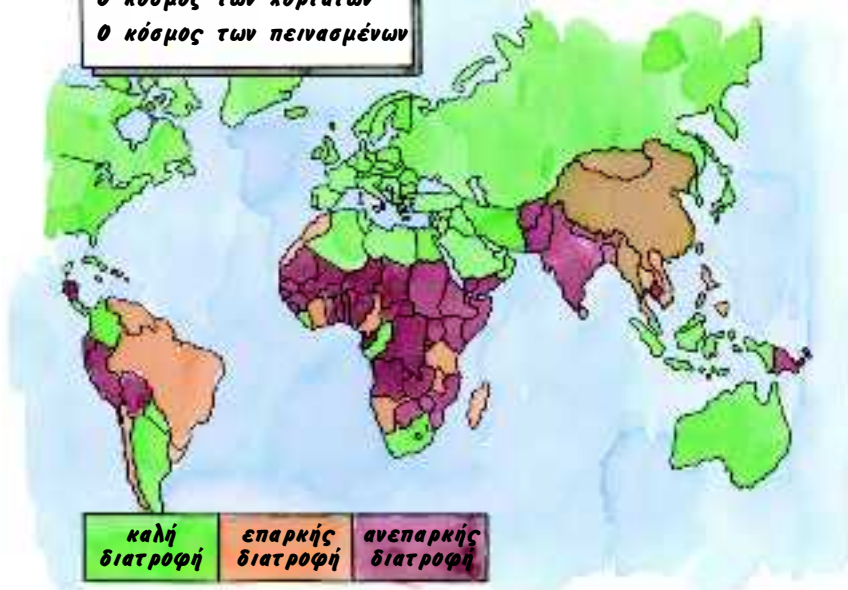
Συμβουλευόμενοι τα κείμενά μας, συμπληρώνουμε το παρακάτω πλαίσιο

<p>Η εποχή, η καταγωγή και η περιοχή δράσης του προφήτη</p>	<hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/>
<p>Πολιτική / θρησκευτική κατάσταση της εποχής</p>	<hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/>
<p>Ποιους επέκρινε κυρίως;</p>	<hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/>
<p>Πώς παρουσιάζει το Θεό;</p>	<hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/>
<p>Τι ζητάει ο Θεός από τους ανθρώπους;</p>	<hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/>
<p>Τι προέβλεπε ο προφήτης για το κοντινό μέλλον;</p>	<hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/>
<p>Σε τι μοιάζει η εποχή του με τη δική μας;</p>	<hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/>
<p>Γράψτε μια φράση του προφήτη που θεωρείτε πολύ σημαντική</p>	<hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/>

Δε ζητάει τίποτε άλλο ο Θεός: πράξτε το δίκαιο, δείξτε αγάπη ακολουθήστε το Θεό με την καρδιά σας!

(προφήτης Μιχαίας 6, 8)

**Ο κόσμος των χορτάτων
Ο κόσμος των πεινασμένων**

Από την Οικουμενική Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (1948)

Κάθε άνθρωπος έχει δικαίωμα σ' ένα βιοτικό* επίπεδο που να εξασφαλίζει υγεία και ευημερία στον ίδιο και στην οικογένειά του, κυρίως σε ό,τι αφορά τη διατροφή, την ένδυση, τη στέγαση, την ιατρική φροντίδα, καθώς και τις αναγκαίες κοινωνικές υπηρεσίες.

Και στον 21ο αιώνα κάποιοι αριθμοί συνεχίζουν να μας ξαφνιάζουν!

- Τα τρία πλουσιότερα άτομα του κόσμου κατέχουν μια περιουσία μεγαλύτερη από το σύνολο του εθνικού πλούτου των 48 φτωχότερων χωρών του κόσμου.
- Από τα 4,5 δισεκατομμύρια των κατοίκων που αριθμούν οι υπανάπτυκτες χώρες, ένας στους τρεις δεν έχει πρόσβαση στο πόσιμο νερό.
- Υπολογίζεται ότι 250 εκατομμύρια παιδιά εργάζονται σ' όλο τον κόσμο. Τα μικρότερα απ' αυτά είναι κάτω των 5 ετών. Σε ορισμένες χώρες η παιδική εργασία έχει καταστήσει κοινωνική μάστιγα. Στη Λατινική Αμερική εργάζεται το ένα παιδί στα πέντε, στην Αφρική το ένα στα τρία, στην Ασία το ένα στα δύο. Αν και ο μεγαλύτερος αριθμός των εργαζόμενων παιδιών βρίσκεται στις φτωχές χώρες του Νότου, τα παιδιά που εργάζονται στην Ευρωπαϊκή Ένωση ξεπερνούν τα 2 εκατομμύρια. Ακόμη και σε χώρες που θεωρούνται κοινωνικά προηγμένες – Δανία, Ολλανδία – τα τελευταία χρόνια εμφανίστηκε ξανά το φαινόμενο του παιδιού που δουλεύει.

Καθώς διαμορφώνεται στον αιώνα μας μια παγκόσμια αλληλοεξαρτώμενη κοινωνία, το βασικότερο πρόβλημα είναι η συνειδητοποίηση του χρέους προς τους φτωχούς και η έμπρακτη αλληλεγγύη, στις πόλεις μας, στα κράτη μας, αλλά ακόμη και από χώρα σε χώρα, από φυλή σε φυλή, από λαό σε λαό. Δεν μπορούμε πια να ισχυριζόμαστε ότι δεν ξέρουμε ή δεν μας αφορά το ότι εκατομμύρια παιδιά ζουν μέσα σε άθλιες συνθήκες, χωρίς τη στοιχειώδη θαλπωρή*. Ότι πάνω από 800 εκατομμύρια συνανθρώπων μας υποσιτίζονται, ενώ άλλα 3 δισεκατομμύρια ζουν με λιγότερα από 2 ευρώ την ημέρα. Και μάλιστα ότι αρκετοί από αυτούς κινούνται δίπλα μας με ακόμη μικρότερο εισόδημα.

Αναστάσιος Γιαννουλάτος, Αρχιεπίσκοπος Αλβανίας

20. Ο προφήτης Μιχαίας: το όραμα της παγκόσμιας ειρήνης

Το πρίσμα του Taylor.

Βρέθηκε στη Νινευί και περιγράφει τα κατορθώματα του ασσύριου Σενναχηρίμ. Εδώ ο ηγεμόνας κομπάζει*: «Τον Εζεκία του Ιούδα, τον έκλεισα στην Ιερουσαλήμ σαν πουλί στο κλουβί».

α) Η εποχή του προφήτη

Ο προφήτης έδρασε στο βασίλειο του Ιούδα σε μια εποχή κρίσης. Οι Ασσύριοι, που είχαν ήδη καταλάβει το Βόρειο Βασίλειο αποτελούσαν μια μόνιμη απειλή και για το Νότιο, όπως άλλωστε και για όλη την περιοχή. Η Ιερουσαλήμ παραλίγο να έχει την τύχη της Σαμάρειας, καθώς πολιορκήθηκε από τον ασσύριο ηγεμόνα Σενναχηρίμ. Τελικά, η πόλη σώθηκε σαν από θαύμα.

Όμως και στα εσωτερικά του κράτους τα πράγματα δεν ήταν καθόλου καλά. Παρόλο που ο βασιλιάς Εζεκίας έκανε μια σημαντική θρησκευτική μεταρρύθμιση καταργώντας τα ιερά και τα είδωλα, τα αποτελέσματα δεν ήταν σπουδαία και μόνιμα. Οι Ισραηλίτες είχαν φτάσει να πιστεύουν ότι, αφού ο Θεός κατοικούσε στο Ναό, θα προστάτευε πάντα και αποκλειστικά το έθνος τους. Έτσι, ανεξάρτητα από την ηθική τους κατάπτωση πίστευαν ότι δεν κινδύνευαν από τίποτε. Μανία πλουτισμού, απάνθρωπη εκμετάλλευση των αδυνάτων και έλλειψη αλληλεγγύης χαρακτήριζαν την καθημερινή ζωή του λαού.

β) Λίγα στοιχεία για τη ζωή του

Ο Μιχαίας καταγόταν από την Ιουδαία, από γεωργική και ποιμενική οικογένεια. Σε κάποια φάση της ζωής του εγκαταστάθηκε στην Ιερουσαλήμ. Δε διέθετε μεγάλη μόρφωση, αλλά συναισθανόταν βαθιά το σωστό και το δίκαιο. Στεκόταν στο πλευρό των φτωχών και των καταπιεσμένων κατακρίνοντας τους άρχοντες και τους πλουσίους για τις αδικίες τους. Οι λόγοι του ήταν τόσο καυστικοί*, ώστε ο προφήτης έγινε ανεπιθύμητος και διώχθηκε. Επειδή ο Μιχαίας έδρασε την ίδια εποχή με τον προφήτη Ησαΐα, είναι σίγουρο ότι τον γνώριζε. Ίσως μάλλον να ανήκε και στον κύκλο των μαθητών του.

γ) Μερικές προφητείες του Μιχαία

• Οι άρχοντες αδικούν το λαό

Ακούστε αρχηγοί και άρχοντες του Ισραήλ. Δεν είν' έργο δικό σας να γνωρίζετε το δίκαιο; Εσείς όμως μισείτε το καλό και αγαπάτε το κακό. Φέρεστε στο λαό μου σαν να ήταν ζώα που τα πάνε για σφαγή... Τρέφεστε με τις σάρκες του λαού μου ... κακομεταχειρίζεστε το λαό μου... Αποστρέφεστε το δίκαιο και διαστρέψτε το σωστό, εσείς που χιτίζετε την Ιερουσαλήμ, την πόλη του Θεού, πάνω σε αίματα και αδικίες. Οι άρχοντες δωροδοκούνται όταν δικάζουν, οι ιερείς διδάσκουν με πληρωμή και οι προφύτες προφητεύουν με αμοιβή. Κι ύστερα απ' όλα αυτά τολμούν και λένε: «Ο Κύριος είναι μαζί μας. Δε θα μας βρει κακό!».*

• Οι ψευδοπροφύτες παραπλανούν το λαό

Οι προφύτες που παραπλανούν το λαό μου, υπόσχονται ειρήνη σ' εκείνους που τους δίνουν πλούσια τροφή αλλά απειλούν με πόλεμο αυτούς που τίποτε δεν τους προσφέρουν. Γι' αυτό σε τούτους τους προφύτες ο Κύριος λέει: «...Τέρμα οι προφητείες. Σκοτάδι θα σας περιβάλλει όπως μετά το ηλιοβασίλεμα. Δεν θα λαβαίνετε απάντηση από μένα».

• **Ο λαός μιμείται τους ανάξιους ηγέτες του**

Πρόθυμα ακολουθήσατε το κακό παράδειγμα του βασιλιά ... κι όλης της δυναστείας του. Μιμηθήκατε τα έργα τους...

Αλίμονο σ' εμένα!... Ούτε ένας δεν υπάρχει τίμιος στη χώρα, ούτε ένας στο Θεό να 'ναι πιστός. Παραμονεύουν όλοι τους να κάνουν φονικό, ο ένας τον άλλο κοιτάει να παγιδέψει. Είναι όλοι τους ειδικευμένοι στο κακό ... όλοι μαζί έχουν διαστρέψει το δίκαιο. Ο πιο καλός ανάμεσά τους κι ο πιο τίμιος είναι κι από τ' αγκάθια πιο βλαβερός.

• **Πάντα όμως υπάρχουν πιστοί (= το υπόλειμμα)**

Το υπόλοιπο των απογόνων του Ιακώβ είναι διεσπαρμένο ανάμεσα σε πολλούς λαούς καθώς δροσιά απ' τον Κύριο, καθώς βροχή απάνω στο χορτάρι. Δε στηρίζει την ελπίδα του στους ανθρώπους...

• **Ο Θεός δεν παύει να συγχωρεί**

Ποίμαινε, Κύριε, το λαό σου με το ραβδί σου, τα πρόβατά σου που απομονωμένα ζουν σε τόπο άγονο, ενώ τριγύρω τους υπάρχει εύφορη γη... Ποιος άλλος Θεός είναι σαν κι εμένα, που συγχωρεί την ανομία και παραβλέπει την ασέβεια, όπως εσύ στο λαό σου που έχει επιζήσει;...

Και πάλι θα μας σπλαχνιστείς... Στης θάλασσας τα βάθη θα ρίξεις όλες μας τις αμαρτίες. Δείξε πιστότητα κι αγάπη σ' εμάς, τους απογόνους του Αβραάμ και του Ιακώβ, όπως ορκίστηκες στους προγόνους μας απ' τον πολύ παλιό καιρό.

• **Η πραγματική λατρεία του Θεού**

Αναρωτιέστε: «Τι πρέπει τάχα να προσφέρουμε στον Κύριο;... Να του προσφέρουμε χρονιάρικα μοσχάρια για ολοκαύτωμα»;»... Ο Κύριος σας δίδαξε τι είναι καλό και τι απαιτεί από σας: Πράζτε το δίκαιο, δείξτε αγάπη, ακολουθήστε το Θεό σας πρόθυμα.*

• **Ο Μεσσίας θα έρθει για όλο τον κόσμο**

Αλλά από σένα Βηθλεέμ ... αν και είσαι από τις πιο μικρές πόλεις του Ιούδα, εγώ θα κάνω να προέλθει εκείνος που θα γίνει άρχοντας του Ισραήλ... Όταν έρθει εκείνος, θα τους οδηγήσει και θα τους προστατέψει με τη δύναμή μου... Θα ζήσουν με ασφάλεια, γιατί όλοι οι λαοί της γης θ' αναγνωρίσουν τη μεγαλοσύνη του. Αυτός θα φέρει την ειρήνη.

Το υπόλειμμα ήταν ένα μικρό τμήμα του λαού που παρέμενε πιστό στο Θεό, παρά τις κρίσεις και τις καταστροφές. Επιπλέον, είχε μια μεγάλη αποστολή: Να μεταφέρει από γενιά σε γενιά τις Επαγγελίες του Θεού. Απ' αυτό το υπόλειμμα θα προερχόταν και ο Μεσσίας, που η αποστολή του θα ήταν να σώσει όχι μόνο τον Ισραήλ, αλλά όλο τον κόσμο.

Ο Προφήτης Μιχαίας, χαρακτηριστικό του Γουσταβού Ντορέ (19ος αι.)

Ο κύκλος της φιλίας,
του Πάμπλο Πικάσο (20ός αι.)

• Η ειρήνη στο τέλος του κόσμου

Θα 'ρθουνε μέρες ... που ο Κύριος θα κρίνει πολλούς λαούς, και θα ελέγξει έθνη ισχυρά ως τα πέριπα της γης... Τότε τα ζιφη τους θα τα σφυρηλατήσουν* σε άροτρα και τις λόγγες τους σε δρεπάνια. Ξίφος δε θα σηκώνει το ένα έθνος στο άλλο ενάντια και δεν θα ξαναμάθουν πια να πολεμούν. Τότε ο καθένας θα ξεκουράζεται κάτω απ' την κληματαριά του και κάτω από τη συκιά του, χωρίς κανείς να τον τρομάζει. Ο Κύριος του σύμπαντος τα είπε αυτά.

Εργασία στην τάξη

1. Σκεφτείτε αντιστοιχίες της εποχής του Μιχαία με τη δική μας.
2. Γιατί ο Μιχαίας έκρινε τόσο αυστηρά τους ισχυρούς της εποχής του;
3. Στις συνθήκες κρίσης όπως τις περιγράφει ο Μιχαίας πώς φαντάζεστε τη ζωή και τη δράση των ανθρώπων που ανήκουν στο «υπόλειμμα»;
4. Για ποια χαρακτηριστικά του Θεού κάνει λόγο ο προφήτης; Σε συνεργασία με το διπλανό σας να επισημάνετε σημεία της ιστορίας των Ισραηλιτών όπου τα ξανασυναντήσατε.
5. Με ποιο τρόπο θεωρεί ο Μιχαίας ότι μπορούν οι άνθρωποι να λατρεύουν πραγματικά το Θεό;
6. Ποιο θα είναι το έργο του Μεσσία και ποιους θα αφορά;
7. Προσέξτε την τελευταία προφητεία του μαθήματος: Έτσι προσδοκούν οι χριστιανοί το τέλος του κόσμου. Τι συναισθήματα και σκέψεις σας προκαλεί αυτή η εικόνα;

Δραστηριότητες

1. Βρείτε υλικό (τίτλους εφημερίδων, περιοδικών, φωτογραφίες κ.α.) γύρω από τους σύγχρονους κινδύνους που απειλούν τη ζωή του κόσμου και το οποίο θα μπορούσατε να βάλετε κάτω από τον τίτλο «Για τούτο θα θρηνήσω και θα κλάψω» (Μιχ 1, 8). Φτιάξτε ένα κολλάζ και παρουσιάστε το στην τάξη.
2. Οργανώστε ένα Project για την ειρήνη στον κόσμο παίρνοντας αφορμή από τις πληροφορίες της σελ. 107, καθώς και από άλλα σας μαθήματα.

Ειρήνη Peace Paix Frieden Pace Paz Мир

Συμβουλευόμενοι τα κείμενά μας, συμπληρώνουμε το παρακάτω πλαίσιο

<p>Η εποχή, η καταγωγή και η περιοχή δράσης του προφήτη</p>	<hr/> <hr/> <hr/> <hr/>
<p>Πολιτική / θρησκευτική κατάσταση της εποχής</p>	<hr/> <hr/> <hr/> <hr/>
<p>Ποιους επέκρινε κυρίως;</p>	<hr/> <hr/> <hr/> <hr/>
<p>Πώς παρουσιάζει το Θεό;</p>	<hr/> <hr/> <hr/> <hr/>
<p>Τι ζητάει ο Θεός από τους ανθρώπους;</p>	<hr/> <hr/> <hr/> <hr/>
<p>Τι προέβλεπε ο προφήτης για το κοντινό μέλλον;</p>	<hr/> <hr/> <hr/> <hr/>
<p>Τι προέβλεπε για το μακρινό μέλλον;</p>	<hr/> <hr/> <hr/> <hr/>
<p>Σε τι μοιάζει η εποχή του με τη δική μας;</p>	<hr/> <hr/> <hr/> <hr/>
<p>Γράψτε μια φράση του προφήτη που θεωρείτε πολύ σημαντική</p>	<hr/> <hr/> <hr/> <hr/>

« Ὑπὲρ τῆς εἰρήνης τοῦ σύμπαντος κόσμου»

Ο δυτικός κόσμος πρέπει επιτέλους να αντιμετωπίσει τις ευθύνες του. Δεν μπορούμε να μιλάμε για ειρήνη και να εννοούμε μια ειρήνη που βολεύει τις δικές μας αποφάσεις και τα δικά μας συμφέροντα. Το άλλο όνομα για την **ειρήνη** είναι **δικαιοσύνη**. Υπάρχει κι ένα τρίτο όνομα που λέγεται **ανάπτυξη**. Δεν υπάρχει ελπίδα για ειρήνη και ασφάλεια, χωρίς κοινωνική δικαιοσύνη. Προϋπόθεση είναι η ανάπτυξη των φτωχών περιοχών του πλανήτη.

Ζούσαμε μαζί όλοι οι λαοί στα Βαλκάνια. Ζούσαμε μαζί την εποχή της Ρωμαϊκής αυτοκρατορίας. Την εποχή της Βυζαντινής αυτοκρατορίας. Την εποχή της Οθωμανικής αυτοκρατορίας. Την εποχή της Ευρωπαϊκής Ενώσεως γιατί να μη ζήσουμε μαζί; Αν η νηφαλιότητα* της ανεξιθρησκίας* και η τόλμη της αγάπης επιβληθούν σ' αυτό το τυφλό μίσος, στα Βαλκάνια μπορούμε να πετύχουμε περισσότερα.

Αναστάσιος Γιαννουλάτος, Αρχιεπίσκοπος Αλβανίας

Και στον 21ο αιώνα οι πόλεμοι αφανίζουν τους ανθρώπους

- Μετά το Β΄ παγκόσμιο πόλεμο έχουν ξεσπάσει πάνω από 130 άλλοι πόλεμοι σε όλη την υφήλιο. Σ' αυτούς έχασαν τη ζωή τους περισσότεροι από 20 εκατομμύρια άνθρωποι, ενώ άλλοι τόσοι πέθαναν από τις ασθένειες και την πείνα που ακολούθησαν. Τα περισσότερα θύματα ανήκουν στον άμαχο πληθυσμό.
- Εξαιτίας των πολέμων και των πολιτικών κρίσεων εκατομμύρια άνθρωποι αναγκάζονται να ζήσουν ως πρόσφυγες είτε μέσα στην ίδια τους τη χώρα είτε σε γειτονικές χώρες, αναζητώντας καταφύγιο και μια καινούρια ζωή.
- Από το 1995 και μετά γύρω στα 160 εκατομμύρια συνάνθρωποί μας ζουν ως πρόσφυγες. Και δυστυχώς ο κατάλογος ολοένα μεγαλώνει.

Στην εκκλησιαστική λατρεία είναι συχνές οι ευχές για ειρήνη

Ειρήνη πᾶσι	Ειρήνη σε όλους
Ἐν εἰρήνῃ τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν	Ειρηνικά ας προσευχηθούμε στον Κύριο
Εἰρήνην τῷ κόσμῳ σου δώρησαι	Δώρισε στον κόσμο σου την ειρήνη
Ὑπὲρ τῆς ἀνωθεν εἰρήνης	(Ας προσευχηθούμε) για την ειρήνη που στέλνει ο Θεός
Ἐν εἰρήνῃ προέλθωμεν	Ας χωριστούμε με ειρήνη

Το έργο της δικαιοσύνης θα είναι ειρήνη και της δικαιοσύνης το αποτέλεσμα θα είναι ησυχία και ασφάλεια παντοτινή.

He 32, 17

Η ειρήνη είναι κοινό αίτημα στις προσευχές όλων των ανθρώπων σε όποια θρησκεία κι αν ανήκουν!

Κάθε μέρα σε όλο τον κόσμο γίνονται εκδηλώσεις υπέρ της ειρήνης

21. Ησαΐας: ο προφήτης του Εμμανουήλ

α) Η εποχή του προφήτη

Η δράση του, που διήρκεσε σαράντα χρόνια, ξητυλίγεται στο βασίλειο του Ιούδα, στην ίδια εποχή με τον προφήτη Μιχαΐα.

β) Λίγα στοιχεία για τη ζωή του

Ο Ησαΐας έζησε στην Ιερουσαλήμ και προερχόταν από οικογένεια ιερέων που είχε σχέση με τη βασιλική αυλή. Ήταν παντρεμένος και είχε δύο γιους. Η θαυμαστή κλήση του, που ο ίδιος περιγράφει, έγινε στο Ναό του Σολομώντα: *Είδα τον Κύριο να κάθεται πάνω σε θρόνο μεγαλόπρεπο και υπερυψωμένο. Οι άκρες του μανδύα του γέμιζαν το Ναό. Μπροστά του στέκονταν σεραφίμ, που καθένα τους είχε έξι φτερούγες... Και φώναζαν το ένα στο άλλο:*

«Άγιος, άγιος, άγιος

είναι ο Κύριος του σύμπαντος (= Κύριος Σαβαώθ) όλη η γη είναι απ' τη δόξα του γεμάτη».

Σείστηκαν οι παραστάτες της θύρας από τη δυνατή φωνή τους και γέμισε από καπνό ο Ναός. Τότε είπα: «Αλίμονό μου, χάθηκα! Γιατί είμαι άνθρωπος ... και τώρα είδα με τα μάτια μου το βασιλιά, τον Κύριο του σύμπαντος!». Πέταξε τότε κι ήρθε κοντά μου ένα από τα σεραφίμ, κρατώντας ένα κάρβουνο αναμμένο, που το είχε πάρει απ' το θυσιαστήριο. Μ' αυτό άγγιξε το στόμα μου και είπε: «Κοίτα ... η ανομία σου εξαλείφθηκε*». Έπειτα άκουσα το Θεό να λέει: «Ποιον να στείλω; Ποιος θέλει να γίνει ο αγγελιαφόρος μου;». Κι εγώ είπα: «Στείλε εμένα!». Κι εκείνος είπε: «Πήγαινε».*

Ο Ησαΐας θεωρείται ο σημαντικότερος προφήτης της Παλαιάς Διαθήκης εξαιτίας της τεράστιας σημασίας των μηνυμάτων του. Όλο το διάστημα της δράσης του ήταν πάντα παρών και στα πολιτικά πράγματα της χώρας. Προσπαθούσε να επηρεάζει τους βασιλείς, ώστε να ενεργούν σύμφωνα με το θέλημα του Θεού. Γι' αυτό επιχείρησε να πείσει το βασιλιά Άχαζ να μη συμμαχήσει με τους Ασσύριους, ώστε να μην εξαρτηθεί θρησκευτικά απ' αυτούς. Αργότερα, όταν οι Ασσύριοι πολιορκούσαν την Ιερουσαλήμ, κατάφερε να στήριξει το βασιλιά Εζεκία και τον λαό, που είχαν πανικοβληθεί.

Γύρω από τον Ησαΐα είχε σχηματιστεί ένας κύκλος μαθητών, οι οποίοι μετά το θάνατο του προφήτη διαφύλαξαν τη διδασκαλία του. Από το 700 π.Χ. τα ίχνη του Ησαΐα χάνονται. Σύμφωνα με την παράδοση πριονίστηκε στα δύο, όταν βασίλευε ο Μανασσής.

Ο προφήτης Ησαΐας, ψηφιδωτό στη Νέα Μονή (11ος αι., Χίος)

Εμμανουήλ είναι εβραϊκό όνομα, που σημαίνει «ο Θεός είναι μαζί μας». Ο Ησαΐας ονομάζει έτσι το Μεσσία. Στην Καινή Διαθήκη το όνομα αυτό αποδόθηκε στον Ιησού Χριστό, αφού αυτός είναι ο Μεσσίας.

γ) Μερικές προφητείες του Ησαΐα

• Οι άνθρωποι καταστρέφουν τη σχέση τους με το Θεό και τους συναθρώπους

Ακούστε ουρανοί κι εσύ γη δώσε προσοχή, γιατί μιλάει ο Κύριος: «Ανάθρεψα παιδιά και τώρα που μεγάλωσαν πεισματικά ορθώνονται * εναντίον μου. Το βόδι γνωρίζει τον αφέντη του και το γαϊδούρι ξέρει το παχνί* εκείνου που το ορίζει. Μα ο Ισραήλ σε ποιον ανήκει δεν το ξέρει. Ο λαός μου τίποτα δεν κατανοεί... Έχω χορτάσει απ' των κριαριών τα ολοκαυτώματα*, από το πάχος των καλοθρεμμένων μοσχαριών. Το αίμα των τούρων, των προβάτων και των τράγων δεν μ' ευχαριστεί... Πάψτε πια να προσφέρετε ανώφελες θυσίες μ' αηδιάζει... Απεχθάνομαι* τις γιορτές σας ... κι όταν απανωτές λέτε τις προσευχές σας, εγώ δεν τις ακούω, γιατί τα χέρια σας είναι στο αίμα βουτηγμένα...».

Αλίμονο σ' εκείνους που προσθέτουν στο σπίτι τους κι άλλο σπίτι κι ενώνουνε χωράφι με χωράφι, έτσι που πια να μην υπάρχει τόπος για άλλους, κι αυτοί να μένουν οι μοναδικοί της χώρας κάτοχοι!

Αλίμονο σ' εκείνους που απ' το πρωί νωρίς ορμάνε στο πιτό και που ως τη νύχτα αργά με κρασί μεθάνε. Αλίμονο σ' εκείνους που λένε το κακό καλό και το καλό κακό, που παρασταίνουν το μαύρο άσπρο και το άσπρο μαύρο, που κάνουν το πικρό γλυκό και το γλυκό πικρό. Αλίμονο σ' εκείνους που θαρρούν πως είναι σοφοί και για έξυπνοι περνιούνται...

• Ο Άγιος Θεός βρίσκεται πάντα δίπλα στους ανθρώπους

Ο ύψιστος, ο υπέρτατος*, αυτός που υπάρχει αιώνια και που Άγιος είναι τ' όνομά του, λέει: «Σε τόπο κατοικώ υψηλό και άγιο, μα βρίσκομαι μαζί και με τους συντριμμένους και με τους ταπεινούς, ζωή να ξαναδώσω στον ταπεινών το πνεύμα, ζωή να ξαναδώσω στον συντριμμένων την καρδιά ... εγώ θα σας γιατρέψω. Το δρόμο θα σας δείξω και θα σας παρηγορήσω, εσάς και τους δικούς σας...».

• Οι άνθρωποι του υπολείμματος στηρίζονται στο Θεό

Έρχεται μέρα που το υπόλοιπο του Ισραήλ, όσοι από το γένος του Ιακώβ γλιτώσουν, θα πάνουν πια να στηρίζονται στην Ασσυρία που τους χτυπούσε και θα στηριχθούν μ' εμπιστοσύνη στον Κύριο, τον Άγιο Θεό του Ισραήλ. Ένα υπόλοιπο θα επιστρέψει ... στον ισχυρό Θεό.

Όπως φαίνεται στον παρακάτω χάρτη, το κράτος των Ασσυρίων τον 8ο αι. π.Χ. ήταν τεράστιο. Γράφει ο Ησαΐας για τους Ασσυρίους: «Δε θα πεινάσουν, ούτε θα κουραστούν, δε θα νυστάζουν ούτε θα κοιμηθούν ... τα βέλη τους είναι μυτερά και τα τόξα τους τεντωμένα... ».

Ησ 5, 27-28

Η αγιότητα του Θεού

Η λέξη «άγιος» στα εβραϊκά σημαίνει «χωρισμένος», δηλαδή διαφορετικός από κάθε τι κοινό και συνηθισμένο· κάτι, δηλαδή, τόσο ιερό, αγνό, καθαρό και μεγάλο, που κανείς δεν μπορεί να πλησιάσει. Για τον Ησαΐα, αλλά και για όλη την Αγία Γραφή η αγιότητα ταυτίζεται με το Θεό. Και σημαίνει ό,τι ο ίδιος ο Θεός περιέχει: ζωή, δύναμη, αγάπη. Όλα δε αυτά μόνο ο ίδιος ο Θεός μπορεί να τα μεταδώσει. Στη χριστιανική Εκκλησία άγιοι δεν είναι οι άνθρωποι που έχουν αρετές, όσο σπουδαίες κι αν είναι. Άγιοι ονομάζονται αυτοί που έζησαν μια πολύ κοντινή σχέση με το Θεό· κι έτσι εκείνος τους χάρισε την αγιότητα. Για τους χριστιανούς ο Ιησούς Χριστός χαρίζει τη δυνατότητα σε κάθε άνθρωπο να συμμετέχει στην αγιότητα του Θεού. Αυτό γίνεται με τη Θεία Ευχαριστία, όπου ο πιστός μπορεί να ενώνεται με το μοναδικό άγιο, το Θεό.

• Η εποχή του Μεσσία

Ένα κλωνάρι θα φυτρώσει απ' τον κορμό του Ιεσσαί,
κι ένα κλαδί θα ξεπροβάλλει από τις ρίζες του.

Πάνω του θα αναπαύεται το Πνεύμα του Κυρίου,
το πνεύμα αυτό που θα του δίνει σοφία και σύνεση,
την ικανότητα ν' αποφασίζει, τη δύναμη να εκτελεί...

Τίποτα δε θα κρίνει απ' τα φαινόμενα
ούτε θ' αποφασίζει από τα λόγια μόνο.

Αλλά θα κρίνει με δικαιοσύνη τους φτωχούς
και θα υπερασπίζεται με ευθύτητα τους ταπεινούς της χώρας...

Η δικαιοσύνη και η πιστότητα θα είναι γι' αυτόν
σαν το ζωνάρι που τυλίγει στη μέση του.

Τότε θα κάθεται ο λύκος παρέα με το αρνί
και θα κοιμάται ο πάνθηρας με το κατσίκι ανάμα.

Το μοσχαράκι και το λιονταρόπουλο θα βόσκουνε μαζί
κι ένα μικρό παιδί θα τα οδηγεί...

Το λιοντάρι θα τρέφεται καθώς το βόδι με άχυρο.

Το βρέφος άφοβα θα παίζει

στη φωλιά του φαρμακερού φιδιού...

Κανένας δε θα προξενεί στον άλλον βλάβη ούτε κακό...

η γνώση του Κυρίου τη χώρα θα σκεπάζει,

όπως σκεπάζουν τα νερά τη θάλασσα.

Σαν έρθει εκείνη η μέρα, το βλαστάρι από τη ρίζα του Ιεσσαί
εκεί θα στέκεται για όλους τους λαούς σημαία.

Εργασία στην τάξη

1. Τι αισθάνεται και τι συνειδητοποιεί ο προφήτης στη διάρκεια της κλήσης του;
2. Ποια χαρακτηριστικά της ζωής και των σχέσεων των ανθρώπων επικρίνει ο προφήτης; Αναγνωρίζετε καταστάσεις που αφορούν και τη σύγχρονη, «πολιτισμένη» εποχή μας;
3. Αφού διαβάσετε το παράθεμα για την αγιότητα, αναγνωρίστε στο σχετικό κείμενο του Ησαΐα «Ο Άγιος Θεός βρίσκεται πάντα δίπλα στους ανθρώπους» με ποιους τρόπους εκδηλώνεται η αγιότητα του Θεού.
4. Τι χαρακτηρίζει τους ανθρώπους που ανήκουν στο υπόλειμμα;
5. Περιγράψτε με δικά σας λόγια τις εικόνες που χρησιμοποιεί ο προφήτης μιλώντας για την εποχή του Μεσσία. Ποια σας αγγίζει περισσότερο;
6. Αιώνες μετά, στη Ναζαρέτ, ο Ιησούς Χριστός μιλώντας για το έργο του διάβασε μια προφητεία του Ησαΐα για το Μεσσία (Λκ 4, 16-21). Τι δείχνει αυτό για τον Ησαΐα;
7. Διαβάστε τη φράση στο ειλητήριο που κρατάει ο προφήτης. Δικαιολογήστε τον τίτλο του μαθήματος.

Δραστηριότητες

1. Βρείτε σε ποιο σημείο της Θείας Λειτουργίας ψάλλεται ο Τρισάγιος Ύμνος και γράψτε τον στο τετράδιό σας.
2. Φτιάξτε με ειδήσεις, τίτλους εφημερίδων, επικεφαλίδες άρθρων και φωτογραφίες ένα κολλάζ με θέμα «Αλίμονο στην κοινωνία μας που...» εμπνευσμένοι από τις προφητείες του Ησαΐα.

Άγιος Θεός, Holy God, Saint Dieu, Heiliger Gott, Santo Dio, Santo Dios, Святой Бог

Συμβουλευόμενοι τα κείμενά μας, συμπληρώνουμε το παρακάτω πλαίσιο

<p>Η εποχή, η καταγωγή και η περιοχή δράσης του προφήτη</p>	<hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/>
<p>Πολιτική / θρησκευτική κατάσταση της εποχής</p>	<hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/>
<p>Ποιους επέκρινε κυρίως;</p>	<hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/>
<p>Ποια χαρακτηριστικά του Θεού τονίζει;</p>	<hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/>
<p>Τι ζητάει ο Θεός από τους ανθρώπους;</p>	<hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/>
<p>Τι προέβλεπε για το μακρινό μέλλον;</p>	<hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/>
<p>Γιατί ονομάστηκε ο «ευαγγελιστής προφήτης»;</p>	<hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/>
<p>Γράψτε μια φράση του προφήτη που θεωρείτε πολύ σημαντική</p>	<hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/>

α) Το κακό πλησιάζει

Από τις αρχές του 7ου αι. π.Χ. η δύναμη των Ασσυρίων άρχισε να παρακμάζει. Νέος ισχυρός λαός της περιοχής αναδείχθηκαν οι Βαβυλώνιοι. Στο μεταξύ στο θρόνο του Νότιου Βασιλείου ανέβηκε ο Ιωσίας. Τα τριάντα χρόνια βασιλείας του ήταν μια περίοδος ευημερίας και ανεξαρτησίας για το βασίλειο του Ιούδα. Ανάμεσα στα άλλα ο βασιλιάς προσπάθησε να κάνει και μια θρησκευτική μεταρρύθμιση. Να ξεκαθαρίσει δηλαδή τη θρησκεία από τα ειδωλολατρικά στοιχεία και τις ξένες επιδράσεις που είχαν με τον καιρό εισχωρήσει σ' αυτήν. Φρόντισε, λοιπόν, να γκρεμιστούν τα είδωλα και τα θυσιαστήριά τους και οργάνωσε τη λατρεία με βάση το Νόμο του Θεού. Αυτά τα χρόνια ιερείς άρχισαν να καταγράφουν τις θρησκευτικές παραδόσεις και των δύο βασιλείων.

Την ίδια εποχή ζούσε στην Ιερουσαλήμ και ο προφήτης Ιερεμίας. Ο προφήτης αν και έβλεπε θετικά την προσπάθεια του βασιλιά Ιωσία, είχε τη βαθιά πεποίθηση ότι ο άνθρωπος μπορεί να αλλάξει στ' αλήθεια μόνον όταν μετανοιώνει πραγματικά. Κι ότι μια τέτοια μετάνοια δεν πετυχαίνεται με εξωτερικές αλλαγές. Είναι πάνω απ' όλα μια υπόθεση της καρδιάς. Καθώς με το κήρυγμά του αποκάλυπτε τέτοιες αλήθειες, τα λόγια του συχνά ακούγονταν σκληρά. *Ο Κύριος λέει: «Βαδίζτε μέσα στους δρόμους της Ιερουσαλήμ. Κοιτάξτε και ψάξτε τις πλατείες της. Κι αν βρείτε έστω κι έναν άνθρωπο να κάνει το σωστό και ν' αναζητήσει την αλήθεια, τότε εγώ θα συγχωρήσω την αμαρτία της πόλης... Μπορεί ν' αλλάξει ο μάρμας το χρώμα του ή η λεοπαρδαλή τα στίγματά της; Άλλο τόσο κι εσείς μπορείτε ν' αλλάξετε και να κάνετε το καλό...».*

Ανάξιοι βασιλείς διαδέχθηκαν τον Ιωσία. Στο μεταξύ στην περιοχή κυριαρχούσε πια ο βασιλιάς των Βαβυλωνίων Ναβουχοδονόσορ. Όλοι ήταν αναγκασμένοι να πληρώνουν φόρο υποτέλειας σ' αυτόν. Κι όμως στην Ιερουσαλήμ οι περισσότεροι κάτοικοί της δεν ανησυχούσαν. Θεωρούσαν ότι δεν διέτρεχαν κανέναν κίνδυνο, αφού ο Ναός του Κυρίου βρισκόταν στην πόλη του. Ο προφήτης Ιερεμίας προσπάθησε να τους δείξει το λάθος τους. Στεκόταν στην πόρτα του Ναού και κήρυττε άφοβα. *Ακούστε ... όλοι όσοι περνάτε για να πάτε να προσευχηθείτε στον Κύριο! Ο Κύριος λέει: «Διορθώστε τη συμπεριφορά σας και τα έργα σας... Μην ξεγελάτε τον εαυτό σας επαναλαμβάνοντας 'ο Ναός που κατοικεί ο Κύριος είναι εδώ'. Αν πράγματι διορθώσετε τη συμπεριφορά και τα έργα σας ... τότε εγώ θα κατοικήσω μαζί σας...».*

Έτσι άρχισαν οι δοκιμασίες του προφήτη. Για να του κλείσουν το στόμα, του απαγόρευαν να μιλάει στο λαό, έκαψαν τις προφητείες του, αποπειράθηκαν να τον δηλητηριάσουν, τον μασίγωσαν, τον φυλάκισαν. Όμως εκείνος κι από τη φυλακή δεν έπαυε να προειδοποιεί τους συμπατριώτες του. *Ο Κύριος λέει: «Έρχεται λαός από μια χώρα του βορρά, έθνος μεγάλο ξησικάνεται από της γης τις άκρες. Τόξο κρατάνε και χαϊζάρι, είναι σκληροί και άσπλαγχοι, στ' άλογα ανεβαίνουν κι ακούγονται οι φωνές τους σαν τη βοή της θάλασσας. Πολεμιστές που για μάχη παρατάσσονται ενάντια σ' εμένα, πόλη της Σιών.»*

Ο ζυγός του Ιερεμια

Κόποτε, με την υποκίνηση των Αιγυπτίων, τα μικρά κράτη που γειτόνευαν με το βασίλειο του Ιούδα ήρθαν στο βασίλειο Σεδεκία και του ζήτησαν να δράσουν όλοι μαζί κατά της Βαβυλώνας. Όταν το έμαθε ο προφήτης, άρχισε να κυκλοφορεί στην πόλη κουβιλιώνοντας στους ώμους του έναν ξύλινο ζυγό. Με τη συμβολική αυτή πράξη ήθελε να τους προειδοποιήσει ότι μια τέτοια λαβωμένη επιλογή τελικά θα τους οδήγούσε στην υποταγή.

Πράγματι, τα λόγια του επαληθεύτηκαν τραγικά. Το 597 π.Χ. οι Βαβυλώνιοι πολιορκήσαν την Ιερουσαλήμ και λεηλάτησαν το Ναό. Ο βασιλιάς, οι άρχοντες, και επιφανείς Ιουδαίοι σύρθηκαν εξόριστοι στη Βαβυλώνα. Το κακό όμως δεν τέλειωσε εκεί. Δέκα χρόνια αργότερα, το 587 π.Χ. οι Βαβυλώνιοι επανήλθαν. Και τότε η καταστροφή ήταν ολοκληρωτική. Η Ιερουσαλήμ παραδόθηκε στις φλόγες και άρχισε η περίοδος που είναι γνωστή ως *βαβυλώνια αιχμαλωσία*.

Η **Βαβυλώνα** ήταν χτισμένη στις όχθες του Ευφράτη και αποτελούσε κέντρο της περιοχής από τον 19ο μέχρι το 2ο αι. π.Χ. Τη μεγαλύτερη ακμή της τη γνώρισε στην εποχή του Ναβουχοδονόσορα (6ος αι. π.Χ.). Τότε ήταν μια πολυάριθμη πόλη με σπουδαία τείχη, περίφημους κρεμαστούς κήπους κι έναν τεράστιο πυργόμορφο ναό (ζιγκουράτ).

Μια ξακουστή πύλη στα τείχη της πόλης ήταν η πύλη της Ιστάρ απ' όπου περνούσε ο δρόμος των πομπών. Ίσως απ' αυτήν πέρασαν οι Βαβυλώνιοι και τους αιχμάλωτους Ιουδαίους!

Η διπλανή αναπαράσταση της πύλης της Ιστάρ βασίζεται σε αρχαιολογικά ευρήματα.

β) Το οδυνηρό τέλος του βασιλείου του Ιούδα

Το ένατο έτος της βασιλείας του Σεδεκία στον Ιούδα, ο βασιλιάς της Βαβυλώνας Ναβουχοδονόσορ ήρθε με όλο το στρατό του στην Ιερουσαλήμ κι άρχισε να την πολιορκεί... Οι Βαβυλώνιοι έκαναν ρήγμα στο τείχος. Απ' εκεί μπήκαν όλοι οι αξιωματούχοι του βασιλιά της Βαβυλώνας και εγκατέστησαν το στρατηγείο τους στη μεσαία πύλη. Όταν τους είδε ο βασιλιάς του Ιούδα Σεδεκίας και οι πολεμιστές του, έφυγαν νύχτα και βγήκαν από την πόλη. Ο στρατός όμως των Βαβυλωνίων τους καταδίωξε και τους πρόφτασε στις πεδιάδες της Ιεριχώ. Εκεί συνέλαβαν το Σεδεκία, τον έφεραν μπροστά στο βασιλιά ... που τον καταδίκασε ο ίδιος. Πρώτα διέταξε να σφάζουν τους γιους του Σεδεκία μπροστά στα μάτια του πατέρα τους, καθώς και όλους τους αξιωματούχους του βασιλείου του Ιούδα. Στη συνέχεια έβγαλε τα μάτια του Σεδεκία, τον έδεσε με δυο χάλκινες αλυσίδες και τον έφερε αιχμάλωτο στη Βαβυλώνα. Οι Βαβυλώνιοι έκαψαν το Ναό του Θεού και γκρέμισαν το τείχος της Ιερουσαλήμ. Έβαλαν φωτιά σε όλα τα ανάκτορά της και κατέστρεψαν εντελώς όλα τα πολύτιμα αντικείμενα της πόλης. Εκείνους που σώθηκαν από τη σφαγή, τους μετέφεραν στη Βαβυλώνα, όπου έγιναν δούλοι στο βασιλιά και στους απογόνους του, μέχρις ότου ιδρύθηκε η βασιλεία των Περσών.

γ) Ο Ιερεμίας θρηνεί την καταστροφή

Κανένας δε θρήνησε την καταστροφή του Ισραήλ όσο ο Ιερεμίας. Μέσα στην Παλαιά Διαθήκη υπάρχει ένα ολόκληρο βιβλίο με ποιήματά του, που λέγεται **Θρήνοι**.

Αχ, αλίμονο, πώς έμεινε έρημη η πόλη που είχε άλλοτε τόσο πολύ λαό!

Αυτή που ήταν ονομαστή στα έθνη ανάμεσα απόμεινε σα χήρα.

Των πόλεων η πριγκίπισσα υποδουλώθηκε.

Αναστενάζουν όλοι της οι κάτοικοι, ψωμί ζητούν δίνουνε τα στολίδια τους,

για να 'βρουνε τροφή έτσι που στη ζωή να κρατηθούνε...

Πόλη της Σιών, τα τείχη σου ας φωνάζουνε στον Κύριο να σ' ελεήσει.

Άσε να τρέξουνε σαν χείμαρρος μέρα και νύχτα ακούραστα τα δάκρυσά σου ... ασταμάτητα ...

Σήκω πάλι και πάλι μες στη νύχτα και πες τον πόνο σου στον Κύριο.

Ξέχυσε την καρδιά σου σαν νερό μπροστά του, ύψωσε προς αυτόν τα χέρια σου και παρακάλεσε για των παιδιών σου τη ζωή...

Οι νέοι της Σιών που ήταν πολύτιμοι και μέτραγαν το βάρος τους σε καθαρό χρυσάφι τώρα σαν σκεύη λογαριάζονται πήλινα, σαν κοινά έργα αγγειοπλάστη.

Κολλάει η γλώσσα των βρεφών στον ουρανό από τη δίψα, ψωμί ζιτάνε τα παιδιά κι ούτ' ένας δεν υπάρχει να τους δώσει.

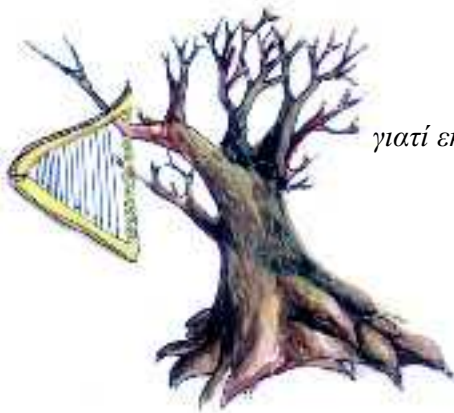

δ) Η ζωή των εξόριστων Ισραηλιτών στη Βαβυλώνα

Οι Βαβυλώνιοι εγκατέστησαν τους Ισραηλίτες στην περιοχή του κάτω Ευφράτη και του Τίγρη. Οι εξόριστοι υποχρεώνονταν σε καταναγκαστικές εργασίες. Ωστόσο είχαν το δικαίωμα να καλλιεργούν δικά τους χωράφια, να κατέχουν κατοικίες, να μετακινούνται και να ασκούν επαγγέλματα. Το σπουδαιότερο όμως ήταν ότι τους επιτρεπόταν να ζουν σύμφωνα με τη θρησκεία τους. Επειδή βρίσκονταν μακριά από την Ιερουσαλήμ και το Ναό, χρειάζονταν έναν τόπο για να λατρεύουν το Θεό. Δημιούργησαν, λοιπόν, τη *Συναγωγή* ως τόπο λατρείας και προσευχής. Σ' αυτά τα χρόνια της αιχμαλωσίας καθιέρωσαν επίσημα και το *Σάββατο* ως μέρα αφιερωμένη στο Θεό.

Οι Ισραηλίτες γρήγορα προσαρμόστηκαν και εντάχθηκαν στο ξένο περιβάλλον. Πολλοί απέκτησαν οικονομική άνεση. Κάποιοι μάλιστα έφτασαν στο σημείο να καταλάβουν και κυβερνητικές θέσεις στη Βαβυλώνα. Χαρακτηριστικό είναι το παράδειγμα του Δανιήλ και των τριών φίλων του, Ανανία, Μισαήλ και Αζαρία, τους οποίους οι Βαβυλώνιοι επέλεξαν από μικρούς και τους προετοίμαζαν για να αναλάβουν αξιώματα στη βασιλική αυλή.

Παρά τις σχετικά καλές συνθήκες ζωής στη Βαβυλώνα οι Ισραηλίτες ένιωθαν πάντα εξόριστοι. Ούτε μια στιγμή δεν ξέχασαν την πατρίδα τους και δεν έπαυαν να νοσταλγούν την επιστροφή τους στη Γη της Επαγγελίας. Διαβάζουμε σ' έναν πολύ γνωστό ψαλμό:

*Στης Βαβυλώνας τα ποτάμια, εκεί καθόμασταν και κλαίγαμε,
καθώς θυμόμασταν τη Σιών.*

*Στης όχθης τις ιτιές είχαμε τις κιθάρες μας κρεμάσει,
γιατί εκείνοι που μας αιχμαλώτισαν μας γύρευαν τραγούδια να τους πούμε...*

Μα πώς να τραγουδήσουμε σε ξένη γη τα τραγούδια του Κυρίου!

*Αν σε ξεχάσω Ιερουσαλήμ,
να παραλύσει το δεξί μου χέρι.*

*Η γλώσσα μου ας κολλήσει στο λαρόγγι μου,
αν πάψω να σε θυμάμαι...*

Ψαλμ 136

Οι τρεις παίδες εν καμίνω

Οι τρεις φίλοι του Δανιήλ, όπως διαβάζουμε στην Παλαιά Διαθήκη, αν και ανατράφηκαν στη βασιλική αυλή, παρέμεναν πιστοί στο Θεό των πατέρων τους και δεν παρασύρθηκαν στην ειδωλολατρία. Όταν κάποτε ο βασιλιάς Ναβουχοδονόσορ τους ζήτησε να προσκυνήσουν το χρυσό άγαλμά του, αρνήθηκαν με τόλμη να το κάνουν. Αγριεμένος τότε ο βασιλιάς διέταξε να τους ρίξουν δεμένους σε πυρακτωμένο καμίνι. Όμως μέσα από τις φλόγες αντί για κραυγές και θρήνους, έκπληκτοι τους άκουσαν να δοξολογούν το Θεό:

*«Εὐλογητός εἶ, Κύριε, ὁ Θεός τῶν πατέρων ἡμῶν
... εὐλογεῖτε, πᾶσαι αἱ δυνάμεις Κυρίου, τόν Κύριον.»*

Ο βασιλιάς θαύμασε το συμβάν κι ο θυμός του διαλύθηκε. Διέταξε, λοιπόν, να τους βγάλουν απ' το καμίνι και ποτέ κανείς από τους υπηκόους του να μην ξεστομίσει κακό για το Θεό των τριών νέων.

Η Εκκλησία συχνά αναφέρεται σ' αυτό το γεγονός στην υμνολογία της, επειδή θεωρεί ότι προεικονίζει το Πάθος και την Ανάσταση του Ιησού Χριστού.

Οι τρεις παίδες στην κάμινω, τοιχογραφία του Θεοφάνη στη Μονή Αγίου Νικολάου Αναπαυσά (16ος αι. Μετέωρα)

ε) Ένας προφήτης παρηγορεί το λαό: Ιεζεκιήλ

Σ' όλη τη διάρκεια της αιχμαλωσίας οι Ιουδαίοι βασιζόνταν από ερωτήματα: Γιατί τους συνέβησαν όλα αυτά; Πότε θα τελειώσαν; Θα τους βοηθούσε ο Θεός για μια ακόμη φορά να γυρίσουν στην πατρίδα τους; Ή μήπως τους εγκατέλειψε; Η γενιά μάλιστα των Ισραηλιτών που γεννήθηκε στα ξένα, πίστευε ότι πλήρωνε, χωρίς να φταίει, τα σφάλματα των πατέρων τους. Έλεγαν χαρακτηριστικά: «Οι πατέρες έφαγαν άγουρα σταφύλια και τα δόντια των παιδιών μούδιασαν».

Στη Βαβυλώνα, αυτά τα χρόνια, ζούσε και ο προφήτης Ιεζεκιήλ. Πριν συρθεί στην εξορία ήταν ιερέας στο Ναό του Σολομώντα. Στα χρόνια της αιχμαλωσίας δέχτηκε την κλήση του Θεού και ανέλαβε το βαρύ έργο να εξηγήσει στους συμπατριώτες του τις αιτίες της συμφοράς που τους είχε βρει και να τους παρηγορήσει. Ο προφήτης συναισθανόταν το παράπονο των νεότερων Ισραηλιτών. Προσπαθούσε να τους εξηγήσει ότι, όταν η ζωή μιας κοινότητας χαλάει, όλοι ζουν τις κακές συνέπειες. Όμως κι όλοι είναι υπεύθυνοι, αφού μπορούν να αγωνιστούν για να επανορθώσουν. Ταυτόχρονα, τους ενέπνεε πίστη για το μέλλον του λαού. Τους περιέγραφε συγκλονιστικά οράματα που έβλεπε και που «μιλούσαν» για την αποκατάσταση* του Ισραήλ και της άγιας πόλης του, της Ιερουσαλήμ.

Ο Κύριος είπε: ... «Θα σας συνάξω* μέσα απ' όλες τις ξένες χώρες και θα σας φέρω στη χώρα σας... Θα μπορείτε να κατοικήετε στη χώρα που έδωσα στους προγόνους σας...».

Ο προφήτης Ιεζεκιήλ, τοιχογραφία του Θεοφάνη στη Μονή Παντοκράτορος (16ος αι., Άγιον Όρος)

στ) Για άλλη μια φορά η ελπίδα παραμένει ζωντανή: η Καινή Διαθήκη

Όταν οι Βαβυλώνιοι κατέστρεψαν την Ιερουσαλήμ οι Ιουδαίοι διασκορπίστηκαν παντού. Κάποιες ομάδες κατέφυγαν στην Αίγυπτο. Ανάμεσά τους βρισκόταν και ο προφήτης Ιερεμίας. Εκεί ο Ιερεμίας όχι μόνο συνέχισε τη δράση του, αλλά έστειλε και επιστολές στους εξόριστους συμπατριώτες του στη Βαβυλώνα, για να τους στηρίξει.

Ταυτόχρονα είναι ο προφήτης που ανήγγειλε στους Ισραηλίτες την πιο όμορφη υπόσχεση του Θεού:

«Έρχονται μέρες, λέει ο Κύριος, που θα κάνω καινούρια Διαθήκη με το λαό του Ισραήλ και του Ιούδα. Δε θα έχει καμιά σχέση με τη Διαθήκη που είχα κάνει με τους προγόνους τους την ημέρα που τους πήρα από το χέρι και τους οδήγησα έξω από την Αίγυπτο... Να ποια θα είναι: ... Θα βάλω το Νόμο μου μέσα στη συνείδησή τους και θα τον γράψω στις καρδιές τους. Θα είμαι Θεός τους κι αυτοί θα είναι λαός μου ... όλοι τους θα με γνωρίζουν, απ' τον πιο άσημο ως τον πιο σπουδαίο. Θα συγχωρήσω την ανομία τους και δε θα ξαναθυμηθώ την αμαρτία τους. Εγώ το λέω, ο Κύριος».

Τα λόγια αυτά του Ιερεμίας για την «Καινή Διαθήκη» αιώνες αργότερα ο Ιησούς Χριστός θα τα συνδέσει με τη θυσία του. Στο Μυστικό Δείπνο προσφέροντας κρασί στους μαθητές του θα πει: «αυτό το ποτήρι είναι η **Καινούρια Διαθήκη**, που επισφραγίζεται με το αίμα μου το οποίο χύνεται για χάρη σας» (Λκ 22, 20)

Σύγχρονα πάθη των Εβραίων

Στα μέσα του 20ού αιώνα εξαπολύθηκε εναντίον των Εβραίων ένας σκληρός διωγμός. Ο Χίτλερ και οι Ναζί, κινούμενοι από ρατσιστικές αντισημιτικές* αντιλήψεις, έβαλαν στόχο από τις αρχές του 1930 να εξολοθρεύσουν τον Ιουδαϊσμό.

Σε όλη τη διάρκεια του Β΄ παγκοσμίου πολέμου, που οι Ναζί κυριάρχησαν στην Ευρώπη, οι Εβραίοι συκοφαντήθηκαν και καταδιώχθηκαν ανελέητα. Όλοι οι Εβραίοι της Ευρώπης εκτοπίστηκαν σε στρατόπεδα συγκέντρωσης. Εκεί εκατομμύρια βρήκαν μαρτυρικό θάνατο. Ανάμεσά τους και πολλά παιδιά κάτω των δεκαεσσάρων ετών.

Στις διπλανές φωτογραφίες βλέπουμε παιδιά/κρατούμενους σε στρατόπεδο συγκέντρωσης και Εβραίους που εκτοπίζονται με τη βία από την πατρίδα τους.

Στην Ελλάδα τις παραμονές του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου ζούσαν περίπου 78.000 Εβραίοι. Στο τέλος του πολέμου υπήρχαν μόνο 10.000.

Οι υπόλοιποι εξολοθρεύτηκαν.

Εργασία στην τάξη

1. Περιγράψτε τα χαρακτηριστικά της ζωής της ιουδαϊκής κοινότητας στα χρόνια του Ιωσία. Ποια απ' αυτά έκρινε αρνητικά ο Ιερεμίας και γιατί;
2. Παρ. β΄: Στους σύγχρονους πολέμους συμβαίνουν τέτοιες ακρότητες; Εκφράστε τους προβληματισμούς σας.
3. Παρ. γ΄: Σχολιάστε τις εικόνες και τις μεταφορές που χρησιμοποιεί ο Ιερεμίας για να περιγράψει την καταστροφή. Πού προτρέπει τους συμπατριώτες του να στηριχτούν;
4. Ένας εξόριστος Ιουδαίος στη Βαβυλώνα θυμάται και διηγείται τα γεγονότα της κατάλυσης της Ιερουσαλήμ και της καταστροφής του Ναού. Σε συνεργασία με το διπλανό σας παρουσιάστε έναν φανταστικό διάλογο ή μια σκηνή μ' αυτό το θέμα.
5. Τι κατάφεραν να διατηρήσουν οι Ιουδαίοι στα χρόνια της αιχμαλωσίας και πώς κατόρθωσαν να ζήσουν;
6. Συζητήστε στην τάξη: Είναι δυνατόν οι δυσκολίες και οι καταστροφές να βοηθούν τους ανθρώπους να συνειδητοποιούν τι έχασαν και τι ξέχασαν;
7. Ποια ήταν τα βασανιστικά ερωτήματα των Ιουδαίων για το κακό που έπαθαν;
8. Ποια παράθυρα ελπίδας ανοίγει ο Θεός μέσα από τα λόγια των προφητών Ιεζεκιήλ και Ιερεμίας; Υπογραμμίστε τις σχετικές φράσεις στα κείμενά τους στις παρ. ε΄ και στ΄.
9. Με αφορμή τα λόγια του Ιεζεκιήλ «οι πατέρες ... μούδιασαν» χρησιμοποιήστε παραδείγματα για να δείξετε ότι οι κακές επιλογές μιας γενιάς επιβαρύνουν τη ζωή της επόμενης. Χρησιμοποιεί ο λαός μας καμιά αντίστοιχη παροιμία;

Αιχμαλωσία Exil Déportés Gefangenschaft Cautiverio Плен

Προτάσεις για εργασία και δραστηριότητες

Προσπαθώ να καταλάβω περισσότερο

1. Διαβάστε το παρακάτω απόσπασμα και προσπαθήστε να φανταστείτε σε ποια μέρη του κόσμου θα μπορούσε να συμβαίνει σήμερα μια τέτοια σκηνή.

Πώς είναι να φτάνεις νύχτα στην ακτή μιας άγνωστης χώρας, να πηδάς στο νερό από μια βάρκα με την οποία διέσχισες τη θάλασσα μέσα στο σκοτάδι, θέλοντας να απομακρυνθείς γρήγορα προς το εσωτερικό, καθώς τα πόδια σου βυθίζονται στην άμμο; Ένας άντρας μόνος, χωρίς χαρτιά, χωρίς χρήματα, που έχει φτάσει από τη φρίκη των ασθενειών και των σφαγών της Αφρικής, από την καρδιά του σκότους, που δεν ξέρει τίποτα για τη γλώσσα της χώρας όπου έφτασε, που πέφτει στο έδαφος και κουλουριάζεται σ' ένα χαντάκι στην άκρη του δρόμου όταν βλέπει να πλησιάζουν από τον αυτοκινητόδρομο τα φώτα ενός αυτοκινήτου, ίσως της αστυνομίας.

Αντόνιο Μολίνα, *Το βιβλίο της εξορίας*

2. Συζητήστε με συγγενείς ή γνωστούς που διώχθηκαν απ' τις πατρίδες τους. Ποιες συνθήκες τους βοήθησαν και ποιες τους δυσκόλεψαν στον τρόπο που τους υποδέχθηκαν οι κάτοικοι της Ελλάδας; Τι κέρδος είχε και έχει η ίδια η Ελλάδα από τους πρόσφυγες;
3. Πόσο οι μετακινήσεις πληθυσμών – αναγκαστικές ή εκούσιες* – συντελούν στην πρόοδο του πολιτισμού; Σε συνεργασία με το διπλανό σας θυμηθείτε και καταγράψτε όσα μάθατε στη φετινή σας Ιστορία για τις μετακινήσεις των Ελλήνων. Στη συνέχεια συζητήστε στην τάξη: Μπορούμε να θεωρήσουμε τη μετανάστευση ως ένα βασικό και θετικό χαρακτηριστικό της ανθρώπινης ιστορίας;

Ελέγγω τι έμαθα

1. Ποιος ήταν ο σκοπός της μεταρρύθμισης του Ιωσία;
2. Πού απέβλεπε η κριτική που έκανε ο Ιερεμίας στους συμπατριώτες του;
3. Να αναφέρετε μια προφητική πράξη του Ιερεμίας και να σχολιάσετε τη σημασία της.
4. Τι εννοούμε μιλώντας για «βαβυλώνια αιχμαλωσία»;
5. Πώς ζούσαν οι Ισραηλίτες στη Βαβυλώνα;
6. Ποιοι θρησκευτικοί θεσμοί* καθιερώθηκαν την εποχή της βαβυλώνιας αιχμαλωσίας;
7. Τι προεικονίζει για τους χριστιανούς η διήγηση των τριών παιδών εν καμίνω;
8. Ποια ερωτήματα βασάνιζαν τους Ισραηλίτες σχετικά με την καταστροφή του κράτους τους και ποια ήταν η απάντηση του Ιεζεκιήλ;
9. Τι ακριβώς είναι η Καινή Διαθήκη στην οποία αναφέρεται ο Ιερεμίας;

Επιλέγω και πραγματοποιώ

1. Ενημερωθείτε για το λιμπρέττο* της όπερας του Βέρντι «Ναμπούκο» και ακούστε αποσπάσματα στο μάθημα της Μουσικής.
2. Η Ελλάδα είναι χώρα υποδοχής μεταναστών. Η Πολιτεία αντιμετωπίζει το φαινόμενο με κάποιες ρυθμίσεις. Πώς μπορεί να βλέπει το ζήτημα ένας άνθρωπος με χριστιανική συνείδηση;

Ξανακοιτώντας τα μαθήματα του Δ' κεφαλαίου

A. Στην Καινή Διαθήκη διαβάζουμε για τους προφήτες:

Δεν υπάρχει προφήτης που να μην τον περιφροούν οι συμπατριώτες του κι η οικογένειά του.

Μτ 13, 57

Άλλοι δοκίμασαν εξευτελισμούς και μαστιγώσεις, ακόμη και δεσμά και φυλακίσεις. Λιθοβολήθηκαν, πριονίστηκαν, πέρασαν δοκιμασίες, θανατώθηκαν με μάχαιρα, περιπλανήθηκαν ντυμένοι με προβιές και κατσικίσια δέρματα, έζησαν με στερήσεις, υπέφεραν καταπιέσεις, θλίψεις και κακουχίες – ο κόσμος δεν ήταν άξιος να 'χει τέτοιους ανθρώπους – πλανήθηκαν σε ερημίες και βουνά, σε σπηλιές και σε τρύπες της γης.

Εβρ 11, 36-38

Βρείτε συγκεκριμένα σημεία των διηγήσεων του κεφαλαίου, όπου όλα αυτά επιβεβαιώνονται.

B. Πολλοί νομίζουν ότι οι προφήτες στο κήρυγμά τους αναφέρονται κυρίως στο μέλλον του κόσμου. Ξεχνούν ότι αφετηρία για το έργο τους στάθηκαν τα μεγάλα **προβλήματα της εποχής** που ζούσε ο καθένας. Σε συνεργασία με το διπλανό σας προσπαθήστε να επισημάνετε αυτά τα προβλήματα, βρείτε λέξεις που να τα ορίζουν (π.χ. απιστία) και σημειώστε τις στο αντίστοιχο πλαίσιο:

Ωσηέ	
Μιχαίας	
Ησαΐας	
Ιερεμίας	
Ιεζεκιήλ	

Γ. Μετά από όσα μάθατε για τους προφήτες της Παλαιάς Διαθήκης τι θα είχατε να πείτε σε κάποιον που τους θεωρεί λιγάκι «μάγους»;

Δ. Τι ζητούσαν όλοι οι προφήτες να κάνουν οι άνθρωποι προκειμένου να ξαναβρούν τη **σχέση** τους με το Θεό;

Ε. Πώς αντιλαμβάνονταν οι προφήτες την **Εκλογή** του Ισραήλ;

ΣΤ. Ποια **παράθυρα ελπίδας** άνοιγαν στους ανθρώπους με το κήρυγμά τους;

Ζ. Γιατί το κήρυγμα των προφητών αφορά τους **ανθρώπους κάθε εποχής**;

Η. Το κήρυγμα των προφητών θεωρείται από τους περισσότερους ως η κορυφαία διδασκαλία της Παλαιάς Διαθήκης για τη σχέση Θεού - ανθρώπου. Μετά από όσα μάθατε, ποια είναι η προσωπική σας άποψη;

Κεφάλαιο Ε

Η ζωή μετά την επιστροφή
από τη Βαβυλώνια Αιχμαλωσία
έως τις παραμονές του ερχομού του Μεσσία

Χρονολογικό πλαίσιο της εποχής μετά την αιχμαλωσία

π.Χ.	550	500	450	400	350	300	250	200	100	55	50	
Πέρσες	<p>Περσική αυτοκρατορία (559-331) Κύρος ο Μέγας (559-529) Δαρείος Α΄ (522-486) Ξέρξης (485-465) Αρταξέρξης Α΄ (464-424) Κατάλυση της περσικής αυτοκρατορίας από το Μ. Αλέξανδρο (331)</p> 											
Ελληνικός χώρος	<p>Περσικοί πόλεμοι (500-480) Κλασική εποχή (480-323) Χρυσός αιώνας του Περικλή (5ος) Πελοποννησιακός πόλεμος (431-404) Αλέξανδρος ο Μέγας (336-323) Ελληνιστική περίοδος (323-30) Πόλεμοι των διαδόχων για την Παλαιστίνη 323-301</p> <p>Κατάκτηση της Ελλάδας από τους Ρωμαίους (146)</p>											
Αίγυπτος	<p>Δυναστεία Πτολεμαίων (305-51) Κατάληψη της Αιγύπτου από τους Ρωμαίους (30)</p> 											
Γεγονότα της Παλαιάς Διαθήκης	<p>• Το διάταγμα του Κύρου (538) • Τα εγκαίνια του Ναού του Ζοροβάβελ (515) • Δράση Έσδρα - Νεεμία (458-400) • Ο Μ. Αλέξανδρος στην Ιερουσαλήμ (331) • Η Ιουδαία υπό τους Πτολεμαίους της Αιγύπτου (312-198) • Βίαιος εξελληνισμός από τον Αντίοχο Δ΄ Επιφανή • Μακκαβαϊκή εξέγερση (166-141) • Τέλος κυριαρχίας Σελευκιδών-Ασμοναίων (141-63) • Κατάληψη Ιουδαίας από τους Ρωμαίους (63)</p> 											

Τα χρόνια από την επιστροφή έως την κατάκτηση της Παλαιστίνης από τους Ρωμαίους

Πρόκειται για μια περίοδο πέντε αιώνων, που αρχίζει το 538 π.Χ. με την επιστροφή των Ιουδαίων από τη βαβυλώνια αιχμαλωσία και τελειώνει το 63 π.Χ., όταν η Παλαιστίνη κατακτήθηκε από τους Ρωμαίους. Τις πληροφορίες για τα γεγονότα αυτής της εποχής τις παίρνουμε από τα βιβλία Έσδρας Α΄ και Β΄, Νεεμίας και Μακκαβαίων Α΄, Β΄ και Γ΄.

Πώς τελείωσε η βαβυλώνια αιχμαλωσία;

Στα μέσα του 6ου αι. π.Χ. οι Πέρσες κατέλυσαν την αυτοκρατορία των Βαβυλωνίων. Για να διοικείται καλύτερα και πιο οργανωμένα το τεράστιο περσικό κράτος, οι πέρσες βασιλείς επέτρεπαν σε κάθε υποτελή λαό να ζει στη χώρα του με μια σχετική αυτονομία και να έχει τη δική του θρησκεία. Μ' αυτόν τον τρόπο μπορούσαν να ελέγχουν καλύτερα το τεράστιο κράτος τους και να εισπράττουν ευκολότερα τους φόρους. Αυτός ήταν ο λόγος που οι Πέρσες επέτρεψαν στους Ιουδαίους να επιστρέψουν στην πατρίδα τους.

Ποια είναι τα χαρακτηριστικά της ζωής των Ιουδαίων στη διάρκεια του 5ου και του 4ου αι. π.Χ.;

Η περσική κυριαρχία στη Μέση Ανατολή ήταν χαλαρή. Έτσι οι Ιουδαίοι κατόρθωσαν να οργανώσουν και πάλι το κράτος τους. Οι γερές βάσεις πάνω στις οποίες στηρίχτηκαν ήταν ο Ναός, η λατρεία του Θεού που γινόταν εκεί και ο Μωσαϊκός Νόμος. Αυτή την εποχή συγκέντρωσαν και κατέγραψαν τις παλιές θρησκευτικές παραδόσεις, που αποτέλεσαν τα πέντε πρώτα βιβλία της Παλαιάς Διαθήκης (Πεντάτευχος).

Ποια είναι τα χαρακτηριστικά της ζωής των Ιουδαίων στην ελληνιστική εποχή (3ος και 2ος αι. π.Χ.);

Με την κυριαρχία των Μακεδόνων στην Ανατολή η περσική αυτοκρατορία κατέρρευσε. Στα χρόνια του Μ. Αλέξανδρου οι Ιουδαίοι εξακολούθησαν να ζουν με σχετική αυτονομία.

Με το θάνατό του αρχίζει η *ελληνιστική περίοδος*: μια εποχή δηλαδή κατά την οποία ο ελληνικός πολιτισμός και τρόπος ζωής εξαπλώθηκε παντού και αναμίχθηκε με τα ανατολικά στοιχεία. Ένας νέος κοσμοπολίτικος* τρόπος ζωής κυριαρχούσε πια στη Μέση Ανατολή.

Οι Ιουδαίοι δέχθηκαν πολλές επιρροές από τους Έλληνες και άλλαξαν σε μεγάλο βαθμό τον τρόπο ζωής και σκέψης τους. Όταν όμως κάποιοι διάδοχοι του Μ. Αλεξάνδρου επιχειρήσαν να τους εξελληνίσουν με βίαιο τρόπο, αντέδρασαν κι επαναστάτησαν. Ο ηρωικός ανταρτοπόλεμος που ακολούθησε είναι γνωστός ως *Μακκαβαϊκή επανάσταση* και οδήγησε στην ανεξαρτησία τους. Τελικά βέβαια κατακτήθηκαν κι αυτοί, όπως και όλη η γνωστή Οικουμένη, από τους Ρωμαίους.

Η εποχή αυτή μας ενδιαφέρει ιδιαίτερα, επειδή τότε διαμορφώνεται ο ιουδαϊκός κόσμος μέσα στον οποίο θα ζήσει και θα διδάξει ο Ιησούς Χριστός. Γι' αυτό, στο κεφάλαιο που ακολουθεί θα προσπαθήσουμε: α) να γνωρίσουμε τα γεγονότα, β) να αναγνωρίσουμε τα μεγάλα προβλήματα της εποχής, γ) να κατανοήσουμε με ποιον τρόπο προέκυψαν τα βιβλία της Παλαιάς Διαθήκης.

Ιδιαίτερα θα ασχοληθούμε με τα τρία πρώτα κεφάλαια του πρώτου βιβλίου της Παλαιάς Διαθήκης, τη *Γένεση*, καθώς εδώ βρίσκουμε την απάντηση της Αγίας Γραφής στο πανάρχαιο και παντοτινό ερώτημα: «ποιος είναι ο σκοπός της ζωής των ανθρώπων;».

23. Επιστροφή από την αιχμαλωσία: η ιουδαϊκή κοινότητα ανασυγκροτείται

α) Ένα σωτήριο διάταγμα

Η αιχμαλωσία διήρκεσε 48 χρόνια. Έληξε όταν η ανίκητη Βαβυλώνα καταλήφθηκε από τον Κύρο, βασιλιά των Μήδων και των Περσών. Ο Κύρος εξέδωσε διάταγμα με το οποίο επέτρεπε στους Ιουδαίους να επιστρέψουν στην πατρίδα τους.

Χιλιάδες κάτοικοι του Νότιου Βασιλείου (Ιουδαίοι), οργανωμένοι σε ομάδες πήραν τότε το δρόμο της επιστροφής ανυπομονώντας να ξαναδούν ή να γνωρίσουν τη γη των προγόνων τους. Σε μια τέτοια ομάδα αρχηγό ήταν ο Ζοροβάβελ και ο Ιησούς...

Η χαρά της επιστροφής έμεινε για πάντα χαραγμένη στην καρδιά των Ιουδαίων. Πολλοί ψαλμοί της Παλαιάς Διαθήκης την τραγουδούν:

*Όταν ο Κύριος μας έφερε απ' την αιχμαλωσία πίσω στη Σιών,
ήταν σα να ζούσαμε ένα όνειρο.*

Γέλιο πλημμύρισε το στόμα μας κι η γλώσσα μας έψαλλε ύμνους χαράς.

Ψαλμ 125

β) Πρώτη φροντίδα των Ιουδαίων: η ανοικοδόμηση του Ναού τους

Μόλις έφτασαν στην ερημωμένη Ιερουσαλήμ, το πρώτο που έκαναν ήταν να θεμελιώσουν το Ναό πάνω στα ερείπια του Ναού του Σολομώντα. Όταν οι χίστες έβαλαν τα θεμέλια του Ναού του Κυρίου, ήρθαν οι ιερείς με τις στολές τους και τις σάλπιγγες και οι λευίτες* ... με τα κύμβαλα, για να υμνήσουν τον Κύριο... Έψαλλαν ... ευχαριστώντας τον Κύριο... Πολλοί απ' αυτούς που ήταν αρκετά ηλικιωμένοι και είχαν προλάβει τον πρώτο Ναό, έκλαιγαν δυνατά τώρα που έβλεπαν τον καινούριο Ναό να θεμελιώνεται. Οι άλλοι πανηγύριζαν με αλαλαγμούς.

Όμως το έργο αργούσε να ολοκληρωθεί. Οι δυσκολίες ήταν πολλές. Ας μην ξεχνάμε ότι οι Ιουδαίοι βρήκαν τη γη κατεστραμμένη και τα σπίτια τους γκρεμισμένα. Επιπλέον είχαν να αντιμετωπίσουν και τις επιδρομές των γειτονικών λαών, αλλά και να πληρώνουν δυσβάστακτους φόρους στους Πέρσες. Σ' αυτές τις δυσκολίες προστέθηκε και το πρόβλημα με τους Σαμαρείτες. Σαμαρείτες λέγονταν οι κάτοικοι του πρώην Βορείου Βασιλείου, οι οποίοι είχαν στο μεταξύ αναμιχθεί με ειδωλολατρικούς πληθυσμούς. Αυτό έκανε τους Ιουδαίους να τους θεωρούν «ακάθαρτους». Όταν, λοιπόν, οι Σαμαρείτες θέλησαν να βοηθήσουν στο κτίσιμο του Ναού, εκείνοι αρνήθηκαν τη βοήθειά τους. Τότε οι Σαμαρείτες τους συκοφάντησαν στους Πέρσες ότι δήθεν με τα οικοδομικά τους έργα οχύρωναν την Ιερουσαλήμ. Έτσι, με απόφαση του πέρση μονάρχη η ανοικοδόμηση του Ναού σταμάτησε. Αργότερα, με την καθοδήγηση του Ζοροβάβελ το κτίσιμο ξανάρχισε. Τελικά το 515 π.Χ. έγιναν τα εγκαίνια του Ναού. Το μεγάλο όνειρο είχε πια πραγματοποιηθεί!

Ιουδαίοι της διασποράς

Δεν επέστρεψαν όλοι οι Ιουδαίοι μετά το διάταγμα του Κύρου. Πολλοί εξακολουθούσαν να ζουν σε διάφορα μέρη της περσικής επικράτειας, στην Αίγυπτο, αλλά και σ' όλη τη λεκάνη της Μεσογείου. Εκεί, οργανωμένοι σε κοινότητες διατήρησαν την ιουδαϊκή τους ταυτότητα. Παρέμεναν πιστοί στη θρησκεία των πατέρων τους και μελετούσαν με ζήλο την παράδοσή τους. Οι Ιουδαίοι αυτών των κοινοτήτων ονομάζονται *Ιουδαίοι της Διασποράς*.

γ) Η κοινότητα οργανώνεται πολιτικά: ο Νεεμίας

Για αρκετά χρόνια ομάδες αιχμαλώτων κατέφθαναν από τη Βαβυλώνα. Επικεφαλής μιας τέτοιας ομάδας ήταν ο Νεεμίας, ένας ιουδαίος αξιωματούχος του Αρταξέρξη Α'. Η πρώτη φροντίδα του Νεεμίας ήταν να ανοικοδομήσει τα τείχη. Έτσι, η απροστάτευτη Ιερουσαλήμ ξανάγινε μια οχυρωμένη πόλη ικανή να αμύνεται στις εχθρικές επιδρομές. Στη συνέχεια προσπάθησε να οργανώσει πολιτικά την κοινότητα. Πρώτα πρώτα ανακούφισε τον ταλαιπωρημένο λαό. Οι πλούσιοι, που είχαν δανείσει χρήματα σε φτωχούς, θα έπρεπε όχι μόνο να μην τα ζητήσουν πίσω, αλλά και να επιστρέψουν στους φτωχούς τη γη που τους είχαν κατάσχει εξαιτίας των χρεών. Έπειτα φρόντισε να δίνουν οι Ιουδαίοι την εισφορά στο Ναό (δεκάτη) και να τηρούν την αργία του Σαββάτου. Σιγά σιγά η ζωή στην άγια πόλη άρχισε να κυλά ομαλά.

δ) Η κοινότητα οργανώνεται θρησκευτικά: ο Έσδρας

Την ίδια περίπου εποχή ήρθε στην Ιερουσαλήμ και ο ιερέας Έσδρας, που ήταν υπάλληλος στην περσική αυλή. Γνώριζε καλά το Νόμο του Θεού κι έβαλε στόχο να ρυθμίσει τη ζωή της ιουδαϊκής κοινότητας σύμφωνα μ' αυτόν. Πρώτη του φροντίδα ήταν να απαγορεύσει στους συμπατριώτες του να παντρεύονται με ειδωλολάτρες θεωρώντας ότι έτσι οι Ιουδαίοι διατηρούνταν θρησκευτικά καθαροί.

Στη συνέχεια φρόντισε να συγκεντρωθούν όλα τα θρησκευτικά κείμενα και να καταγραφούν. Σημαντικό μέρος απ' αυτά προερχόταν από την εποχή του Μωυσή. Αυτή την εποχή υπηρετούσαν στο Ναό πολλοί εκπαιδευμένοι γραφείς, οι οποίοι εργάστηκαν για να επιτευχθεί αυτό το σπουδαίο έργο. Από τις εργασίες αυτές προέκυψαν τα πέντε πρώτα βιβλία της Παλαιάς Διαθήκης, όπως τα ξέρουμε σήμερα (= *Πεντάτευχος*). Με βάση αυτά ο Έσδρας οργάνωσε τη ζωή της κοινότητας. Στην Παλαιά Διαθήκη μάλιστα διαβάζουμε ότι ο λαός δεσμεύτηκε σε μια δημόσια τελετή να τηρεί το Νόμο του Θεού:

Ο Έσδρας έφερε το βιβλίο του Νόμου μπροστά στη συγκέντρωση, που αποτελείτο από άνδρες, γυναίκες και παιδιά... Κι από τότε που ανέτειλε ο ήλιος μέχρι το μεσημέρι ο Έσδρας τους διάβασε από το βιβλίο του Νόμου και όλος ο λαός άκουγε προσεκτικά... Ο κυβερνήτης Νεεμίας και ο Έσδρας ... καθώς και οι λευίτες που εξηγούσαν το κείμενο είπαν στο λαό: «Η ημέρα αυτή είναι αφιερωμένη στον Κύριο το Θεό σας! Δεν είναι ώρα τώρα για κλάματα και πένθη», γιατί όλος ο λαός έκλαιγε ακούγοντας να διαβάζεται ο Νόμος. Ο Νεεμίας είπε ακόμα: «Πηγαίνετε στα σπίτια σας, φάτε από τα πιο εκλεκτά φαγητά, πείτε γλυκό κρασί και στείλτε μερίδες σ' όποιον δεν έχει τίποτε να ετοιμάσει...». Έτσι όλοι πανηγύρισαν τη μεγάλη γιορτή...*

Ο Νόμος των Ιουδαίων: Τορά

Η συλλογή των πέντε πρώτων βιβλίων της Παλαιάς Διαθήκης, που περιέχουν το Νόμο του Μωυσή, ονομάζονται από τους Ιουδαίους Τορά. Η λέξη σημαίνει «καθοδήγηση» που δόθηκε από το Θεό στους ανθρώπους για να ρυθμίζουν σύμφωνα μ' αυτήν τη σχέση τους μαζί του. Παρά την ονομασία «Νόμος», το έργο δεν αποτελείται αποκλειστικά από νομικές διατάξεις. Περιέχει επίσης πολλές αφηγήσεις και ιστορίες.

1. Σε συνεργασία με το διπλανό σας και βασιζόμενοι στο κείμενο της παρ. α' παρουσιάστε ένα φανταστικό διάλογο μεταξύ Ιουδαίων που επιστρέφουν στη χώρα τους.
2. Για ποιο λόγο η πρώτη φροντίδα των Ιουδαίων ήταν να οικοδομήσουν το Ναό;
3. Δικαιολογήστε τα μέτρα που πήρε ο Έσδρας για τη θρησκευτική καθαρότητα των Ιουδαίων.
4. Περιγράψτε με φανταστικά παραδείγματα τα προβλήματα των Ιουδαίων μετά την επιστροφή τους από τη Βαβυλώνα.
5. Πώς επιβεβαιώνονται εδώ τα όσα μάθαμε για τη σύνθεση της Παλαιάς Διαθήκης στα εισαγωγικά μαθήματα;
6. Τι θέση φαίνεται ότι έχει απ' εδώ κι εμπρός ο Νόμος στη ζωή των Ιουδαίων;

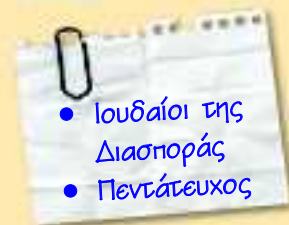
Προτάσεις για εργασία και δραστηριότητες

Προσπαθώ να καταλάβω περισσότερο

1. Οι Ιουδαίοι θεωρούσαν ότι τα λάθη που έγιναν στην εποχή των δύο βασιλείων, τους είχαν οδηγήσει στη βαβυλώνια αιχμαλωσία. Τι μέτρα πήραν – θρησκευτικά και πολιτικά – κατά τη μεταιχμαλωσιακή εποχή, ώστε να μην τα επαναλάβουν;
2. Μερικοί πιστεύουν ότι όλη η Παλαιά Διαθήκη γράφηκε μεμιάς και σε μια συγκεκριμένη εποχή. Ύστερα από όσα μάθατε τι θα μπορούσατε να τους εξηγήσετε;
3. Η αναχώρηση των Ιουδαίων από τη Βαβυλώνα παραλληλίζεται από κάποια κείμενα της Παλαιάς Διαθήκης με την Έξοδο από την Αίγυπτο. Μπορείτε να εξηγήσετε γιατί;

Ελέγγω τι έμαθα

1. Πότε και πώς τελείωσε η βαβυλώνια αιχμαλωσία;
2. Ποιος οδήγησε τους Ιουδαίους πίσω στη χώρα τους;
3. Περιγράψτε τα προβλήματα των Ιουδαίων όταν επέστρεψαν.
4. Ποια ήταν η πρώτη φροντίδα των Ιουδαίων και γιατί;
5. Τι είδους εμπόδια συνάντησαν;
6. Ποιοι ήταν οι Σαμαρείτες;
7. Γιατί οι Ιουδαίοι αρνήθηκαν τη βοήθειά τους;
8. Ποιος οργάνωσε πολιτικά την κοινότητα;
9. Ποια ήταν η πρώτη του φροντίδα και γιατί;
10. Ποιος οργάνωσε θρησκευτικά την κοινότητα;
11. Ποια ήταν τα μέτρα που πήρε και γιατί;
12. Τι εννοούν οι Ισραηλίτες μιλώντας για «Τορά»;
13. Μάθετε απ' έξω τα βιβλία της Πεντατεύχου; (βλ. σελ. 8 και 10)
14. Πού βασίστηκε η ζωή της κοινότητας κατά τη μεταιχμαλωσιακή εποχή;
15. Τι ακριβώς εννοούμε όταν μιλάμε για «Ιουδαίους της διασποράς»;

Επιλέγω και πραγματοποιώ

1. Σε συνεργασία με το φιλόλογό σας επεξεργαστείτε την ιδέα: «Η πορεία της σύνθεσης των ομηρικών επών και των δημοτικών τραγουδιών». Παράλληλα επεξεργαστείτε με το θεολόγο την «πορεία σύνθεσης της Παλαιάς Διαθήκης».
2. Βρείτε με τη βοήθεια του φιλόλογου σας κείμενα που να αναφέρονται στο διωγμό των Ελλήνων της Μικράς Ασίας το 1922 (Μικρασιατική καταστροφή) και στην προτεραιότητα που έδιναν στο κτίσιμο του ναού τους στους τόπους που εγκαταστάθηκαν.
3. Με τη βοήθεια του χρονολογίου του κεφαλαίου, βρείτε από το βιβλίο της Ιστορίας σας στοιχεία για τον 5ο αι. π.Χ. στην Ελλάδα (π.χ. περσικοί πόλεμοι, κλασική εποχή, λογοτεχνικά έργα, σπουδαία μνημεία, πολιτικοί θεσμοί).

24. Ο Νόμος στο κέντρο της ζωής των Ιουδαίων

Στα χρόνια που ακολούθησαν τη βαβυλώνια αιχμαλωσία οι Ιουδαίοι ήθελαν να αποφύγουν τα λάθη του παρελθόντος. Γι' αυτό και, όπως είδαμε, δεσμεύτηκαν να ζουν σύμφωνα με το Νόμο του Θεού.

α) Οι γραμματείς ερμηνεύουν το Νόμο για το λαό

Κάθε Ιουδαίος έπρεπε να ρυθμίζει τη ζωή του με βάση το Νόμο. Αυτό σημαίνει βέβαια ότι έπρεπε να τον γνωρίζει. Όμως οι περισσότεροι δε γνώριζαν τη γλώσσα στην οποία είχαν γραφτεί τα ιερά κείμενα, επειδή μιλούσαν πια αραμαϊκά. Γι' αυτό το λόγο κάποιοι μορφωμένοι Ιουδαίοι ανέλαβαν να διδάσκουν και να εξηγούν το Νόμο στο λαό. Οι άνθρωποι αυτοί, οι οποίοι γνώριζαν καλά και τα εβραϊκά και τα αραμαϊκά και μελετούσαν συνεχώς το Νόμο, ονομάζονταν *γραμματείς ή νομοδιδάσκαλοι*.

Οι γραμματείς όμως δεν περιόριζαν το έργο τους στο να μεταφράζουν και να διδάσκουν το Νόμο στο λαό. Επειδή οι απλοί άνθρωποι έθεταν ερωτήσεις για το

Τα **αραμαϊκά** ήταν η γλώσσα που μετά την αιχμαλωσία αντικατέστησε σταδιακά τα εβραϊκά. Ήταν όμως και η γλώσσα του εμπορίου και της διπλωματίας στην ευρύτερη περιοχή.

πώς να τον εφαρμόζουν στην καθημερινή τους ζωή, οι γραμματείς απαντούσαν και έδιναν λύσεις ερμηνεύοντας τα κείμενα του Νόμου. Με τον καιρό αυτές οι ερμηνείες αυξάνονταν. Έγιναν βιβλία ολόκληρα στα οποία οι Ιουδαίοι άρχισαν να δίνουν αξία ίση μ' αυτή που έδιναν στα βιβλία του Νόμου. Για παράδειγμα, ο πιστός Ιουδαίος που ήθελε να ε-

φαρμόζει σωστά την αργία του Σαββάτου έπρεπε να γνωρίζει και να τηρεί 39 διατάξεις με απαγορεύσεις των γραμματέων. Αυτές όριζαν ακόμη και το πόσα βήματα θα περπατήσει το Σάββατο!

Κάτι τέτοιο βέβαια κατέληξε να γίνει βαρύ φορτίο στους ώμους των ανθρώπων. Το χειρότερο όμως ήταν ότι πολλοί Ιουδαίοι έφταναν να δίνουν περισσότερη σημασία στις ατελείωτες διατάξεις των γραμματέων από ό,τι στο νόημα και στην ουσία του Νόμου του Θεού. Πίστευαν δηλαδή ότι αν εφάρμοζαν αυτούς τους τυπικούς κανόνες εξωτερικής συμπεριφοράς, θα εξασφάλιζαν την προστασία του Θεού και τη σωτηρία τους. Έτσι η σχέση με το Θεό και το συνάνθρωπο, αντί να βασίζεται στην αγάπη και την ελευθερία, έφτασε να στηρίζεται μόνον στην *κατά γράμμα* εφαρμογή ανθρώπινων εντολών. Σιγά σιγά, λοιπόν, οι άνθρωποι οδηγήθηκαν στην προσκόλληση στους τύπους, δηλαδή στην *τυπολατρία*. Εύκολα μπορούμε να καταλάβουμε ότι με μια τέτοια προσκόλληση, οι σχέσεις των ανθρώπων με το Θεό και το συνάνθρωπο σιγά σιγά χάνουν την αξία τους και νεκρώνονται.

β) Η Συναγωγή: κέντρο προσευχής και μελέτης του Νόμου

Στο διάστημα που οι Ιουδαίοι ήταν εξόριστοι και είχαν στερηθεί το Ναό τους, δημιούργησαν, όπως είπαμε, τις Συναγωγές. Χώρους, δηλαδή, όπου συγκεντρώνονταν για να προσεύχονται και να μελετούν το Νόμο τους. Να θυμούνται την πατρίδα τους και να ονειρεύονται την επιστροφή τους.

Μετά την επιστροφή από την αιχμαλωσία ο Ναός της Ιερουσαλήμ έγινε το κέντρο της εθνικής ζωής των Ιουδαίων. Συμβόλιζε την παρουσία του Θεού ανάμεσα στο λαό του κι ο κάθε Ισραηλίτης, όπου κι αν κατοικούσε, έπρεπε να τον επισκέπτεται, ιδίως στις μεγάλες γιορτές. Παρ' όλα αυτά, η ίδρυση Συναγωγών στις πόλεις και στα χωριά της Παλαιστίνης συνεχίστηκε σε όλη τη μεταιχμαλωσιακή εποχή. Ιδιαίτερα μάλιστα στις κοινότητες των Ιουδαίων της

Διασποράς, που βρίσκονταν ξενιτεμένοι μακριά από την Παλαιστίνη. Τι ήταν η Συναγωγή;

Και τότε, όπως και σήμερα, ήταν ένα απλό κτίριο, στο κέντρο του οποίου υπήρχε μια εξέδρα, ένα βήμα. Εκεί ανέβαινε αυτός που διάβαζε το Νόμο. Πίσω από το βήμα υπήρχαν καθίσματα για τους αναγνώστες και τους διδασκάλους του Νόμου, τους *ραββίνους*. Γύρω από το βήμα βρίσκονταν οι θέσεις για τους πιστούς. Σ' έναν ορισμένο χώρο στέκονταν και οι γυναίκες. Στον ανατολικό τοίχο της Συναγωγής, μέσα σε μια κρύπτη, φυλάγονταν τα ιερά κείμενα. Επικεφαλής της συναγωγής ήταν ο *αρχισυνάγωγος* που εκλεγόταν από την κοινότητα.

Επιπλέον, στις Συναγωγές οι τοπικοί άρχοντες διαχειρίζονταν τις υποθέσεις της κοινότητας και τα παιδιά μάθαιναν γράμματα. Στις Συναγωγές της διασποράς μάλιστα οι Ιουδαίοι δέχονταν να έρχονται και όσοι ειδωλωλάτρες ήθελαν να γνωρίσουν την ιουδαϊκή θρησκεία. Αυτούς τους ονόμαζαν *προσήλυτους*.

Εσωτερικό Συναγωγής

Τα σχέδια που διακοσμούν τη Συναγωγή είναι συγχρόνως και σύμβολα: Π.χ. το **λιοντάρι** είναι σύμβολο της φυλής του Ιούδα· το **στέμμα** συμβολίζει τη βασιλεία του Θεού· το **άστρο του Δαβίδ** είναι ένα από τα αρχαιότερα εβραϊκά σύμβολα, που κατά την παράδοση ήταν το έμβλημα* του βασιλιά Δαβίδ. Τέλος, υπάρχει η **επτάφωτη λυχνία** (μενορά) και οι **δύο πλάκες του Νόμου**.

Εργασία στην τάξη

1. Γυρίστε στο μάθημα 13 και θυμηθείτε την ουσία και το κέντρο του Νόμου στην εποχή των Κριτών και των μεγάλων βασιλέων. Ποιες αλλαγές μπορείτε να επισημάνετε στην τήρηση του Νόμου κατά την μεταιχμαλωσιακή εποχή; Προσπαθήστε να τις αξιολογήσετε.
2. Αφού φανταστείτε την καθημερινή ζωή στην ιουδαϊκή μεταιχμαλωσιακή κοινότητα, προετοιμάστε σε συνεργασία με το διπλανό σας ένα φανταστικό διάλογο ή μια σκηνή στην οποία να παρουσιάζεται κάποιο από τα προβλήματα που δημιουργούσε η τυπολατρία.
3. Μπορείτε να αναγνωρίσετε και στη θρησκευτική συμπεριφορά των σύγχρονων χριστιανών προσκόλληση στους τύπους; Μιλήστε με παραδείγματα.
4. Συζητήστε στην τάξη: Ποιους κινδύνους διατρέχει η θρησκευτική πίστη από την τυπολατρία;

Προτάσεις για εργασία και δραστηριότητες

Προσπαθώ να καταλάβω περισσότερο

Αφού διαβάσετε τον παρακάτω φανταστικό διάλογο, αναγνωρίστε τα στοιχεία που μάθατε για τη ζωή των Ιουδαίων στη μεταιχμαλωσιακή εποχή.

- Γραμματείς
- Ραββίνοι
- Τορά
- Προσήλυτοι

Στη Θεσσαλονίκη, στα μέσα του 3ου αι. π.Χ., ένα μικρό Εβραίοπουλο, ο Ισσαχάρ κουβεντιάζει με το θείο του Συμεών.

ΙΣΣΑΧΑΡ: Πόσο όμορφος είναι ο καινούριος βωμός του Δία!

ΣΥΜΕΩΝ: Αχ, αγόρι μου... Αν έβλεπες το Ναό μας στην Ιερουσαλήμ τότε θα καταλάβαινες τι θα πει αληθινή ομορφιά.

Ι.: Πότε στ' αλήθεια πήγες, θείε, στην Ιερουσαλήμ;

Σ.: Πριν τρία χρόνια για τη γιορτή της Σκηνοπηγίας. Κι ελπίζω να μ' αξιώσει ο Θεός να γιορτάσω εκεί ένα Πάσχα πριν κλείσω τα μάτια μου.

Ι.: Κι εγώ που δεν έχω πάει ποτέ; Αλήθεια κάθε πότε πρέπει ένας σωστός Ιουδαίος να πηγαίνει;

Σ.: Δε σας το είπε ο ραββίνος Σαμπετάι στη συναγωγή;

Ι.: Θείε, δε σου κρύβω πως δεν πολυπηγαίνω στη συναγωγή... Ντρέπομαι, γιατί δυσκολεύομαι πολύ να καταλαβαίνω το ραββίνο, όταν μας διαβάξει κομμάτια απ' την Τορά.

Σ.: Μα ίσα ίσα γι' αυτό πρέπει να πηγαίνεις κάθε μέρα στα μαθήματα. Ο πατέρας σου ταξιδεύει πολύ και δεν μπορεί ο ίδιος να σου μάθει να διαβάζεις τα ιερά μας κείμενα. Όμως για σκέψου: πώς θα μάθεις ο ίδιος το λόγο του Κυρίου; Μην ξεχνάς πως οι πρόγονοί μας έπαθαν ό,τι έπαθαν επειδή τον ζέχασαν.

Ι.: Θείε, θα με πάρεις μαζί σου στην Ιερουσαλήμ;

Σ.: Κι εσύ θα μου υποσχεθείς ότι θα μάθεις τη γλώσσα μας;

Ι.: Ναι, θείε μου! Τώρα τρέχω να βοηθήσω τη μητέρα και τις αδελφές μου για τις ετοιμασίες του Σαββάτου.

Ελέγγω τι έμαθα

1. Πού βάσισε τη ζωή της η μεταιχμαλωσιακή κοινότητα και γιατί;
2. Για ποιο λόγο οι Ιουδαίοι δεν μπορούσαν πια να καταλαβαίνουν το Νόμο;
3. Ποιος ήταν ο ρόλος των Γραμματέων;
4. Πώς ονομάζονταν οι δάσκαλοι του Νόμου της Συναγωγής και ο επικεφαλής της;
5. Πώς οδηγήθηκαν οι Ιουδαίοι στην τυπική τήρηση του Νόμου;
6. Πού κατέληξε τελικά αυτό;
7. Ποιος ήταν ο ρόλος του Ναού στη μεταιχμαλωσιακή κοινότητα;
8. Περιγράψτε μια Συναγωγή.
9. Τι ρόλο έπαιξε η Συναγωγή στη ζωή των Ιουδαίων;
10. Τι ήταν οι προσήλυτοι;

Επιλέγω και πραγματοποιώ

1. Βρείτε από το διαδίκτυο φωτογραφίες από Συναγωγές της Ελλάδας και της Ευρώπης.
2. Πληροφορηθείτε από την Ιστορία σας για τις ελληνικές νομοθεσίες του 6ου και 5ου αι. π.Χ.

Οι διηγήσεις της Παλαιάς Διαθήκης για τη δημιουργία του κόσμου

Οι άνθρωποι πάντα ρωτούν

Από τα πανάρχαια χρόνια οι άνθρωποι, όσο απλοϊκά κι αν ζούσαν, γνώριζαν όπως κι εμείς τη δυστυχία και την ευτυχία, τον πόλεμο και την ειρήνη, την ασχήμια και την ομορφιά. Έβλεπαν, όπως κι εμείς, τα δέντρα να βλασταίνουν, τον ήλιο να ανατέλλει, τα παιδιά να γεννιούνται, δικούς τους να πεθαίνουν. Και είχαν, όπως κι εμείς, μεγάλα ερωτήματα: Γιατί ζει ο άνθρωπος; Γιατί πεθαίνει; Γιατί δυστυχεί; Πώς μπορεί να γίνει ευτυχισμένος; Γιατί κάνει λάθη; Ποια είναι η θέση του μέσα στον κόσμο; Ποιος και για ποιο σκοπό δημιούργησε τον κόσμο; Απαντήσεις σ' αυτά τα ερωτήματα οι άνθρωποι πάντα έβρισκαν στη θρησκεία τους.

Η Παλαιά Διαθήκη απαντάει

Στα χρόνια της εξορίας οι Ιουδαίοι ζούσαν στο περιβάλλον της πλούσιας και ισχυρής Βαβυλώνας. Άκουγαν, λοιπόν, τους Βαβυλώνιους να διηγούνται τα εντυπωσιακά κατορθώματα του δικού τους θεού, του Μαρδούκ, και να ισχυρίζονται ότι αυτός έφτιαξε τον κόσμο και τους ανθρώπους. Οι Ιουδαίοι όμως είχαν τη δική τους βεβαιότητα, που τη διατηρούσαν με τις παραδόσεις τους: Ο Θεός τον οποίον γνώρισαν μέσα στα γεγονότα της ιστορίας τους ως ελευθερωτή, οδηγό και προστάτη είναι αυτός που δημιούργησε τον κόσμο και τους ανθρώπους. Στα χρόνια, λοιπόν, της βαβυλώνιας αιχμαλωσίας κάποιοι – μάλλον ιερείς – συνέθεσαν ένα κείμενο που μιλούσε για τη δημιουργία του κόσμου και του ανθρώπου από το Θεό.

Όταν τελικά επέστρεψαν στη χώρα τους και κατέγραψαν συστηματικότερα τις ιερές τους παραδόσεις, τοποθέτησαν τις διηγήσεις για τη δημιουργία του κόσμου και του ανθρώπου στην αρχή των ιερών τους γραφών. Είναι αυτές που βρίσκουμε στα τρία πρώτα κεφάλαια του βιβλίου της **Γενέσεως**. Η Γένεσις είναι το πρώτο στη σειρά βιβλίο της Αγίας Γραφής, και το όνομά του σημαίνει δημιουργία, αρχή.

Μελετώντας τις διηγήσεις της Γενέσεως, δεν ξεχνάμε:

Οι συγγραφείς αυτών των κειμένων τότε:

- Έγραφαν τα κείμενά τους βασιζόμενοι, όπως είναι φυσικό, στις γνώσεις και στα δεδομένα εκείνου του καιρού.
- Εκφράζονταν όσο καλύτερα μπορούσαν χρησιμοποιώντας σύμβολα και εικόνες, τη σημασία των οποίων μπορούσαν εύκολα να καταλαβαίνουν οι σύγχρονοί τους άνθρωποι.
- Μετέδιδαν στους ανθρώπους αλήθειες για τον κόσμο και τη ζωή, που πήγαζαν από την πίστη τους στο Θεό και τη σχέση που είχαν μαζί του, δηλαδή αλήθειες *θεολογικές*.

Εμείς στο μάθημα των Θρησκευτικών σήμερα:

- Δεν ψάχνουμε σ' αυτά επιστημονικές απαντήσεις για το πώς δημιουργήθηκε και εξελίχθηκε το σύμπαν. Αυτές θα μας τις δώσει η σύγχρονη επιστήμη μέσα από άλλα μαθήματα (Βιολογία, Γεωγραφία, Χημεία κ.ά.).
- Προσπαθούμε να αναγνωρίζουμε τα σημεία όπου οι συγγραφείς χρησιμοποιούν σύμβολα και εικόνες: ο στόχος μας είναι να αντιληφθούμε τι σήμαιναν για τους ανθρώπους εκείνης της εποχής.
- Η βασική μας επιδίωξη κάνοντας όλα τα παραπάνω είναι να συναισθανθούμε τη σημασία που μπορεί να έχουν για τους σημερινούς ανθρώπους οι θεολογικές απαντήσεις των κειμένων γύρω από το **ποιος και για ποιον λόγο** δημιούργησε τη ζωή.

25. «Καί εἶδεν ὁ Θεός ὅτι καλόν»: ἡ δημιουργία τοῦ κόσμου

α) Ο κόσμος γύρω μας: ἓνα καθημερινό θαῦμα!

Ὅσο κι αν οι περισσότεροι ἀπὸ εμάς ζούμε σε γκρίζες πόλεις, ἡ ομορφιά τῆς φύσης δεν παύει νὰ μας εκπλήσσει. Με τὸν ἥλιο που προβάλλει πίσω ἀπ' τα τσιμεντένια κτίρια, τὸ χαμομηλάκι που φύτρωσε τυχαία σε μια γωνιά, τὰ γεράνια μιας γλάστρας, τὸ κελαίδισμα ἐνὸς πουλιοῦ, τὰ κατακόκκινα μήλα πάνω στο τραπέζι μας. Τόσες πολλές εικόνες, χρώματα, ἤχοι, μυρωδιές, γεύσεις!

Μεγάλες εκπλήξεις μας περιμένουν κι ὅταν ἀφήσουμε τοὺς ἀριθμούς νὰ μιλήσουν. Μια μεγάλη οξιά ἔχει περίπου 350.000 φύλλα. Ὅλα μαζί ἀπλωμένα σχηματίζουν μια ἑκταση 750 μ², σαν ἓνα γήπεδο ποδοσφαίρου. Ἀπ' αὐτὰ τὰ φύλλα, σε μια ζεστή μέρα εξατμίζονται 300 λίτρα νερό. Γι' αὐτὸ νιώθουμε τέτοια δροσιά ὅταν καθόμαστε στὸν ἴσκιο τῆς. Μια οξιά καθαρίζει κάθε χρόνο χίλια κιλά σκόνη και τοξικά ἀέρια ἀπ' τὸν ἀέρα, περισσότερο δηλαδή κι ἀπὸ ἓνα καλὸ φίλτρο. Παράγει καθημερινά τόσο οξυγόνο, ὥστε 20 παιδιά νὰ ἔχουν καθαρὸ ἀέρα νὰ ἀναπνέουν.

Ἐνα σπουργίτι φτερουγίζει 13 φορές τὸ δευτερόλεπτο. Κανένας ἄνθρωπος δεν ἔχει τέτοια δύναμη! Ὁ ξιφίας κολυμπάει με ταχύτητα 90 χλμ. τὴν ὥρα, ἐνῶ ἓνας πρωταθλητῆς τῆς κολύμβησης φτάνει ἴσα ἴσα τὰ 5 χλμ. Ὁ πάνθηρας τρέχει 120 χλμ. τὴν ὥρα, ἐνῶ ἓνας δρομέας φτάνει μετὰ βίας τὰ 36 χλμ. Τὸ παγκόσμιο ρεκόρ τοῦ ἀλματος εἶναι σχεδόν 9 μ., ἐνῶ ἓνας ενοχλητικὸς ψύλλος μ' ἓνα τοῦ πῆδημα υπερβαίνει τὰ 60 εκ., ξεπερνάει δηλαδή 200 φορές τὸ μήκος τοῦ σώματός του.

Εἰςίτου θαυμαστοί εἶναι οἱ διάφοροι κύκλοι τῆς ζωῆς. Ἀς σκεφτοῦμε τὸ νερό. Ἄνθρωποι, ζῶα και φυτὰ χρειάζονται γλυκὸ νερό γιὰ νὰ ζήσουν. Ὅμως δεν ὑπάρχει πολὺ στη φύση. Μόνο 1 ἀπὸ τὰ 40 λίτρα τοῦ νεροῦ τῆς γῆς εἶναι γλυκὸ. Ἀλλά ὁ ἥλιος τὸ προσφέρει στη φύση μ' ἓνα σοφὸ κύκλο: με τὶς θερμές τοῦ ἀχτίνες τὸ νερό εξατμίζεται, ἀνεβαίνει ψηλά, σχηματίζει σύννεφα και ποτίζει σαν πολύτιμη βροχὴ τὴ γῆ.

Πόσα κρυμμένα μυστικά στην κτίση! Πραγματικὸ στολίδι εἶναι ὁ κόσμος γύρω μας!

Ἀς γυρίσουμε στὴν πρώτη σελίδα τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, στὸ βιβλίο τῆς **Γενέσεως**, νὰ γνωρίσουμε τὴ διήγηση γιὰ τὴ δημιουργία αὐτοῦ τοῦ υπέροχου κόσμου.

*Σήμερα μόλις το
εννόησα πλήρως:
ὅλα τραγουδοῦν
στον πλανήτη.
Νίκος Καρούζος*

β) Η όμορφη διήγηση της Γενέσεως

Στην αρχή ο Θεός δημιούργησε τον ουρανό και τη γη. Η γη όμως ήταν αόρατη και ασχημάτιστη. Ήταν σκοτάδι πάνω από την άβυσσο...

Τότε είπε ο Θεός: «Να γίνει φως». Κι έγινε φως. Ο Θεός είδε ότι το φως ήταν καλό και το χώρισε από το σκοτάδι. Το φως το ονόμασε «ημέρα» και το σκοτάδι «νύχτα». Ήρθε το βράδυ, ήρθε το πρωί.

Πρώτη ημέρα.

Μετά είπε ο Θεός: «Να γίνει ουράνιος θόλος...». Έτσι κι έγινε. Κι ονόμασε ο Θεός τον ουράνιο θόλο «ουρανό».

Ήρθε το βράδυ, ήρθε το πρωί. **Δεύτερη ημέρα.**

Τότε είπε ο Θεός: «Να συγκεντρωθούν τα νερά ... και να φανεί η στεριά». Έτσι κι έγινε. Κι ονόμασε ο Θεός «γη» τη στεριά και τα συγκεντρωμένα νερά τα είπε «θάλασσες». Μετά είπε... : «Να πρασινίσει η γη...». Έτσι κι έγινε. Και είδε ο Θεός ότι ήταν καλό. Ήρθε το βράδυ, ήρθε το πρωί. **Τρίτη ημέρα.**

Τότε είπε ο Θεός: «Να γίνουν φωτεινά σώματα στο στερέωμα του ουρανού...». Έτσι κι έγινε. Δημιούργησε ο Θεός τα δύο μεγάλα φωτεινά σώματα, το μεγαλύτερο για να κυριαρχεί την ημέρα, και το μικρότερο για να κυριαρχεί τη νύχτα. Δημιούργησε και τ' αστέρια και τα έβαλε στον ουρανό για να φωτίζουν τη γη... Και είδε ο Θεός ότι ήταν καλό. Ήρθε το βράδυ, ήρθε το πρωί.

Τέταρτη ημέρα.

Τότε είπε ο Θεός: «Να γεμίσουν τα νερά με πλήθος ψάρια και πλήθος πουλιά να πετούν στον ουρανό...». Έτσι δημιούργησε ο Θεός ... όλα τα είδη των ζωντανών οργανισμών που κολυμπούν και γεμίζουν τα νερά. Επίσης δημιούργησε όλα τα είδη των πτηνών. Και είδε ο Θεός ότι ήταν καλό. Τα ευλόγησε λοιπόν όλα... Ήρθε το βράδυ, ήρθε το πρωί. **Πέμπτη ημέρα.**

Τότε είπε ο Θεός: «Να βγάλει η γη κάθε είδος ζωντανού οργανισμού: Όλα τα είδη των ζώων, των ερπετών και των θηρίων». Έτσι κι έγινε. Και είδε ο Θεός ότι ήταν καλό. Μετά

είπε ο Θεός: «Ας φτιάξουμε τον άνθρωπο...». Ο Θεός είδε τα δημιουργήματά του και ήταν όλα πάρα πολύ καλά... Ήρθε το βράδυ, ήρθε το πρωί. **Έκτη ημέρα.**

Έτσι ολοκληρώθηκαν ο ουρανός και η γη και ό,τι υπάρχει σ' αυτά. Μέχρι την έκτη ημέρα ο Θεός είχε τελειώσει το έργο του και την **έβδομη μέρα** σταμάτησε να δημιουργεί.

Την έβδομη ημέρα την ευλόγησε και την καθαγίασε, γιατί αυτή την ημέρα ολοκλήρωσε τη δημιουργία του και αναπαύθηκε.

Έτσι, λοιπόν, δημιουργήθηκαν σταδιακά ο ουρανός και η γη.

γ) Επιστήμη και Παλαιά Διαθήκη: μια σύγκρουση που έχει πια ξεπεραστεί

Διαβάζοντας το βιβλικό κείμενο της δημιουργίας του κόσμου σίγουρα νιώθουμε έκπληξη μπροστά στην εικόνα που έχει ο συγγραφέας του για το σύμπαν. Είναι τόσο διαφορετική απ' αυτή που έχουμε σήμερα εμείς! Κι όμως, μια τέτοια περίπου εικόνα για το σύμπαν (= κοσμοείδωλο) είχαν οι άνθρωποι της Μεσογείου για αιώνες. Ας προσπαθήσουμε να αναπαραστήσουμε το κοσμοείδωλο όπως το φαντάζονταν τότε οι άνθρωποι: Η γη ήταν ένας μεγάλος δίσκος που στεκόταν πάνω στη θάλασσα στηριγμένος σε ισχυρές κολόνες. Την κάλυπτε ένας τεράστιος θόλος που συγκρατούσε τα νερά του ουρανού. Από τα ανοίγματα αυτού του θόλου προερχόταν η βροχή! Το σχέδιό μας θα μπορούσε να μοιάζει με το παρακάτω:

Σιγά σιγά οι γνώσεις των ανθρώπων σχετικά με το σύμπαν ολοένα και αυξάνονταν. Χρειάστηκε ωστόσο να περάσουν αιώνες έως ότου γίνει αποδεκτό ότι η γη είναι μόνον ένας από τους πολλούς πλανήτες που περιστρέφονται γύρω από τον ήλιο· ότι δισεκατομμύρια ήλιοι αποτελούν ένα γαλαξία· και ότι το σύμπαν αποτελείται από πολλούς γαλαξίες. Σήμερα μάλιστα μπορούμε να τους φωτογραφίζουμε.

Στη διάρκεια όλων αυτών των αιώνων δημιουργήθηκαν μεγάλες διαμάχες. Απ' τη μια μεριά κάποιοι αρνούσαν τη Βίβλο, επειδή η εικόνα που δίνει για τον κόσμο (το

κοσμοείδωλό της) δεν συμφωνούσε με την επιστημονική αλήθεια. Κάποιοι άλλοι αρνούσαν τις επιστημονικές αλήθειες, επειδή θεωρούσαν ότι έρχονταν σε αντίθεση με την αλήθεια της Αγίας Γραφής. Το λάθος και των δύο πλευρών βρισκόταν στο ότι ξεχνούσαν πως άλλοι είναι οι σκοποί της επιστήμης και άλλοι της Αγίας Γραφής. Σήμερα αυτή η διαμάχη έχει πια ξεπεραστεί. Και για τους περισσότερους είναι πλέον ξεκάθαρο: ο σκοπός της επιστήμης είναι να ερευνά με επιστημονικούς τρόπους το σύμπαν και να διατυπώνει απόψεις για το πώς δημιουργήθηκε και εξελίχθηκε. Από την άλλη, ο σκοπός της Παλαιάς Διαθήκης, από τότε που γράφτηκε έως και σήμερα, είναι να εκφράζει στα κείμενά της με παραστατικές εικόνες την πίστη ότι ο Θεός έδωσε στα πάντα τη ζωή και δε σταματάει να τη φροντίζει διαρκώς. Ας προσέξουμε ότι ο Μέγας Βασίλειος, ήδη από τον 4ο αι. μ.Χ., εκφράζει την άποψη ότι επιστήμη και Αγία Γραφή στην πραγματικότητα δεν συγκρούονται. Γράφει: «*Δε μειώνεται ο θαυμασμός μας για τα έργα του Θεού, αν βρεθεί ο τρόπος με τον οποίο έγινε κάποιο από τα θαυμαστά αυτά έργα*». (P.G. 29, 25)

1. Θυμηθείτε τι έχουμε πει για τις *ανθρωπομορφικές εκφράσεις και τα σύμβολα* στη Βίβλο (σελ. 19). Σε συνεργασία με το διπλανό σας ανακαλύψτε τα στο κείμενο, συζητήστε τη σημασία τους και στη συνέχεια συμπληρώστε το παρακάτω πλαίσιο:

Ανθρωπομορφικές και συμβολικές εκφράσεις	Θεολογική σημασία τους
<i>Είπε ο Θεός (και έγινε)</i>	
<i>Ο Θεός είδε ότι ήταν καλό</i>	
<i>Ονόμασε ο Θεός</i>	
<i>Ευλόγησε και καθαγίασε ο Θεός</i>	
<i>Οι επτά μέρες της Δημιουργίας</i>	

2. Αναγνωρίστε τις παρακάτω *θεολογικές αλήθειες* στο κείμενο της δημιουργίας (παρ. α'):

- Ο κόσμος αρχίζει να υπάρχει από τότε που τον δημιουργεί ο άναρχος Θεός.
- Όλα όσα προέρχονται από το Θεό είναι «καλά λίαν» και ευλογημένα.
- Ο Θεός δημιουργεί τα πάντα από αγάπη και προνοεί συνεχώς γι' αυτά.

3. Αφού χωριστείτε σε ομάδες, επιλέξτε και παρουσιάστε στοιχεία για τον κόσμο των ζώων, των φυτών, της ατμόσφαιρας και του νερού στα οποία να φαίνεται ότι ο κόσμος είναι δημιουργημένος «καλός λίαν».

4. Νομίζετε ότι οι σημερινοί άνθρωποι συμπεριφέρονται στην κτίση ως «καλή λίαν»; Μιλήστε με παραδείγματα και επιχειρήματα.

5. Συζητήστε με το διπλανό σας την παρ. γ' και καταγράψτε ερωτήματα ή απορίες που εξακολουθείτε να έχετε.

6. Παρουσιάστε με το διπλανό σας ή σε ομάδες μια σκηνή όπου κάποιος που ζει για πολύ καιρό στο σκοτάδι, την ακινησία και τη σιωπή, ξαφνικά βρίσκεται μέσα στο φως, την κίνηση, τους ήχους. Συζητήστε στην τάξη: Τι συναισθήματα σας προκαλούνται; Τι μπορείτε να σκεφτείτε για το δώρο της ζωής;

*Μες στον βαθύ ουρανό κάθε βουνό κι η υπογραφή Του.
Οδ. Ελύτης*

Προσπαθώ να καταλάβω περισσότερο

1. Στις διάφορες μυθολογίες μαζί με την **κοσμογονία** γίνεται λόγος για τη **θεογονία**, δηλαδή την προέλευση των θεών. Τι σας κάνει να σκεφτείτε το γεγονός ότι στη Γένεση δεν υπάρχει καμιά θεογονία;
2. Αφού διαβάσετε την παρακάτω διήγηση του βαβυλωνιακού έπους κάντε συγκρίσεις με την αντίστοιχη διήγηση της Γένεσως: Πώς προέρχονται οι θεοί, με ποιον τρόπο δημιουργούνται και από τι; Τι συμπεράσματα μπορείτε να βγάλετε;

Όταν ψηλά οι ουρανοί δεν είχαν ονομαστεί, όταν κάτω η γη δεν είχε όνομα ... γεννήθηκαν οι θεοί... Τότε συγκρούστηκαν η Τιαμάτ και ο Μαρδούκ, ο σοφότερος από τους θεούς, επιτέθηκαν ο ένας στον άλλο και άρχισαν να μάχονται... Ο Μαρδούκ την έκοψε στα δύο, όπως ένα κοχύλι. Το μισό το διαμόρφωσε σε ουράνιο, θόλο... Τοποθέτησε το κεφάλι της σε έναν τόπο και σχημάτισε ένα βουνό... Από τα μάτια της έκανε να πηγιάσουν ο Ευφράτης και ο Τίγρης...

Ενούμα Ελίσ
(βαβυλωνιακό έπος της δημιουργίας)

3. Μπορεί άραγε ένας φυσικός επιστήμονας να είναι χριστιανός; Στηρίξτε την άποψή σας με επιχειρήματα.
4. Η αργία του Σαββάτου είναι σημαντικό στοιχείο για τη λατρεία του Θεού στην ιουδαϊκή κοινότητα. Ανακαλύψτε τη σχέση της με τη διήγηση της Δημιουργίας.

Επιλέγω και πραγματοποιώ

1. Βρείτε τραγούδια που να μιλούν για τη χαρά της ζωής και παρουσιάστε τα στην τάξη.
2. Σε συνεργασία με τους καθηγητές των Μαθηματικών και της Βιολογίας γράψτε μια παράγραφο όπου να ξεκαθαρίζεται με ποιους τρόπους εργάζεται η επιστήμη.
3. Σε συνεργασία με τον καθηγητή σας της Γεωγραφίας, βρείτε στοιχεία για την εικόνα που είχαν για τη γη και το σύμπαν οι άνθρωποι σε διάφορες εποχές και φτιάξτε μια αφίσα με τα διαφορετικά κοσμοείδωλα για την αίθουσα της τάξης σας.
4. Με αφορμή τα παρακάτω σκίτσα φτιάξτε αντίστοιχα δικά σας που να σχετίζονται με οικολογικά προβλήματα της περιοχής που κατοικείτε.

26. «Ποιήσωμεν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα ἡμετέραν καὶ καθ' ὁμοίωσιν»: ἡ δημιουργία τοῦ ἀνθρώπου

Ανάμεσα σε μυριάδες υπάρξεις που αναπνέουν και κινούνται μέσα στο σύμπαν ζούμε κι εμείς, οι άνθρωποι. Τόσο όμοιοι μεταξύ τους αλλά και τόσο διαφορετικοί! Ας γνωρίσουμε τι διηγείται η Παλαιά Διαθήκη για τη δημιουργία των ανθρώπων.

α) Ο Θεός χαρίζει τη ζωή στον άνθρωπο

Εἶπε ὁ Θεός: «*Ὑποθέσωμεν τὸν ἄνθρωπον σύμφωνα με τὴν εἰκόνα τῆς δικῆς μας καὶ ἐστὶν ὅτι θὰ μπορεῖ νὰ μᾶς μοιάσει· καὶ ἄς ἐξουσιάζει τὰ ψάρια τῆς θάλασσας, τὰ πτηνὰ τοῦ οὐρανοῦ, τὰ ζῶα καὶ γενικὰ ὅλη τὴ γῆ καὶ τὰ ἐρπετὰ ποὺ σέρνονται πάνω σ' αὐτήν*»...

Τότε ὁ Κύριος ὁ Θεός ἐπέλασε τὸν ἄνθρωπο ἀπὸ τὸ χῶμα τῆς γῆς καὶ φύσηξε στὸ πρόσωπό του πνοή ζωῆς. Ἐτσι ἐγένετο ὁ ἄνθρωπος ζωντανό πλάσμα. Ὑστερὰ ὁ Κύριος ὁ Θεός φύτεψε ἕνα κήπο στὴν Ἐδέμ πρὸς τὴν ἀνατολή... Πῆρε, λοιπόν, ὁ Κύριος ὁ Θεός τὸν ἄνθρωπο καὶ τὸν ἔβαλε μέσα στὸν κήπο τῆς Ἐδέμ γιὰ νὰ τὸν καλλιεργεῖ καὶ νὰ τὸν προσέχει.

Ὁ Κύριος ἔφερε ὅλα τὰ ζῶα τοῦ ἀγροῦ καὶ τὰ πτηνὰ τοῦ οὐρανοῦ μπροστὰ στὸν ἄνθρωπο, γιὰ νὰ δεῖ πῶς θὰ τὰ ονομάσει. Καὶ ὅ,τι ὄνομα ἔδινε ὁ ἄνθρωπος σὲ κάθε ζωντανή ὑπαρξη, αὐτὸ ἦταν καὶ τὸ ὄνομά της. Ἐδῶσε ὀνόματα σὲ ὅλα τὰ ζῶα, στὰ πτηνὰ τοῦ οὐρανοῦ καὶ στὰ ἀγρία θηρία.

Ὁ Κύριος ὁ Θεός εἶπε: «*Δεν εἶναι καλὸ νὰ εἶναι ὁ ἄνθρωπος μόνος. Θὰ τοῦ φτιάξω ἕνα σύντροφο ὅμοιον μ' αὐτόν*»... Τότε ὁ Κύριος ὁ Θεός τὸν ἔριξε σὲ βαθύ ὕπνο καὶ ἀποκοιμήθηκε. Μετὰ πῆρε μιὰ πλευρὰ τοῦ καὶ στὴ θέση τῆς ἔβαλε σάρκα. Με τὴν πλευρὰ ποὺ πῆρε ἀπὸ τὸν Ἀδὰμ ὁ Κύριος ὁ Θεός ἔκανε τὴ γυναῖκα καὶ τὴν ἔφερε στὸν Ἀδὰμ. Τότε ὁ Ἀδὰμ εἶπε: «*Αὐτὸ εἶναι ὀστό ἀπὸ τὰ ὀστά μου καὶ σάρκα ἀπὸ τὴ σάρκα μου*»... Γι' αὐτὸν τὸ λόγο θὰ ἐγκαταλείπει ὁ ἄνθρωπος τὸν πατέρα τοῦ καὶ τὴ μητέρα τοῦ καὶ θὰ ἐνώνεται με τὴ γυναῖκα τοῦ. Καὶ θὰ γίνονται οἱ δύο τοὺς ἕνα σῶμα.

Ὁ Θεός τοὺς ἐλόγησε καὶ τοὺς εἶπε: «*Νὰ κάνετε πολλὰ παιδιά ... νὰ γεμίσετε τὴ γῆ καὶ νὰ κυριαρχήσετε σ' αὐτήν. Νὰ ἐξουσιάζετε τὰ ψάρια τῆς θάλασσας, τὰ πτηνὰ τοῦ οὐρανοῦ καὶ κάθε ζῶο ποὺ κινεῖται πάνω στὴ γῆ... Νὰ! ... σας δίνω ὅλα τὰ φυτὰ, καθὼς καὶ ὅλα τὰ δέντρα...*».

β) Τι θὰ πει νὰ εἶσαι «ἄνθρωπος»;

Σύμφωνα με τὴ διήγηση τῆς Γενέσεως εἴμαστε τὰ μόνὰ πλάσματα ποὺ δημιουργηθήκαμε ὡς εἰκόνα τοῦ Θεοῦ. Μόνον εμεῖς δηλαδὴ μποροῦμε νὰ συνειδητοποιοῦμε τὴ σημασία τῆς ζωῆς: Νὰ ἀναγνωρίζουμε ὅτι μᾶς χαρίστηκε γιὰ νὰ τὴν κάνουμε ὁλοένα καὶ καλύτερη· νὰ μοιραζόμαστε με τοὺς συνανθρώπους μας καὶ με τὰ ἄλλα ζωντανὰ πλάσματα· νὰ συναισθανόμαστε τὴν ομορφιά τῆς· νὰ ἐπιλέγουμε ἐλεύθερα ποιοὺς δρόμους θὰ ἀκολουθήσουμε· νὰ καταλαβαίνουμε ὅτι ὁ πραγματικὸς προορισμὸς τοῦ ἀνθρώπου εἶναι νὰ σχετιστεῖ με τὸ Θεὸ καὶ νὰ τοῦ μοιάσει ὅσο γίνεται περισσότερο.

γ) Δημιουργική ζωή: το μεγάλο ταξίδι του ανθρώπου μέσα στον κόσμο

Πώς μπορεί όμως ο άνθρωπος να μοιάσει στο δημιουργό Θεό; Πώς να ζει στον κόσμο χωρίς να τον καταστρέφει; Πού να βρίσκει χαρά; Με ποιο τρόπο να χρησιμοποιεί ό,τι του χάρισε ο Θεός; Πώς θα καταφέρει να ζήσει κι ο ίδιος μια δημιουργική ζωή; Πώς να δημιουργεί όμορφες σχέσεις γεμάτες δικαιοσύνη και αληθινή αγάπη; Πώς μπορεί να έχει μια ζωντανή σχέση με το Θεό;

Σήμερα, καθώς όλα αλλάζουν πολύ γρήγορα γύρω μας κι ένα πλήθος από πληροφορίες μας κυκλώνουν, συχνά μπερδευόμαστε. Δεν αναγνωρίζουμε τα χαρίσματά μας, τα προσπερνάμε και δεν ξέρουμε τι να κάνουμε μ' αυτά. Δε συνειδητοποιούμε τις ευθύνες μας για τον κόσμο και δεν παίρνουμε τις καλύτερες αποφάσεις. Όμως, ας κοιτάξουμε γύρω μας. Οι άνθρωποι είναι δημιουργοί, ακόμη και χωρίς να το συνειδητοποιούν:

- γεωργοί, εργάτες, τεχνικοί καλλιεργούν και δαμάζουν τα υλικά της φύσης
- καλλιτέχνες προσπαθούν να συλλάβουν το νόημα της ζωής και να εκφράσουν την ομορφιά της με εικόνες, στίχους, νότες...
- δάσκαλοι, γιατροί, νοσοκόμοι προσπαθούν να φωτίσουν, να γιατρέψουν, να διευκολύνουν τη ζωή των γύρω τους
- ανάπηροι συνάνθρωποί μας χρησιμοποιούν θαυμαστά τα χαρίσματά τους
- γονείς δίνουν ζωή και φροντίδα στα παιδιά τους
- παρά τις δυσκολίες της ζωής, οι άνθρωποι δε σταματούν να σχετίζονται και να προσφέρουν αγάπη!

δ) Χαρά και ευχαριστία για το δώρο της ζωής

Συνειδητοποιώντας όλα τα παραπάνω δε γίνεται να μη νιώθουμε ευγνωμοσύνη για το Θεό, που μας χάρισε ένα τέτοιο ακριβό δώρο και να τον ευχαριστούμε. Όσοι είναι χριστιανοί γνωρίζουν ότι αυτό που κάνουν όταν μαζεύονται για να λατρεύσουν το Θεό το ονομάζουν **Θεία Ευχαριστία**. Σ' αυτή τη σύναξη προσεύχονται για όλη την κτίση, προσφέρουν στο Θεό ως δώρα ψωμί και κρασί, εύχονται η ζωή και ο κόσμος όλος να είναι πάντοτε στα χέρια του και τον ευχαριστούν αναγνωρίζοντας όσα τους χαρίζει.

*Όσες φορές βλέπω στους ουρανούς σου...
τ' αστέρια, τη σελήνη, που εσύ τα στέριωσες,
αναλογίζομαι:
Τι τάχα είν' ο άνθρωπος
ώστε να τον φροντίζεις;
ο κάτοικος της γης
ώστε να νοιάζεσαι γι' αυτόν; ...
Με δόξα τον στεφάνωσες και με τιμή.
Κύριο τον έκανες πάνω στα πλάσματά σου,
όλα στην εξουσία του τα έδωσες:
τα πρόβατα, τα βόδια,
ακόμη και τα ζώα τ' άγρια,
τ' ουρανού τα πετούμενα, της θάλασσας τα ψάρια...
Δέσποτα, Κύριέ μας,
πόσο θαυμαστή είναι η ύπαρξή σου
σ' ολόκληρη τη γη!*

Αδάμ = χωμάτινος

Εύα = ζωή

«Κύριε, ό Κύριος ήμών ως θαυμαστόν τό όνομά σου έν πάση τή γή» (Ψαλμ. 8)
Η δημιουργία, του Μαρκ Σαγκάλ (20ός αι.)

1. Να επισημάνετε τις διαφορές στη δημιουργία του ανθρώπου από όλα τα άλλα δημιουργήματα και να συζητήσετε τη σημασία τους. Τι επιδιώκει να δείξει ο συγγραφέας της Γένεσης;
2. Αφού διαβάσετε το παρακάτω απόσπασμα του Ιωάννη του Χρυσοστόμου (4ος αι. μ.Χ.) ανακαλύψτε σε συνεργασία με το διπλανό σας τη θεολογική σημασία των ανθρωπομορφικών εικόνων της διήγησης και στη συνέχεια συμπληρώστε κατάλληλα το πλαίσιο.

Αν δεχτούμε ότι ο Θεός έχει στόμα, επειδή η Γραφή λέει ότι «φύσηξε» στο πρόσωπο του ανθρώπου, είμαστε υποχρεωμένοι να πούμε ότι έχει και χέρια, επειδή λέει ότι «έπλασε τον άνθρωπο»... Αλλά θα συλλάβουμε το νόημα της θείας Γραφής ... μόνο αν πάψουμε να προσέχουμε τις ανθρωπομορφικές εκφράσεις και καταλάβουμε ότι αιτία των εκφράσεων αυτών είναι η δική μας αδυναμία. Γιατί αλλιώς δεν είναι δυνατό να καταλάβει ο άνθρωπος όσα λέγονται...

PG 53, 107

Ανθρωπομορφικές εκφράσεις	Θεολογική σημασία τους
<i>Ο Θεός έπλασε τον άνθρωπο με χώμα και νερό</i>	
<i>Ο Θεός φύσηξε στο πρόσωπο του ανθρώπου</i>	
<i>Ο Θεός έβαλε τον άνθρωπο μέσα στον κήπο</i>	

3. Προσέξτε την περιγραφή της δημιουργίας της γυναίκας; Για τι είδους σχέση προορίζει ο Θεός τον άντρα και τη γυναίκα; Την αναγνωρίζουμε στις σύγχρονες σχέσεις αντρών - γυναικών;
4. Υπογραμμίστε στο κείμενο (παρ. α΄) τα σημεία που δείχνουν τη θέση και το ρόλο του ανθρώπου μέσα στον κόσμο. Συζητήστε για τις ευθύνες που του δημιουργούν.
5. Σε συνεργασία με το διπλανό σας συνθέστε μια φράση, ένα στίχο ή ό,τι άλλο που να εκφράζει εύστοχα τη στενή σχέση του ανθρώπου με τη φύση.
6. Αναγνωρίστε τις παρακάτω θεολογικές αλήθειες στο κείμενο της δημιουργίας (παρ. α΄):

- Ο Θεός δημιουργεί τον άνθρωπο ως «εικόνα» και «ομοίωσή» του, του δίνει δηλαδή ένα σπουδαίο προορισμό.
- Ο άνθρωπος αναλαμβάνει την ευθύνη του κόσμου ως συνεργάτης του Θεού.
- Οι άνθρωποι, άντρας και γυναίκα, πλάθονται ισότιμοι, για να ζήσουν ως σύντροφοι και συνεργάτες.
- Φυσική ζωή για τους ανθρώπους σημαίνει αρμονικές σχέσεις με το Θεό, το συνάνθρωπο και τον κόσμο ολόκληρο.

7. Αν και είμαστε τόσο διαφορετικοί μεταξύ μας, ποια είναι τα κοινά μας χαρακτηριστικά που μας κάνουν ανθρώπους;
8. Σε κάθε θρανίο: α) Μιλήστε ο καθένας για τα χαρίσματα του άλλου και το πού φαντάζεστε ότι θα μπορούσε να τα χρησιμοποιήσει και β) Τι σας δυσκολεύει και τι σας διευκολύνει να τα αναγνωρίσετε και να τα αναπτύξετε;
9. Μπροστά στη φράση: «Ζώντας δημιουργικά μοιάζουμε στο Θεό». Σκεφτείτε παραδείγματα ανθρώπων που ζούν δημιουργικά χρησιμοποιώντας τα χαρίσματά τους όχι μόνο για τον εαυτό τους.
10. Εργασία σε ομάδες: Παρουσιάστε μια σκηνή ή εικόνα με θέμα «Είναι ωραίο να είσαι ζωντανός!».
11. Γυρίστε στις θεολογικές αλήθειες που επισημάναμε στις διηγήσεις της δημιουργίας του κόσμου και του ανθρώπου. Τι σκέψεις και συναισθήματα μπορούν να προκαλούν στο σύγχρονο άνθρωπο;

Τόν πληλόν ὁ κεραμεύς ζωοπλαστήσας ἐνέδηκας μοι σάρκα καί ὀστά καί πνοήν καί ζωήν.

Από το Μεγάλο Κανόνα

Και να αγαπάτε τους αγνώστους και τους αδιάφορους ως αδελφούς. Και να αφήνετε το τρεμάμενο είναι σας να αγαπά την κτίση και τα ζώα, τα χρώματα, τα δέντρα, τα ποτάμια, τα βουνά ... και όλη τη δημιουργία, που περιμένει την ευλογία της αγάπης σας.

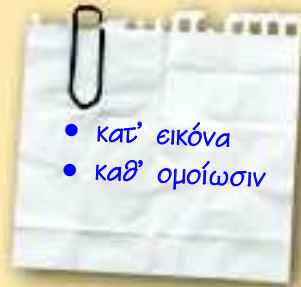
Αρχ. Βασίλειος, ηγούμενος της Ι. Μονής Ιβήρων

Προτάσεις για εργασία και δραστηριότητες

Προσπαθώ να καταλάβω περισσότερο

1. Συγκρίνετε τη μεσοποταμιακή διήγηση της δημιουργίας του ανθρώπου με την αντίστοιχη βιβλική. Τι συμπεράσματα μπορείτε να βγάλετε για τη θέση και το ρόλο του ανθρώπου στη διήγηση της Γένεσεως;

Οι θεοί όμως είχαν παράπονα. «Τώρα» έλεγαν στον Μαρδούκ «είμαστε τσακισμένοι από τη δουλειά, μα από κύριοι γίναμε δούλοι και κανείς δε μας υπηρετεί». Ο Μαρδούκ συμφώνησε πως τα παράπονά τους ήταν δίκαια και είπε: «Θα πλάσω ένα πλάσμα μικρό που δε θα είναι επικίνδυνο, γιατί θα είναι υπερβολικά αδύναμο. Θα το βαφτίσω άνθρωπο και θα του αναθέσω να σας δουλεύει. Θα το εγκαταστήσω στη γη και θα είναι ανίκανο να ανεβεί στον ουρανό, ανίκανο να βυθιστεί στα νερά. Για μεγαλύτερη ασφάλεια θα του δώσω το θάνατο. Για λίγο καιρό θα μπορεί να δουλεύει για σας και ύστερα, όταν με την ηλικία θα αποκτήσει ίσως αρκετή σοφία, θα χάνεται... Ο Μαρδούκ έκοψε το κεφάλι του Έα και από το πτώμα του σκάρωσε ένα πλάσμα μικρό, που όλοι οι θεοί το βρήκαν γελοίο μα πολύ κατάλληλο για τη δουλειά που επρόκειτο να του αναθέσουν. Έτσι γεννήθηκε η ράτσα των Ανθρώπων.

Ενούμα Ελίσ (βαβυλωνιακό έπος της δημιουργίας)

2. Κάποιοι χριστιανοί φαντάζονται ότι ο Παράδεισος ήταν ένας μεγάλος, πανέμορφος κήπος σε κάποιο συγκεκριμένο μέρος της γης (το οποίο μάλιστα ψάχνουν να προσδιορίσουν). Ύστερα εργασία σας με τα κείμενα της Δημιουργίας τι θα είχατε να τους πείτε; Τι εκφράζει στην πραγματικότητα η συμβολική εικόνα του παραδείσου; Γράψτε την ιδέα σας μέσα στο πλαίσιο:

.....

.....

.....

.....

.....

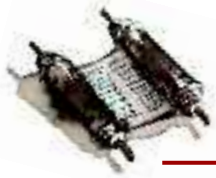
.....

3. «Ας εξουσιάζει ... σ' όλη τη γη»: Βρείτε παραδείγματα που να αποδεικνύουν ότι στις μέρες μας συχνά ο άνθρωπος εννοεί την εξουσία του στον κόσμο όχι ως φροντίδα και ευθύνη αλλά ως εκμετάλλευση και αδιαφορία.

Επιλέγω και πραγματοποιώ

1. Βρείτε προσευχές απ' όλα τα μέρη του κόσμου που να δείχνουν τις κοινές ανάγκες των ανθρώπων.
2. Αναγνωρίστε δημιουργικά στοιχεία σε ανθρώπους του οικογενειακού και φιλικού σας περιβάλλοντος και περιγράψτε τα σε μια μικρή παράγραφο.
3. Παρουσιάστε μ' έναν τρόπο δικής σας έμπνευσης πόσοι άνθρωποι και με ποιους τρόπους χρειάστηκε να συνεργαστούν για να φτάσει το ψωμί στο σπίτι μας, το γάλα στο ποτήρι μας.
4. Παρουσιάστε στοιχεία για σύγχρονες μη κυβερνητικές οργανώσεις που αγωνίζονται με ευθύνη για τον κόσμο και τη ζωή.

27. «Αδάμ πού είς;»

Ο άνθρωπος απομακρύνεται από το Θεό

Μέσα στον όμορφο κόσμο μας κάθε μέρα συμβαίνουν πλήθος κακά! Πόνος, αρρώστιες, δυστυχίες, μίσση, κατεστραμμένες σχέσεις, θάνατος. Όλοι οι άνθρωποι παντού αναρωτιούνται: «Γιατί;». Ας δούμε πού στρέφει την προσοχή μας η διήγηση της Γενέσεως.

α) Η τραγική ιστορία μιας αποτυχίας

Όταν ο Θεός έβγαλε τον άνθρωπο στον παράδεισο του έδωσε αυτή την εντολή: «Απ' όλα τα δέντρα του κήπου μπορείς να τρως. Από το δέντρο όμως της γνώσης του καλού και του κακού να μη φας. Γιατί την ίδια μέρα που θα φας απ' αυτό, εξάπαντος θα γίνεις θνητός»...

Απ' όλα τα ζώα του αγρού, που είχε δημιουργήσει ο Κύριος ο Θεός, το φίδι ήταν το πιο πανούργο. Είπε λοιπόν το φίδι στη γυναίκα: «Αλήθεια είπε ο Θεός να μη φάτε από κανένα δέντρο του κήπου;». Η γυναίκα του απάντησε: «Μπορούμε να φάμε καρπούς απ' όλα τα δέντρα, εκτός από κείνο που βρίσκεται στη μέση του κήπου. Ο Θεός είπε να μη φάμε τον καρπό του, ούτε καν να τον αγγίζουμε, για να μη γίνουμε θνητοί». Τότε το φίδι είπε στη γυναίκα: «Όχι βέβαια! Δε θα γίνετε θνητοί. Όμως ο Θεός ξέρει ότι την ημέρα που θα φάτε απ' αυτό, θα ανοιχτούν τα μάτια σας και θα γίνετε σαν θεοί και θα γνωρίζετε το καλό και το κακό».

Η γυναίκα είδε τους καρπούς του δέντρου που ήταν ωραίοι, φάνταζαν νόστιμοι και κέντριζαν μέσα της την επιθυμία να τους δοκιμάσει. Πήρε λοιπόν από τους καρπούς και έφαγε και έδωσε και στον άντρα της που ήταν μαζί της, και έφαγε κι αυτός. Τότε άνοιξαν τα μάτια και των δύο και διαπίστωσαν ότι ήταν γυμνοί. Έραψαν, λοιπόν, φύλλα συκιάς και έφτιαξαν ενδύματα για να σκεπάσουν τη γύμνια τους. Το δειλινό άκουσαν το Θεό που περπατούσε στον κήπο και κρύφτηκαν... Τότε ο Θεός φώναξε τον Αδάμ και του είπε: «Αδάμ, πού είσαι;» Εκείνος απάντησε: «Σε άκουσα στον κήπο, φοβήθηκα και κρύφτηκα, γιατί είμαι γυμνός». Τότε είπε ο Θεός: «Ποιος σου είπε ότι είσαι γυμνός; Μήπως έφαγες από το δέντρο που σου είχα απαγορέψει να φας;». Ο Αδάμ αποκρίθηκε: «Η γυναίκα που μου έδωσες, εκείνη μου πρόσφερε έναν καρπό και έφαγα». Ο Κύριος ο Θεός ρώτησε τη γυναίκα: «Γιατί το έκανες αυτό;». Εκείνη απάντησε: «Το φίδι με εξαπάτησε και έφαγα»...

Έτσι ο Κύριος ο Θεός έδιωξε τον άνθρωπο από τον κήπο της Εδέμ, για να καλλιεργεί τη γη απ' την οποία είχε προέλθει.

β) Οι άνθρωποι αρνούνται τη σχέση αγάπης με το Θεό: η αμαρτία

Για να καταλάβουμε την παραπάνω ιστορία θα πρέπει να τη φανταστούμε σαν ένα δράμα που παίχτηκε στην καρδιά του ανθρώπου, μια «εσωτερική σύγκρουση» όπως λέμε. Για να μας το δείξει αυτό ο συγγραφέας της Γένεσεως χρησιμοποίησε ιδιαίτερα εκφραστικές εικόνες. Κατ' αρχήν το απαγορευμένο δέντρο και την εντολή. Μ' αυτές τις εικόνες καταλαβαίνουμε ότι ο άνθρωπος δημιουργείται ελεύθερος. Ο ίδιος θα αποφασίσει αν θα συνεχίσει να εμπιστεύεται το δημιουργό του και να έχει σχέση μαζί του ή όχι.

Στη συνέχεια υπάρχει το φίδι. Είναι μια εικόνα που περιγράφει τον πειρα-

σμό, ο οποίος φωλιάζει ύπουλα στην ψυχή του ανθρώπου σπέρνοντας αμφιβολία και δυσπιστία προς το δημιουργό Θεό. Φτάνει μάλιστα μέχρι το σημείο να αντιστρέφει την αλήθεια, παρουσιάζοντας τον άνθρωπο να κινδυνεύει από το Θεό. Ο διάλογος του φιδιού με τη γυναίκα μας θυμίζει το διάλογο που ο καθένας ανοίγει με τον εαυτό του πριν πάρει μια μεγάλη απόφαση. Και ο απαγορευμένος καρπός που τελικά γεύονται οι άνθρωποι είναι η απόφαση που πήραν ελεύθερα. Αποφασίζουν δηλαδή να ζήσουν στηριγμένοι αποκλειστικά στις δικές τους δυνάμεις, μακριά από την προστατευτική αγάπη του Θεού που χαρίζει τη ζωή.

Στη θεολογική γλώσσα, όταν αναφερόμαστε σ' αυτή τη διήγηση, μιλάμε για **πτώση**. Πράγματι ο άνθρωπος απέτυχε, ξέπεσε, αμάρτησε. Διέκοψε τη σχέση του με το Θεό. Όμως μια τέτοια άρνηση της θεϊκής αγάπης επηρεάζει και όλες τις άλλες σχέσεις του. Κι αυτές ξεπέφτουν. Έτσι, όλες οι χαρές της ανθρώπινης ζωής, η γέννηση, η συζυγική σχέση, η εργασία γίνονται πόνος, καταπίεση και βάσανα.

γ) Όλες οι σχέσεις των ανθρώπων κινδυνεύουν

Στη συνέχεια του βιβλίου της Γένεσεως βρίσκουμε κι άλλες αφηγήσεις που παρουσιάζουν την αμαρτία ως διαταραχή και καταστροφή στις σχέσεις των ανθρώπων.

• Ο Κάιν και ο Άβελ

Ήταν δυο παιδιά του Αδάμ και της Εύας. Ορμητικός και δυνατός γεωργός της γης ο Κάιν. Τρυφερός και αθώς βοσκός ο Άβελ. Μια μέρα τα δυο αδέρφια πρόσφεραν θυσία στο Θεό. Καρπούς της γης ο Κάιν, από τα πρωτότοκα των προβάτων του ο Άβελ. Ο Θεός όμως που γνωρίζει τι γίνεται στην καρδιά των ανθρώπων δέχτηκε μόνο την προσφορά του Άβελ. Αυτό γέμισε φθόνο τον Κάιν, που παραπλάνησε και σκότωσε τον αδελφό του. *Είπε τότε ο Κύριος: «Τι πήγες κι έκανες; ... Από δω και πέρα θα σε καταριέται η ίδια η γη που δέχτηκε το αίμα του αδελφού σου, που εσύ τον σκότωσες. Όταν θα την καλλιεργείς, δε θα σου δίνει πια τους καρπούς της. Φυγιάς θα είσαι και περιπλανώμενος για πάντα πάνω στη γη».*

• Ο πύργος της Βαβέλ

Όλοι θυμόμαστε τις διηγήσεις για τον μεγάλο κατακλυσμό που απείλησε τους ανθρώπους και για τη σωτηρία τους με την κιβωτό του Νώε. Λίγο παρακάτω το κείμενο της Παλαιάς Διαθήκης διηγείται για τους ανθρώπους που ζούσαν στη Βαβέλ, δηλαδή στη Βαβυλώνα. Αυτοί αποφάσισαν να χτίσουν έναν πύργο τόσο ψηλό, ώστε η κορυφή του να φτάνει στον ουρανό. Ή-

θελαν έτσι να μείνει το όνομά τους ξακουστό σ' όλες τις επόμενες γενιές. Μεθυσμένοι από τον εγωισμό τους άρχισαν να χτίζουν το οικοδόμημά τους. Τότε μεγάλη σύγχυση τους κατέλαβε. Ο καθένας μιλούσε διαφορετική γλώσσα, που οι άλλοι δεν καταλάβαιναν. Έτσι το έργο δεν ήταν δυνατόν να συνεχιστεί και σταμάτησε άδοξα.

δ) Κι όμως η ελπίδα παραμένει ζωντανή!

Ωστόσο στο κείμενο της Γένεσεως δεν τελειώνουν όλα με τις παραπάνω τραγικές αφηγήσεις. Αμέσως παρακάτω, ο Θεός δίνει στους ανθρώπους μια νέα ευκαιρία να ξεκινήσουν τη ζωή τους από την αρχή. Καλεί έναν άνθρωπο, τον **Αβραάμ** και κλείνει μαζί του μια συμφωνία αγάπης (= Διαθήκη). Κι έτσι αρχίζουν όλα όσα γνωρίσαμε στα μαθήματα της φετινής χρονιάς.

Αμαρτία

Η λέξη σημαίνει αποτυχία, λάθος στο στόχο. Αρχικά χρησιμοποιήθηκε για να δηλώσει αστοχία στο φυσικό κόσμο, π.χ. την αστοχία του τοξότη όταν πετούσε το βέλος. Αργότερα έφτασε να σημαίνει ηθική αστοχία, παράπτωμα.

Το κακό στο σύγχρονο κόσμο

Οι οικολογικές ισορροπίες του πλανήτη μας έχουν γίνει εξαιρετικά ασταθείς λόγω της μεγάλης βιομηχανικής μόλυνσης που προκαλούν οι χώρες του βορρά, αλλά και λόγω της μεγάλης φτώχειας των χωρών του νότου. Για παράδειγμα, το 20% των δέντρων που κόβεται στον τρίτο κόσμο προορίζεται για τις ανάγκες των πλούσιων χωρών. Έτσι τα τροπικά δάση χάνουν κάθε χρόνο 1,5-2% της επιφάνειάς τους. Όμως τα τροπικά δάση δίνουν καταφύγιο στο 70% των γνωστών ειδών ζωής του πλανήτη μας, με αποτέλεσμα κάθε χρόνο 6.000 περίπου ζωικά είδη να εξαφανίζονται για πάντα.

Οι φωτιές, που δυστυχώς πληθαίνουν, φορτώνουν την ατμόσφαιρα με διοξείδιο του άνθρακα. Όμως τώρα πια τα δέντρα δεν είναι αρκετά για να το απορροφήσουν και να την καθαρίσουν.

Ο κόσμος πνίγεται κάτω από τα απορρίμματα. Κάθε χρόνο σ' όλη τη γη δημιουργούνται πάνω από 2 δισεκατομμύρια τόνοι στερεά βιομηχανικά κατάλοιπα και 350 εκατομμύρια τόνοι επικίνδυνα απόβλητα, στα οποία πρέπει να προσθέσουμε 7.000 τόνους πυρηνικών προϊόντων, που εξακολουθούμε να μην ξέρουμε πώς να τα ξεφορτωθούμε. Και το τραγικό είναι ότι, ενώ οι πλούσιες χώρες απολαμβάνουν τα θετικά της τεχνολογικής ανάπτυξης, ξεφορτώνονται τα επικίνδυνα απόβλητα στις φτωχές χώρες με τους ανυποψίαστους ακόμη πληθυσμούς.

Η γεωργία και η κτηνοτροφία δεν αναπτύσσονται πια στο φυσικό τους περιβάλλον αλλά στο εργοστάσιο. Έτσι και τα χορτοφάγα ζώα μετατράπηκαν από τον άνθρωπο σε σαρκοφάγα. Αποτέλεσμα: η εμφάνιση ασθενειών, όπως η «νόσος των τρελών αγελάδων», που προκάλεσε μεγάλο φόβο για την Ευρώπη.

Μερικά στοιχεία της Διεθνούς Αμνηστίας για τον πολιτισμένο κόσμο

Σ' όλο τον κόσμο 1 στις 17 γυναίκες έχει αντιμετωπίσει σοβαρή βία.

Στις ΗΠΑ κάθε 15 δευτερόλεπτα ξυλοκοπείται μια γυναίκα.

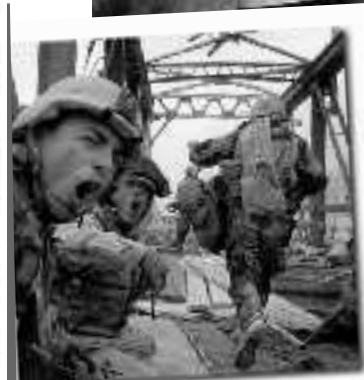
Σε επίσημη έκθεση των ΗΠΑ αναφέρεται ότι κάθε χρόνο 45-50.000 γυναίκες και παιδιά εισάγονται παράνομα στη χώρα και προωθούνται στην πορνεία.

Στη Βρετανία την περίοδο 1987-1998 καταγράφηκαν περισσότερες από 2.000 περιπτώσεις βίας και σεξουαλικής κακοποίησης οικιακών βοηθών.

*Όπου κοιτάξεις είναι το κακό...
Μονάχα ψέματα...
Διατεταγμένοι θάλαμοι και σίδερα,
συρματοπλέγματα και πάσσαλοι.
Για να μην ανασαίνεις.*

Τάκης Σινόπουλος

1. Χρησιμοποιώντας την εμπειρία σας από την οικογενειακή και σχολική ζωή, εξηγήστε τη σημασία και το ρόλο των απαγορεύσεων και των κανονισμών που υπάρχουν στη ζωή μας. Μετά απ' αυτό συζητήστε: Άραγε η εντολή του Θεού καταργεί την ελευθερία του Αδάμ και της Εύας;
2. Τι έσπρωξε τον Αδάμ και την Εύα να παραβούν την εντολή του Θεού; Ποια κίνητρα, δηλαδή, υπάρχουν πίσω από την πράξη τους; Χαρακτηρίστε την επιλογή τους.
3. Σε συνεργασία με το διπλανό σας να επισημάνετε και να καταγράψετε τα σημεία της διήγησης όπου φαίνονται οι αλλαγές των ανθρώπων μετά την πτώση (παρ. α'). Στη συνέχεια γυρίστε στην προηγούμενη ενότητα και κάντε συγκρίσεις: Για τι είδους ζωή πλάστηκε ο άνθρωπος και πώς κατέληξε τώρα πια η ζωή του;
4. Εξηγήστε με δικά σας λόγια γιατί ονομάζουμε αυτή τη διήγηση «ιστορία της πτώσης του ανθρώπου»;
5. Ποια κίνητρα μπορείτε να αναγνωρίσετε πίσω από τις πράξεις των ανθρώπων στις διηγήσεις των Κάιν - Άβελ και του πύργου της Βαβέλ. Χαρακτηρίστε τα αποτελέσματα. Τι είδους σχέσεις διαταράσσονται;
6. Τα λάθη του καθένα μας επηρεάζουν τις σχέσεις όλων μας. Παρουσιάστε ένα διάλογο ή δραματοποιήστε μια σκηνή, όπου να φαίνεται αυτό.
7. Τι μας κάνει να σκεφτούμε για το Θεό η παρ. δ' και το παρακάτω παράθεμα για το Πρωτευαγγέλιο;
8. Αναγνωρίστε τις παρακάτω θεολογικές αλήθειες στα κείμενα της ενότητας:

- Ο άνθρωπος πλάστηκε ελεύθερος να αποφασίζει πού θα βασίσει τη ζωή του και να γνωρίζει τις συνέπειες των επιλογών του.
- Μιλάμε για αμαρτία και πτώση του ανθρώπου, όταν οι άνθρωποι αποφασίζουν να διακόψουν τη σχέση τους με τον ίδιο τους το Δημιουργό και να βασίσουν τη ζωή τους αποκλειστικά στις δικές τους δυνάμεις.
- Με την αμαρτία ο άνθρωπος αρνείται την αγάπη του Θεού.
- Με την απομάκρυνση των ανθρώπων από την πηγή της ζωής χαλούν όλες τους οι σχέσεις: με το συνάνθρωπο, τη φύση και τον ίδιο τον εαυτό τους.
- Ο Θεός δεν εγκαταλείπει τον άνθρωπο που σφάλει, αλλά συνεχίζει να του προσφέρει ελπίδα σωτηρίας.

9. Σε συνεργασία με το διπλανό σας σκεφτείτε: με ποιες θεολογικές αλήθειες μπορείτε να συσχετίσετε τους παρακάτω στίχους του Οδυσσέα Ελύτη;

*Κι έναν πόντο πιο ψηλά να πάτε,
άνθρωποι, ευχαριστώ θα σας πει ο Θεός.
Οδ. Ελύτης*

*Η ελευθερία έχει δύο κοφτερές όψεις,
όπως τα παλιά ζυραφάκια.
Οδ. Ελύτης*

Πρωτευαγγέλιο

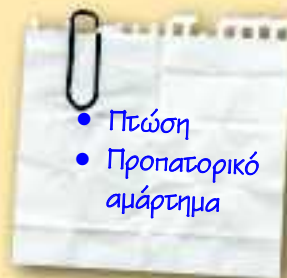
Στη Γένεση, αμέσως μετά την αφήγηση της πτώσης, παρουσιάζεται ο Θεός να δίνει στους ανθρώπους ένα μήνυμα ελπίδας. Τους διαβεβαιώνει, δηλαδή, ότι κάποιος από τους απογόνους τους θα συντρίψει τη δύναμη του κακού και θα τους χαρίσει την πραγματική ελευθερία. Γι' αυτό και τα λόγια αυτά του Θεού ονομάζονται πρωτευαγγέλιο, δηλαδή **πρώτη καλή αγγελία (= είδηση)**. Για τη χριστιανική Εκκλησία αυτός ο απόγονος είναι ο Ιησούς Χριστός.

Αμαρτία Sin Péché Sunde Peccato Pecaco Γρεχ

Προτάσεις για εργασία και δραστηριότητες

Προσπαθώ να καταλάβω περισσότερο

1. Κάποιοι χριστιανοί μιλώντας για αμαρτία εννοούν την «παράβαση ενός θεϊκού κανόνα». Άλλοι πάλι τη θεωρούν «λάθος και αποτυχία στις σχέσεις με το Θεό και τους συνανθρώπους». Ανακαλύψτε σε τι διαφέρουν οι δύο απόψεις; Πώς παρουσιάζει η καθεμία το Θεό;
2. Οι χριστιανοί πιστεύουν ότι ο Ιησούς Χριστός έζησε αγαπώντας αληθινά το Θεό, τους ανθρώπους και τον κόσμο ολόκληρο. Ο Χριστός, δηλαδή, κατάφερε αυτό που δεν κατάφερε ο άνθρωπος: να ζει μακριά από κάθε αμαρτία. Μπορείτε, λοιπόν, να εξηγήσετε γιατί η Εκκλησία τον ονομάζει Νέο Αδάμ;
3. Με ποιον τρόπο το κακό στη σύγχρονη εποχή επιδρά στη ζωή των παιδιών όλου του κόσμου, αν και ζούμε στο 21ο αι.; Μιλήστε με παραδείγματα.
4. Παίρνοντας αφορμή και από την παρακάτω σύνθεση σκεφτείτε παραδείγματα υπερβολής και αλαζονείας* του σύγχρονου πολιτισμού, που οδηγούν τους ανθρώπους σε σύγχυση και καταστροφή.

Το προπατορικό αμάρτημα

Η Παλαιά Διαθήκη στην προσπάθεια να περιγράψει τις σχέσεις των ανθρώπων με το Θεό και μεταξύ τους χρησιμοποιεί την εικόνα ενός ζευγαριού. Επειδή τους παρουσιάζει ως κοινούς προγόνους όλων των ανθρώπων (= προπάτορες), γι' αυτό και η αποτυχία τους να αναπτύξουν μια αγαθή σχέση με το Θεό ονομάζεται **προπατορικό αμάρτημα**.

Επιλέγω και πραγματοποιώ

1. Ένας σύγχρονος θεολόγος, ο μητροπολίτης Περγάμου Ιωάννης Ζηζιούλας, χαρακτηρίζει τον άνθρωπο ως «ελπίδα της κτίσεως». Μετά από όλα όσα επεξεργαστήκαμε γύρω από τη δημιουργία και την πτώση του ανθρώπου επιχειρήστε μια σύνθεση δικής σας έμπνευσης μ' αυτόν τον τίτλο.
2. Κάντε μια έρευνα στις διαφημίσεις, έντυπες και ηλεκτρονικές, όπου να καταγράφεται η διαταραχή στις σχέσεις ανδρών - γυναικών.
3. Κάντε ένα κολλάζ με τίτλο «Σύγχρονοι Κάιν και Άβελ» ή «Σύγχρονη Βαβέλ».

Σημερινή Βαβυλώνα,
έργο του Πιέρ Μπράουλι (20ός αι.)
πάνω σ' έναν πίνακα του
Πέτερ Μπρόγκελ (16ος αι.)

28. Ο δημιουργός Θεός φροντίζει για τους ανθρώπους όλου του κόσμου

Τα χρόνια που ακολούθησαν την επιστροφή από τη Βαβυλώνα ήταν δύσκολα. Οι Ιουδαίοι προσπαθούσαν να αποφύγουν τα λάθη του παρελθόντος που τους είχαν οδηγήσει στην καταστροφή. Γι' αυτό οργανώθηκαν, όπως είδαμε, γύρω από το Ναό και το Νόμο. Όμως οδηγήθηκαν σε υπερβολές. Πίστευαν πως δεν έπρεπε να δημιουργούν σχέσεις με ξένους και έβλεπαν με επιφύλαξη τους άλλους λαούς. Έφτασαν μάλιστα να θεωρήσουν άκυρους όλους τους γάμους που είχαν γίνει με ξένους. Σιγά σιγά πολλοί διαμόρφωσαν την πεποίθηση ότι: «Ο Θεός υπάρχει μόνο για τον Ισραήλ. Μόνο μ' εμάς έκλεισε Διαθήκη, μόνο σ' εμάς έδωσε το Νόμο του. Μόνο τον Ισραήλ αγαπά, ενώ λίγο νοιάζεται για τους άλλους λαούς. Ο Μεσσίας που θα έρθει θα σώσει μόνο τους Ιουδαίους». Έτσι, όμως, κατέληξαν να πιστεύουν ότι ο Θεός ήταν αποκλειστικά Θεός ενός έθνους, του ιουδαϊκού.

Παρ' όλα αυτά ανάμεσα στους Ιουδαίους υπήρχαν κάποιοι που έβλεπαν τα πράγματα διαφορετικά. Δεν ξεχνούσαν όσα είχαν πει οι προφήτες για το Θεό. Ότι δηλαδή είναι πατέρας όλων των ανθρώπων και ότι ο Ισραήλ είναι εκλεκτός λαός, επειδή ο Θεός τον διάλεξε για μια σπουδαία αποστολή, που θα ωφελήσει όλο τον κόσμο κι όχι μόνο τους ίδιους. Αυτοί οι Ιουδαίοι διαμαρτύρονταν για τις αντιλήψεις των συμπατριωτών τους. Μια τέτοια διαμαρτυρία βρίσκουμε και στο βιβλίο **Ιωνά**. Πρόκειται για ένα μικρό βιβλίο της Παλαιάς Διαθήκης που γράφτηκε μετά τη βαβυλώνια αιχμαλωσία.

α) Η ιστορία του βιβλίου του Ιωνά

Ο Θεός έστειλε τον Ιωνά στη Νινευί, την πρωτεύουσα των ειδωλολατρών Ασσυρίων, να τους ελέγξει για τις αμαρτίες τους δίνοντάς τους έτσι την ευκαιρία να μετανιώσουν και να σωθούν. Ο Ιωνάς όμως δεν ήθελε να κηρύξει σε ειδωλολάτρες. Γι' αυτό ανέβηκε σ' ένα πλοίο και έπλευσε προς την αντίθετη κατεύθυνση. Στη διάρκεια του ταξιδιού ξέσπασε καταιγίδα και το πλοίο κινδύνευε να βυθιστεί. Τότε οι ναυτικοί σκέφτηκαν ότι κάποιος ταξιδιώτης πρέπει να είναι η αιτία του κακού. Για να τον βρουν έριξαν κλήρο· κι ο κλήρος έπεσε στον Ιωνά, ο οποίος παραδέχτηκε την ευθύνη του. Τους πρότεινε μάλιστα να τον ρίξουν στη θάλασσα για να γλιτώσουν εκείνοι από τον κίνδυνο. Πράγματι οι ναυτικοί το έκαναν και η τρικυμία σταμάτησε. Ο Ιωνάς όμως δεν πνίγηκε, αφού ένα μεγάλο ψάρι τον κατάπιε. Τρία μερόνυχτα έμεινε στην κοιλιά του ψαριού. Εκεί προσευχόταν θερμά στο Θεό:

«Μέσα στη θλίψη μου σ' εσένα Κύριε φώναξα κι εσύ μου αποκρίθηκες... Στα βάθη μ' έριξες, μες στην καρδιά της θάλασσας, τα ρεύματα με περικύκλωσαν...Σκεφτόμουν: δε με φροντίζει πια... Τα νερά με σκέπασαν ως το λαιμό. Η θάλασσα η απύθμενη με περικύκλωσε, φύκια δέθηκαν στο κεφάλι μου τριγύρω...Εσύ όμως Κύριε, Θεέ μου, ζωντανό μ' έβγαλες...Σωτήρας μου είσαι Κύριε εσύ».

Το κήτος έβγαλε τον Ιωνά σε μια ακτή της Παλαιστίνης. Για δεύτερη φορά ο Θεός τον πρόσταξε να πάει στη Νινευί. Τότε ο Ιωνάς υπάκουσε. Το κύρηγμά του βρήκε ανταπόκριση όχι μόνο στο λαό της πόλης αλλά και στο βασιλιά. Όλοι μετάνιωσαν για τα λάθη και τις αμαρτίες τους και ζήτησαν συγγνώμη από το Θεό. Ο Θεός τους συγχώρησε, αλλά ο Ιωνάς αντί να χαρεί, διαμαρτυρήθηκε για την αγάπη του Θεού προς τους ειδωλολάτρες. Δυ-

σαρεστημένος αποσύρθηκε σ' έναν λόφο, κοντά στη Νινευί και κοιτούσε την πόλη από μακριά. Τότε ο Θεός, για να τον προστατέψει απ' τη ζέστη, έκανε να φυτρώσει δίπλα του μια μεγάλη κολοκυθιά. Ο ίσκιος της προστάτευε τον Ιωνά από τον ήλιο. Η χαρά του όμως δεν κράτησε πολύ, αφού την άλλη κιόλας μέρα η κολοκυθιά ξεράθηκε. Ο Ιωνάς λυπήθηκε πολύ για το φυτό. Τότε του είπε ο Θεός: «*Πρόσεξε Ιωνά: Εσύ ούτε κοπιάσες γι' αυτό το φυτό ούτε το έκανες να μεγαλώσει. Μόνο του μεγάλωσε μέσα σε μια νύχτα και την άλλη μέρα ξεράθηκε. Κι όμως λυπήθηκες γι' αυτό! Εγώ δεν έπρεπε να λυπηθώ για τη Νινευί, τη μεγάλη πόλη; Σ' αυτήν υπάρχουν περισσότεροι από εκατόν είκοσι χιλιάδες άνθρωποι που δεν ξέρουν να ξεχωρίσουν το αριστερό τους χέρι από το δεξί. Επίσης, εκεί υπάρχουν και πολλά ζώα*».

Η τριήμερη παραμονή του Ιωνά στην κοιλιά του κήτους έγινε στα Ευαγγέλια προεικόνιση για το θάνατο, την τριήμερη ταφή και την ανάσταση του Ιησού. Διαβάζουμε στην Καινή Διαθήκη: *Όπως δηλαδή ο προφήτης Ιωνάς ήταν τρεις μέρες και τρεις νύκτες στην κοιλιά του κήτους, έτσι θα είναι κι ο Υιός του Ανθρώπου (= ο Χριστός) μέσα στη γη τρεις μέρες και τρεις νύκτες.*

(Μτ 12, 40)

Εργασία στην τάξη

1. Μετά την επιστροφή από τη Βαβυλώνα: Πώς κατέληξαν να αντιλαμβάνονται οι Ιουδαίοι την εκλογή τους από το Θεό; (Συμβουλευθείτε και το σχετικό παράθεμα στο μάθημα 10).
2. Συμπληρώστε το παρακάτω πλαίσιο:

Τι πιστεύει ο πρωταγωνιστής του βιβλίου «Ιωνάς»	Τι διδάσκει ο συγγραφέας του βιβλίου «Ιωνάς»
<i>Ο Θεός είναι ο Κύριος του Ισραήλ και ο Ισραήλ είναι ο εκλεκτός λαός του</i>	
<i>Ο Θεός σχεδιάζει τη σωτηρία μόνον του λαού του</i>	
<i>Ο Θεός αποστέλλει τους αγγελιαφόρους του μόνον στο λαό του</i>	
<i>Στο Θεό ανήκει μόνον όποιος είναι Ισραηλίτης</i>	
<i>Ο άνθρωπος μπορεί να γνωρίζει με σιγουριά τον τρόπο που κρίνει και ελεεί ο Θεός</i>	

3. Γυρίστε στις τρεις προηγούμενες ενότητες: Ποιοι άνθρωποι φέρουν την «εικόνα» του Θεού σύμφωνα με την Παλαιά Διαθήκη; Πώς επιβεβαιώνεται αυτό στην ιστορία του Ιωνά;
4. «Καθένας από εμάς μπορεί να είναι Ιωνάς»: Συζητήστε με το διπλανό σας για ανθρώπους που εμείς σήμερα θεωρούμε ως «κατοίκους της Νινευί»:
5. Πώς αντιμετωπίζει τους ανθρώπους όλου του κόσμου ένας χριστιανός που κατάλαβε την ιστορία του Ιωνά;
6. Παρουσιάστε ένα διάλογο ή μια σκηνή εμπνευσμένη από την ιστορία του Ιωνά.

Προτάσεις για εργασία και δραστηριότητες

Προσπαθώ να καταλάβω περισσότερο

1. Στην ιστορία του Ιωνά γίνεται λόγος για ένα Θεό πατέρα όλων των ανθρώπων. Μπορείτε να αναγνωρίσετε αυτό το χαρακτηριστικό του Θεού στις διηγήσεις της Δημιουργίας;
2. Ποια χαρακτηριστικά ζωής της ιουδαϊκής κοινότητας στη μεταιχμαλωσιακή εποχή καταπολεμά ο συγγραφέας του βιβλίου του Ιωνά; Συμβουλευθείτε και το μάθημα 24.
3. Θυμηθείτε τι είπαμε στο μάθημα 20 για το υπόλειμμα. Τι σχέση έχει ο συγγραφέας του βιβλίου του Ιωνά μ' αυτό;
4. Προσέξτε την τελευταία φράση της διήγησης του Ιωνά και γράψτε τις σκέψεις σας.
5. Το πιο σπουδαίο γεγονός στη χριστιανική λατρεία είναι το μυστήριο της Θείας Ευχαριστίας που λέγεται και *Θεία Κοινωνία*. Ονομάζεται έτσι, επειδή οι πιστοί κοινωνούν, δηλαδή σχετίζονται με το Θεό, όλους τους ανθρώπους και την κτίση και προσεύχονται «*υπέρ του σύμπαντος κόσμου*», δηλαδή για τη σωτηρία όλου του κόσμου. Παρ' όλα αυτά υπάρχουν και χριστιανοί οι οποίοι όταν κοινωνούν σκέφτονται μόνο τον εαυτό τους. Χαρακτηρίστε αυτή τη στάση με βάση τα όσα μάθατε στο σημερινό μάθημα.

Και σε άλλα βιβλία της Παλαιάς Διαθήκης βρίσκουμε την αλήθεια ότι ο Θεός αγαπά και προνοεί* χωρίς διάκριση για τους ανθρώπους όλης της γης: *Αινείτε* τον Κύριο όλοι οι ειδωλολάτρες! Αυτόν υμνείτε όλοι οι λαοί!*

Ψαλμ 116

Ο Κύριος λέει: «Ερχεται καιρός, που όλα τα έθνη, όποια γλώσσα κι αν μιλούν, θα τα συνάξω και θα 'ρθούνε για να δουν τη δόξα μου»*

Ησ 66, 18

Επιλέγω και πραγματοποιώ

1. Κάντε μια σύνθεση για τη διακόσμηση της τάξης σας εμπνευσμένοι από την ιστορία του Ιωνά.
2. Κάντε ένα κολλάζ με τον τίτλο «όλοι οι λαοί = μια οικουμένη».

29. Ο Ιουδαϊσμός συναντάται με τον Ελληνισμό

α) Η επίδραση του ελληνικού πολιτισμού στη ζωή των Ιουδαίων

Με τις κατακτήσεις του Μεγάλου Αλεξάνδρου ο ελληνισμός εξαπλώθηκε σ' όλη τη Μεσόγειο φτάνοντας μέχρι τη Μεσοποταμία και τη μακρινή Ινδία. Όταν ο Αλέξανδρος κατέλαβε την Παλαιστίνη, οι Ιουδαίοι ήδη γνώριζαν τους Έλληνες. Ωστόσο από τότε άρχισαν να έχουν ουσιαστική επαφή μαζί τους.

Μετά το θάνατο του Αλεξάνδρου το τεράστιο κράτος χωρίστηκε σε βασιλεία που τα διοικούσαν οι διάδοχοί του. Για περισσότερο από έναν αιώνα η Ιουδαία ανήκε στο βασίλειο των Πτολεμαίων της Αιγύπτου. Έζησε τότε μια περίοδο ειρήνης στη διάρκεια της οποίας ο ελληνικός πολιτισμός επέδρασε βαθιά σε κάθε πτυχή της ιουδαϊκής ζωής. Η ελληνική γλώσσα διαδόθηκε πολύ. Οι νέες πόλεις που κτίστηκαν πήραν ελληνικά ονόματα. Αρκετοί Ιουδαίοι αντικατέστησαν τα ονόματά τους με ελληνικά. Ο ίδιος ο αρχιερέας Γιόσουα άλλαξε το όνομά του σε Ιάσων. Ο ελληνικός τρόπος ζωής έγινε της μόδας. Οι νέοι κυκλοφορούσαν φορώντας πέτασους, δηλαδή ελληνικά πλατύγυρα καπέλα. Κτίστηκαν θέατρα και γυμναστήρια. Βασική ασχολία των Ιουδαίων έγιναν τα αθλήματα και οι αγώνες. *Ήταν τόση η επίδραση του ελληνισμού ... ώστε οι ιερείς να δείχνουν απροθυμία για τα τελετουργικά τους καθήκοντα. Περιφρονούσαν το Ναό και παραμελούσαν τις θυσίες. Έτρεχαν να παρακολουθήσουν τους αγώνες πάλης, μόλις άκουγαν τον ήχο της έναρξης των αγώνων.*

Σιγά σιγά όμως άρχισαν να εμφανίζονται αντιδράσεις. Ομάδες Ιουδαίων, οι λεγόμενοι «εσσεβείς», άρχισαν να εκφράζουν την αντίθεσή τους στις ελληνικές επιρροές. Φοβούνταν μήπως ο λαός παρασυρθεί και λησμονήσει την πίστη στο Θεό, γι' αυτό διακήρυτταν με θέρμη ότι ζει σωστά μόνον όποιος γνωρίζει και εφαρμόζει πιστά το Νόμο του Θεού.

β) Οι Ιουδαίοι της διασποράς ξεχνούν τη γλώσσα τους: η μετάφραση των Εβδομήκοντα

Πολύ μεγαλύτερη ήταν η επίδραση του ελληνισμού στους Ιουδαίους της διασποράς. Πολλοί απ' αυτούς μάλιστα είχαν ξεχάσει τη μητρική τους γλώσσα. Κάτι τέτοιο συνέβη και στην Αλεξάνδρεια της Αιγύπτου, όπου ζούσε μια μεγάλη και δραστήρια ιουδαϊκή κοινότητα. Στα χρόνια του Πτολεμαίου του Φιλάδελφου (285-247 π.Χ.) οι Ιουδαίοι της αλεξανδρινής κοινότητας είχαν φτάσει στο σημείο να μην καταλαβαίνουν τα κείμενα των ιερών γραφών τους που διαβάζονταν στις Συναγωγές. Δημιουργήθηκε, λοιπόν, η ανάγκη να μεταφραστεί ο Νόμος στην *ελληνιστική κοινή γλώσσα*, η οποία εκείνη την εποχή ήταν διεθνής. Ο ίδιος ο Πτολεμαίος φρόντισε να βρεθούν καλοί μεταφραστές. Κατά την παράδοση 72 σοφοί άνδρες πραγματοποίησαν το τεράστιο αυτό έργο στο νησάκι Φάρος, λίγο έξω από την Αλεξάνδρεια. Στα χρόνια που ακολούθησαν μεταφράστηκαν στα ελληνικά σταδιακά όλα τα βιβλία της Παλαιάς Διαθήκης. Έτσι προέκυψε η μετάφραση των Εβδομήκοντα, που τη γράφουμε για συντομία *μετάφραση των Ο΄*. Χρόνια αργότερα η χριστιανική Εκκλησία πήρε αυτή την ελληνική μετάφραση και τη χρησιμοποίησε ως επίσημο κείμενο της Παλαιάς Διαθήκης. Αυτό είναι το κείμενο που ακούμε μέχρι σήμερα στη χριστιανική λατρεία.

γ) Οι Ιουδαίοι της Παλαιστίνης αγωνίζονται να διατηρήσουν την ταυτότητά τους: η Μακκαβαϊκή εξέγερση

Η περίοδος της ειρήνης στην Παλαιστίνη έληξε όταν η χώρα πέρασε στην κυριαρχία των Σελευκιδών, βασιλέων της Συρίας. Αυτοί προσπάθησαν να εξελληνίσουν με βίαιο τρόπο τους Ιουδαίους. Ο βασιλιάς Αντίοχος έστειλε γραπτή διαταγή σ' όλα τα έθνη του βασιλείου του, σύμφωνα με την οποία αυτά θα εγκατέλειπαν τα έθιμά τους και θα γίνονταν όλα ένας λαός. Κι όλα τα έθνη υπάκουσαν. Ακόμη και από τους Ισραηλίτες πολλοί συμφώνησαν και δέχτηκαν τη θρησκεία του βασιλιά. Ο Αντίοχος βεβήλωσε* και λαφυραγώγησε το Ναό και απαγόρευσε την τήρηση του Σαββάτου, την περιτομή* και την προσφορά θυσιών. Επιπλέον διέταξε να προσφέρονται θυσίες στους εθνικούς θεούς μέσα στο Ναό της Ιερουσαλήμ. Οι ποινές που επέβαλλε σε όσους είχαν αντίρρηση έφταναν έως το θάνατο. Τότε μια ιουδαϊκή οικογένεια ιερέων, οι Ασμοναίοι, ξεκίνησαν μια σθεναρή* αντίσταση.

Εκείνο τον καιρό ένας ιερέας ... που ονομαζόταν Ματταθίας ... περιδιάβηκε την πόλη φωνάζοντας δυνατά: «Όποιος υποστηρίζει με ζήλο το νόμο του Μωυσή και τηρεί σταθερά τη Διαθήκη, ας με ακολουθήσει!». Τότε αυτός και οι γιοι του κατέφυγαν στα βουνά και εγκατέλειψαν όλα τους τα υπάρχοντα στην πόλη. Πολλοί που ήθελαν να ζήσουν με δικαιοσύνη, σύμφωνα με το Νόμο του Μωυσή, βγήκαν στην έρημο με σκοπό να μείνουν εκεί, μαζί με τα παιδιά τους, τις γυναίκες τους και τα ζώα τους, γιατί αντιμετώπιζαν μεγάλους κατατρεγμούς. Ενώθηκαν μ' αυτούς πολλοί... Έτσι συγκροτήθηκε ένας στρατός, ο οποίος χτύπησε τους αμαρτωλούς και ασεβείς ανθρώπους... Οι λόφοι της Ιουδαίας έγιναν το ορμητήριο του ανταρτοπόλεμου των Ιουδαίων ενάντια στους Σελευκίδες.

Μετά το θάνατο του Ματταθία, οι γιοι του, Ιούδας, Ιωνάθαν και Σίμων, συνέχισαν τον αγώνα. Στον Ιούδα μάλιστα έδωσαν το χαρακτηρισμό Μακκαβαίος (=αυτός που σφυροκοπά, ο ισχυρός). Γι' αυτό όλη η εξέγερση ονομάστηκε Μακκαβαϊκή. Έτσι υπερασπίστηκαν το Νόμο του Μωυσή έναντι των ειδωλολατρικών εθνών και των βασιλιάδων τους και δεν άφησαν τον ασεβή βασιλιά Αντίοχο να θριαμβεύσει.

Ο Ματταθίας σκοτώνει έναν αποστάτη Ιουδαίο, χαρακτηριστικό του Ντορέ (19ος αι.)

δ) Οι Ασμοναίοι κυβερνούν την Ιουδαία: μια περίοδος κρίσης

Μετά από πολλούς αγώνες οι Μακκαβαίοι / Ασμοναίοι κατόρθωσαν να δώσουν στους Ιουδαίους την ανεξαρτησία τους. Η οικογένειά τους κυβέρνησε την Ιουδαία μέχρι την εποχή που κατακτήθηκε από τους Ρωμαίους. Ωστόσο όλα αυτά τα χρόνια ο εξελληνισμός των Ιουδαίων συνεχίστηκε. Γι' αυτό εξακολουθούσαν και οι διαμάχες ανάμεσα στους εξελληνισμένους Ιουδαίους και τους «ευσεβείς». Οι πρώτοι έφταναν, όπως είδαμε, στο σημείο να απορρίπτουν τις πατρογονικές τους παραδόσεις. Αντίθετα οι δεύτεροι πίστευαν ότι έπρεπε να μένουν πιστοί αποκλειστικά στη δική τους παράδοση και αρνούσαν οτιδήποτε ξένο. Εφάρμοζαν αυστηρά όχι μόνο το Νόμο αλλά και τις ερμηνείες των Γραμματέων. Ο απλός λαός βρισκόταν σε σύγχυση και δεν ήξερε πια ποιον να εμπιστευτεί. Με το πέρασμα των χρόνων η σύγχυση ολοένα και μεγάλωνε.

Εργασία στην τάξη

1. Εξηγήστε τη στάση των ευσεβών Ιουδαίων απέναντι στις ελληνοιστικές επιδράσεις.
2. Τι σημασία είχαν για το ιουδαϊκό έθνος οι αγώνες των Μακκαβαίων;
3. Ποιος ήταν ο ρόλος του ελληνοισμού στη διάδοση του κειμένου και των μηνυμάτων της Παλαιάς Διαθήκης σε όλο τον κόσμο;

Προτάσεις για εργασία και δραστηριότητες

Προσπαθώ να καταλάβω περισσότερο

1. Προσέξτε το χάρτη και διαβάστε την παρακάτω φανταστική επιστολή που στέλνει γύρω στο 168 π.Χ. ένας κάτοικος της Ιερουσαλήμ στον αδελφό του που ζει στην ιουδαϊκή κοινότητα της Αλεξάνδρειας. Ποια στοιχεία του μαθήματος επιβεβαιώνονται;

Αγαπημένε μου αδελφέ, Ρουβίν, σε χαιρετώ...
Σου γράφω για να περιγράψω την απελπισία μου. Δεν μπορώ να πιστέψω πως εκατό χρόνια ήταν αρκετά να ξεχάσουμε παραδόσεις τόσων αιώνων! Η αγία Ιερουσαλήμ μας έχει μετατραπεί σε μια κανονική ελληνική πόλη. Όλοι μιλούν ελληνικά. Θαρρείς και ντρέπονται να μιλούν τη γλώσσα μας. Αλίμονο, αδελφέ μου... Ιδρύθηκε και ελληνικό Γυμνάσιο, όπου οι νέοι μας όχι μόνο γυμνάζονται (και μάλιστα γυμνοί, όπως οι Έλληνες), αλλά μελετούν μόνον τα ελληνικά γράμματα. Αντί να μαθαίνουν τη γλώσσα μας και να μελετούν τα ιερά μας κείμενα, το μόνο που τους νοιάζει είναι πώς θα γίνουν κανονικοί Έλληνες. Το χειρότερο όμως απ' όλα είναι ότι κάποιοι συμπατριώτες μας προσφέρουν θυσίες στο Δία! Και μάλιστα μέσα στον ίδιο το Ναό μας! Πάει, αδελφέ μου, η Διαθήκη των πατέρων μας. Ποιος ξέρει πόσα κακά θα μας βρουν.
Εσείς ζείτε τόσο μακριά κι όμως φροντίζετε να μην ξεχνάτε τις παραδόσεις μας· ενώ εμείς εδώ δεν αφήσαμε τίποτε όρθιο. Εγώ βέβαια στέλνω τα παιδιά κάθε μέρα στη Συναγωγή. Και στο σπίτι φροντίζω να μιλάμε τη γλώσσα μας· Όμως δε φτάνει αυτό.
Χαιρετισμούς στη Νωεμίν και στο μικρό μου ανηψιό Ζαχαρία.

Ο αδελφός σου, Ιούδας

Μετάφραση των Ο'

Ελέγγω τι έμαθα

1. Με ποιον τρόπο οι Ιουδαίοι ήρθαν σε στενή σχέση με τον ελληνισμό;
2. Περιγράψτε τις επιδράσεις που δέχθηκαν.
3. Τι εννοούμε μιλώντας για «Ιουδαίους της διασποράς»; (Γυρίστε και στο μάθημα 23).
4. Τι ακριβώς είναι η Μετάφραση των Ο' και για ποιους λόγους έγινε; Γιατί είναι γνωστή στους χριστιανούς;
5. Ποια ήταν η πολιτική των Σελευκίδων κατακτητών;
6. Για ποιους λόγους έγινε η Μακκαβαϊκή εξέγερση και γιατί ονομάστηκε έτσι;
7. Ποιο ήταν το αποτέλεσμα της;
8. Περιγράψτε τις θρησκευτικές διαμάχες του ιουδαϊκού κόσμου τα τελευταία 150 χρόνια πριν τη Γέννηση του Χριστού.
9. Ποιοι κατέλαβαν την Παλαιστίνη περίπου μισόν αιώνα πριν τη Γέννηση του Χριστού;

Δραστηριότητα

Βρείτε στοιχεία για λαούς που ζούν την παραβίαση της εθνικής και θρησκευτικής τους ταυτότητας στην εποχή μας.

30. Περιμένοντας το Μεσσία: το «πλήρωμα του χρόνου»

Ζούμε ελπίζοντας

Ο καθένας από μας ζει ελπίζοντας. Έτσι τα καλά πράγματα γίνονται καλύτερα και οι δυσκολίες της ζωής λιγότερο σκληρές. Όμως και ολόκληρες ομάδες των ανθρώπων ελπίζουν. Π.χ. ένα σχολείο ελπίζει ότι θα βραβευθεί σε ένα διαγωνισμό θεατρικής παράστασης. Μια οικογένεια ελπίζει ότι ο πατέρας θα βρει μια καλύτερη δουλειά. Ένας υποταγμένος λαός ελπίζει ότι θα κερδίσει την ανεξαρτησία του. Ο υποανάπτυκτος κόσμος ελπίζει για μια καλύτερη ζωή. Ολόκληρος ο κόσμος σήμερα ελπίζει ότι θα έρθει μια εποχή ειρήνης και ευημερίας για όλους.

Οι ελπίδες των Ιουδαίων για το Μεσσία

Στα φετινά μαθήματα είδαμε ότι οι Ιουδαίοι ήταν ένας λαός που πορεύτηκε με μεγάλα σκαμπανεβάσματα. Απ' την αρχή της ιστορίας τους χρειάστηκε να παλέψουν με πολλούς αντιπάλους: Αιγύπτιους δυνάστες, κινδύνους της ερήμου, πολυθεΐα και ειδωλολατρία, ισχυρούς εχθρούς, εσωτερικές κρίσεις και λάθη. Ωστόσο πάντα προσπαθούσαν να διατηρούν την πίστη τους στη Διαθήκη. Δεν έπαψαν να ελπίζουν ότι όλες οι υποσχέσεις του Θεού θα εκπληρωθούν. Και περίμεναν το Μεσσία που θα έστειλε ο Θεός: έναν απόγονο του Δαβίδ, που θα εγκαθίδρυε τη βασιλεία του Θεού στη γη.

Μετά τη βαβυλώνια αιχμαλωσία, και αντίθετα με τις ελπίδες που διατηρούσαν οι Ιουδαίοι ότι θα ζούσαν πια ελεύθεροι, ακολούθησαν δύσκολοι αιώνες. Αναγκάστηκαν να είναι, όπως είδαμε, υποτελείς* σε λαούς ισχυρούς. Έτσι, πολλοί Ιουδαίοι άρχισαν να ονειρεύονται διαφορετικά τον ερχομό του Μεσσία. Να ελπίζουν, δηλαδή, ότι θα έρθει ως ήρωας και απελευθερωτής που θα τους ξαναδώσει τη χαμένη τους αξιοπρέπεια και θα τους αποκαταστήσει ως ένα μεγάλο έθνος στα μάτια του κόσμου. Ξεχάστηκε η παλιά Επαγγελία του Θεού στον Αβραάμ: «μ' εσένα θα ευλογηθούν όλα τα έθνη της γης». Οι Ιουδαίοι προσδοκούσαν πια το Μεσσία ως έναν κοσμικό βασιλιά, που θα ερχόταν στον κόσμο μόνο γι' αυτούς. Όταν οι Ρωμαίοι κατέκτησαν την Παλαιστίνη, οι ελπίδες του ιουδαϊκού λαού για τον ερχομό ενός τέτοιου Μεσσία δυνάμωσαν ακόμη περισσότερο.

Οι ελπίδες των χριστιανών για το Μεσσία όλου του κόσμου

Στα φετινά μαθήματα ξεκαθάρισαμε ότι και οι χριστιανοί αναγνωρίζουν πως τα κείμενα της Παλαιάς Διαθήκης μιλούν για το Μεσσία. Διαπιστώσαμε, ωστόσο, ότι η Εκκλησία δεν αναγνωρίζει στο πρόσωπο του Μεσσία χαρακτηριστικά κοσμικού βασιλιά, εθνικού ήρωα ή πολιτικού ηγεμόνα. Αντίθετα, θεωρεί ότι τα κείμενα της Παλαιάς Διαθήκης μιλούν για τον απεσταλμένο του Θεού, που θα ιδρύσει μια βασιλεία η οποία «δεν είναι αυτού του κόσμου». Μιλούν για ένα Μεσσία που δεν έρχεται στον κόσμο αποκλειστικά για κάποια έθνη, αλλά που θα γίνει ο ίδιος **φως για όλα τα έθνη**. Για τον **Υιό του Θεού** που θα πάθει πολλά για να ανοίξει τα μάτια των ανθρώπων. Σε πολλές προφητείες και αφηγήσεις συναντήσαμε αναφορές και προεικονίσεις για το πρόσωπο αυτού του Μεσσία. Σε κάποιες προφητείες του βιβλίου του **Ησαΐα**, στις οποίες περιγράφονται τα πάθη του, η Εκκλησία βρίσκει ιδιαίτερη σημασία. Εκεί διαβάζουμε:

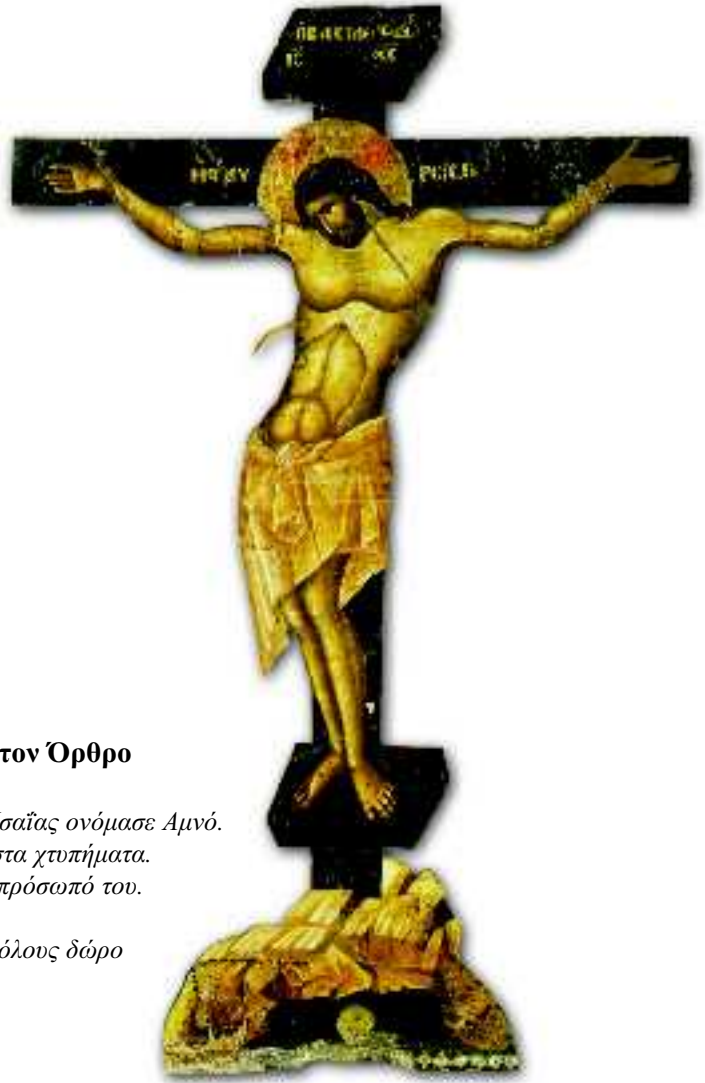
Τα νώτα μου έδωσα να μαστιγωθούν
τα σαγόνια μου να ραπιστούν*
και δεν έκρυψα το πρόσωπό μου
από ντροπή για τα φτυσίματα.
Ο Κύριος με βοήθησε
και γι' αυτό δεν υποχώρησα,
αλλά κράτησα σταθερά το πρόσωπό μου...

Αυτός όμως παίρνει πάνω του τις αμαρτίες μας
και πονάει για μας...

Όλοι πλανηθήκαμε όπως τα πρόβατα,
ο καθένας πλανήθηκε στο δρόμο του...
Αυτός όμως παρά τις κακώσεις
δεν άνοιξε το στόμα του.
Σαν πρόβατο οδηγήθηκε στη σφαγή
και όπως το άφωνο αρνί
μπροστά σ' αυτόν που το κουρεύει...

Για το Μεσσία Χριστό οι χριστιανοί ψάλλουν στον Όρθρο της Μεγάλης Πέμπτης:

Έρχεται με τη θέλησή του να σφαγιαστεί, Αυτός που ο Ησαΐας ονόμασε Αμνό.
Προσφέρει την πλάτη του στο μαστίγιο, τα σαγόνια του στα χτυπήματα.
Μπροσ στα φτυσίματα της ντροπής ατάραχο κράτησε το πρόσωπό του.
Σε θάνατο καταδικάζεται εξευτελιστικό, ο αναμάρτητος.
Όλα τα υπομένει με τη θέλησή του, για να προσφέρει σ' όλους δώρο
τη νίκη πάνω στο θάνατο.

Το πλήρωμα του χρόνου

Μέσα από τα κείμενα της Παλαιάς Διαθήκης παρακολουθήσαμε το μεγάλο ταξίδι της ανθρωπότητας προς τη σωτηρία. Αναγνωρίσαμε τους τρόπους με τους οποίους ο Θεός προετοίμασε βήμα βήμα τους ανθρώπους να την υποδεχτούν. Σε όλη αυτή την πορεία της προετοιμασίας οι άνθρωποι του υπολείμματος μετέφεραν ζωντανή από γενιά σε γενιά την ελπίδα ότι ο Θεός θα τηρήσει τις υποσχέσεις του.

Το 63 π.Χ. ο ρωμαίος στρατηγός Πομπήιος έμπαινε κατακτητής στην Ιουδαία. Το ρωμαϊκό σύμβολο του αετού υψωνόταν παντού. Η συνεχής παρουσία των ρωμαίων στρατιωτών στη μικρή αυτή χώρα θύμιζε με σκληρό τρόπο στους κατοίκους της ότι ήταν για μια ακόμη φορά υποταγμένοι. Κι όμως, μέσα σ' αυτόν τον υποταγμένο λαό φούντωνε η ελπίδα για το Μεσσία. Αυτόν που θα φέρει – σύμφωνα με τα λόγια του προφήτη Ησαΐα – μήνυμα χαρμόσυνο στους φτωχούς, κήρυγμα λευτεριάς στους αιχμαλώτους, απαλλαγή στους φυλακισμένους, παρηγοριά σ' όσους πενθούν, χαρά σ' όσους θρηνούν.

Πράγματι ύστερα από λίγα χρόνια ήρθε το πλήρωμα του χρόνου. Συμπληρώθηκε δηλαδή ο χρόνος που είχε ορίσει ο Θεός για να πραγματοποιήσει τη μεγάλη του υπόσχεση. Τότε ένας άνθρωπος από το υπόλειμμα, ένα ταπεινό κορίτσι που ζούσε στη Ναζαρέτ, η Μαριάμ, πήρε πρώτη το μεγάλο μήνυμα. Θα έφερνε στον κόσμο το Μεσσία, τον *Ιησού Χριστό*.

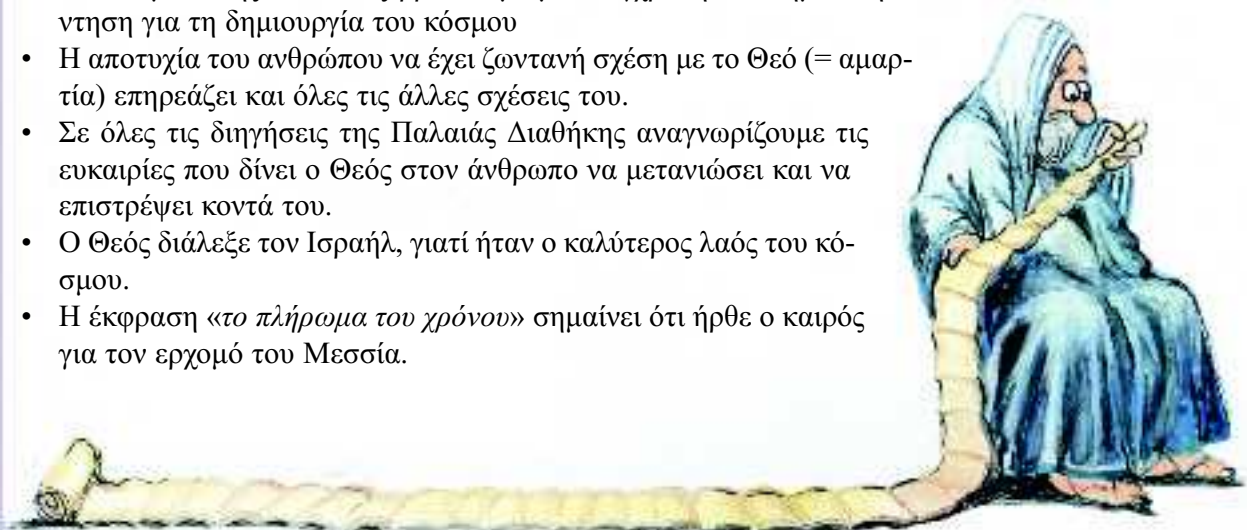
Ξανακοιτώντας τα μαθήματα του Ε΄ κεφαλαίου

1. Γνωρίζουμε ότι η λέξη **κόσμος** σημαίνει στολίδι. Ο Ιωάννης Δαμασκηνός, ένας θεολόγος του 8ου αι., γράφει: *Ο άνθρωπος, λοιπόν, είναι ένας μικρός κόσμος*. Προσπαθήστε να επισημάνετε στα μαθήματα της Δημιουργίας στοιχεία που επιβεβαιώνουν αυτή την άποψη.
2. Αναγνωρίστε στις διηγήσεις για τη Δημιουργία τον αληθινό **προορισμό του ανθρώπου**.
3. Στην Καινή Διαθήκη διαβάζουμε: *Όλοι αμάρτησαν και βρίσκονται μακριά από τη δόξα του Θεού. Ο Θεός όμως τους δικαιώνει χωρίς αντάλλαγμα, με τη χάρη του* (Ρωμ 3, 23-24). Σε ποιες διηγήσεις της Παλαιάς Διαθήκης είδαμε ότι ο Θεός δεν εγκατέλειψε τους ανθρώπους να υποφέρουν ζώντας τις καταστροφικές συνέπειες της **αμαρτίας** τους;
4. Σε ποιες διηγήσεις του κεφαλαίου μπορείτε να αναγνωρίσετε ότι ο Θεός της Παλαιάς Διαθήκης είναι ο **Θεός που αγαπά όλους τους ανθρώπους**;
5. Ποιοι λόγοι οδήγησαν τους Ιουδαίους να παρερμηνεύσουν τις προφητείες για το **Μεσσία - Σωτήρα** όλου του κόσμου και να θεωρήσουν ότι ο ερχομός του αφορά αποκλειστικά αυτούς;
6. Στο παραπάνω πλαίσιο βλέπουμε καταστάσεις που αφορούν κοινωνικές ομάδες ανθρώπων σε κάθε εποχή. Προσπαθήστε να τις αναγνωρίσετε στα γεγονότα της ζωής των Ιουδαίων στο Ε΄ κεφαλαίο.

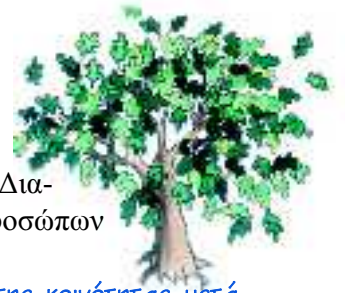

Βάλτε ένα Σ αν η πρόταση είναι σωστή και ένα Λ αν είναι λάθος

- Η πρώτη φροντίδα των Ιουδαίων μετά την επιστροφή τους από τη Βαβυλώνα ήταν το κτίσιμο των τειχών της Ιερουσαλήμ.
- Τα κείμενα της Πεντατεύχου συγκεντρώθηκαν και καταγράφηκαν από τους Ιουδαίους μετά την επιστροφή τους από τη βαβυλώνια αιχμαλωσία.
- Οι γραμματείς ήταν αυτοί που έγραψαν όλες τις διατάξεις του Νόμου.
- Οι Συναγωγές ήταν για τους Ιουδαίους ο χώρος όπου προσεύχονταν και μελετούσαν το Νόμο.
- Θεολογικές αλήθειες λέγονται οι αλήθειες για τη ζωή και τον κόσμο που πηγάζουν από την πίστη στο Θεό.
- Στα κείμενα της Γενέσεως βρίσκουμε μια σύγχρονη επιστημονική απάντηση για τη δημιουργία του κόσμου
- Η αποτυχία του ανθρώπου να έχει ζωντανή σχέση με το Θεό (= αμαρτία) επηρεάζει και όλες τις άλλες σχέσεις του.
- Σε όλες τις διηγήσεις της Παλαιάς Διαθήκης αναγνωρίζουμε τις ευκαιρίες που δίνει ο Θεός στον άνθρωπο να μετανιώσει και να επιστρέψει κοντά του.
- Ο Θεός διάλεξε τον Ισραήλ, γιατί ήταν ο καλύτερος λαός του κόσμου.
- Η έκφραση «το πλήρωμα του χρόνου» σημαίνει ότι ήρθε ο καιρός για τον ερχομό του Μεσσία.

Ξανακοιτώντας όσα δουλέψαμε τη φετινή χρονιά

A. Τοποθετήστε σε χρονολογική σειρά τις παρακάτω περιόδους της Παλαιάς Διαθήκης που γνωρίσαμε και στη διπλανή στήλη συμπληρώστε τα ονόματα προσώπων που σχετίζονται μ' αυτές:

Μεγάλοι βασιλείς, Κριτές, Δράση των μεγάλων προφητών. Αναδιοργάνωση της κοινότητας μετά την αιχμαλωσία. Γνωριμία με τον Ελληνισμό. Μακκαβαϊκή επανάσταση. Πορεία στην έρημο. Υποδούλωση στους Ρωμαίους, Έξοδος από την Αίγυπτο. Πατριάρχες, Επιστροφή από τη Βαβυλώνα. Εγκατάσταση στη γη της Επαγγελίας. Βαβυλώνια Αιχμαλωσία.

	Περίοδοι της Παλαιάς Διαθήκης που γνωρίσαμε	Πρόσωπα που σχετίζονται μ' αυτές
1.	
2.	
3.	
4.	
5.	
6.	
7.	
8.	
9.	
10.	
11.	
12.	
13.	

- Β.** Συγκεντρώστε τα ονόματα των **βιβλίων της Παλαιάς Διαθήκης** από τα οποία προέρχονται τα κείμενα των μαθημάτων σας
- Γ.** Για τους χριστιανούς η **πίστη** στο Θεό είναι μια σχέση εμπιστοσύνης, αλλά και μια διαρκής περιπέτεια. Σε ποιες ιστορίες του φετινού σας βιβλίου το είδατε να επαληθεύεται;
- Δ.** Μιλήστε για τον ερχομό του **Μεσσία** όπως θα μιλούσε στο παιδί του ένας Ιουδαίος που ανήκε στο υπόλειμμα και ζούσε στα χρόνια της ρωμαϊκής κατοχής. Χρησιμοποιήστε στοιχεία από όλα τα μαθήματα της φετινής χρονιάς.
- Ε.** Η **σχέση** Θεού - Ανθρώπου από τη σκηνή της φιλοξενίας του Αβραάμ έως το βιβλίο του Ιωνά: Χαρακτηρίστε την με παρομοιώσεις και εικόνες.

- ΣΤ.** Τα παρακάτω αποσπάσματα ανήκουν στην **Καινή Διαθήκη** με την οποία θα ασχοληθείτε την επόμενη χρονιά. Αφού τα διαβάσετε προσεκτικά, αναγνωρίστε: α) για ποιες αλήθειες μιλούν και β) με ποια γεγονότα και διηγήσεις της Παλαιάς Διαθήκης προετοιμάστηκε η ανθρωπότητα να τις ακούσει και να τις αποδεχτεί.
- *Η θεία δύναμή του μας δώρισε όλα όσα μας χρειάζονται για τη ζωή μας ... μας δώρισε τις πιο πολύτιμες και τις πιο μεγάλες υποσχέσεις με τις οποίες θα γίνετε μέτοχοι της θείας φύσεως. (Β Πε 1, 3-4)*
 - *Αφού ο Θεός, τα παλιά χρόνια, μίλησε στους προπάτορες πολλές φορές και με ποικίλους τρόπους δια των προφητών, σ' αυτούς εδώ τους έσχατους καιρούς μίλησε σ' εμάς μέσω του Υιού του. (Εβρ 1, 1)*
 - *Δεν υπάρχει πια Ιουδαίος και ειδωλολάτρης, δεν υπάρχει δούλος και ελεύθερος, δεν υπάρχει άντρας και γυναίκα: όλοι είστε ένας, χάρη στον Ιησού Χριστό. Κι αφού ανήκετε στο Χριστό, είστε απόγονοι του Αβραάμ και κληρονόμοι της ζωής, όπως υποσχέθηκε ο Θεός. (Γαλ 3, 28-29)*

Μετά απ' αυτά είστε έτοιμοι να συζητήσετε στην τάξη τον τίτλο του βιβλίου της φετινής χρονιάς.

Ο Ιησούς Χριστός, λεπτομέρεια από τη *Μεταμόρφωση* του Μιχάλη Βασιλάκη (2002)

Επίλογος

Μήπως προσέξατε ένα κλίμα «τέλους» στην ατμόσφαιρα της τάξης σας; Τα σχολικά σας βιβλία έφτασαν στην τελευταία σελίδα τους, αρκετοί από σας νιώθετε κουρασμένοι, κάνει πια αρκετή ζέστη και ήδη συζητάτε για τις καλοκαιρινές σας διακοπές.

Πράγματι, ένα ταξίδι, αυτό της φετινής σχολικής χρονιάς, έφτασε στο τέλος του. Και το βιβλίο των Θρησκευτικών, που σας συντρόφεψε σ' αυτό, τελείωσε. Τι σας πρόσφερε στ' αλήθεια;

Πρώτα πρώτα γνωρίσατε τον κόσμο της Παλαιάς Διαθήκης: Φανταστήκατε την εποχή της □ διαβάσατε τα κείμενά της και γνωρίσατε πολλές ιστορίες της □ συναισθανθήκατε τη ζωή των μεγάλων πρωταγωνιστών της. Στη συνέχεια καταλάβατε τη θέση της Παλαιάς Διαθήκης στην Αγία Γραφή και στη ζωή των χριστιανών. Και οπωσδήποτε βρήκατε απαντήσεις σε κάποια ερωτήματά σας.

Η εργασία αυτή σίγουρα σας βοήθησε να γνωρίσετε και να καταλάβετε περισσότερο τη χριστιανική πίστη και να γίνετε πιο ευαίσθητοι άνθρωποι. Ας μην ξεχνάμε πως ο σύγχρονος άνθρωπος δε χρειάζεται μόνο γνώσεις αλλά και ευαισθησία για να τα βγάλει πέρα σε μια τόσο περίπλοκη εποχή.

Όλα αυτά φαίνονται σημαντικά. Κι ακόμη περισσότερο επειδή τα πετύχατε όχι ο καθένας μόνος του, αλλά ως συμμαθητές και συνάνθρωποι. Συμπληρώνατε ο ένας τον άλλο. Αναγνωρίζατε όχι μόνο τις αδυναμίες αλλά και τα χαρίσματα ο ένας του άλλου. Συχνά ανοίξατε τις καρδιές σας. Γι' αυτό, αν έχετε χρόνο, αφιερώστε μια ώρα στην τάξη σας να θυμηθείτε πόσο ωραίο ήταν να προχωρήσετε όλοι μαζί και να καταφέρετε να γίνετε μια ομάδα ανθρώπων που συνεργάζεται.

Τίποτε δε σταματάει με τις διακοπές. Τίποτε απ' όλα όσα κερδίσατε δε θα χαθεί. Όπου κι αν βρεθείτε το καλοκαίρι, θα κουβαλάτε μαζί σας όλα όσα έγιναν τη φετινή χρονιά. Συχνά χωρίς να το καταλαβαίνετε. Δε θα πάψετε να είστε «μαθητές». Άνθρωποι δηλαδή που προσπαθούν να ζήσουν δημιουργικά και με αγάπη για τη ζωή και τον κόσμο.

Όταν τον ερχόμενο Σεπτέμβρη θα ξανάρθετε στο σχολείο, όλα τα καινούρια πράγματα που θα γνωρίσετε θα τα κτίσετε πάνω σε ό,τι κατακτήσατε αυτή τη χρονιά. Του χρόνου ένα νέο ταξίδι σας περιμένει.

Καλό καλοκαίρι!

Οι συγγραφείς

Λεξιλόγιο

Μάθημα 1

ινδουϊστές = οι οπαδοί του Ινδουϊσμού, της τοπικής θρησκείας της Ινδίας
υφήλιος = ολόκληρη η γη
συναρπαστικός = αυτός που έχει την ικανότητα να ενθουσιάζει, να συγκινεί ή να γοητεύει
Θεία Λειτουργία = η τέλεση του μυστηρίου της Θείας Ευχαριστίας
Ιερός Ακολουθίες = οι θρησκευτικές τελετές που γίνονται στην Εκκλησία
δραστηκός = ενεργητικός, αποτελεσματικός
έσχατοι καιροί = τελευταίοι χρόνοι

Μάθημα 2

επικός = ηρωικός
γνωμικά = σύντομοι διδακτικοί λόγοι
αποφθέγματα = σύντομοι σοφοί λόγοι
ανεξίτηλα = χωρίς να σβήνουν (συνεχίζουν να υπάρχουν)
βεδουίνος = βοσκός και σκηνίτης, κάτοικος των ερήμων της Συρίας και της Βόρειας Αφρικής
όστρακα = κομμάτια πήλινων αγγείων
επίπληξη = η τιμωρία με λόγια, το μάλωμα

Μάθημα 3

σημιτική καταγωγή = η προέλευση από τους απογόνους του Σημ, γιου του Νώε. Σ' αυτούς ανήκουν οι Εβραίοι, οι Άραβες, οι Σύροι, οι Φοίνικες κ.ά.
νομαδική ζωή = ο τρόπος που ζουν οι νομάδες, δηλαδή οι κτηνοτρόφοι που μετακινούνται σε αναζήτηση βοσκής
συναρπαστική = δεξ μάθημα 1

Μάθημα 4

Unesco = Οργανισμός των Ηνωμένων Εθνών για την Εκπαίδευση, τις Επιστήμες και τον Πολιτισμό
διαδραματίστηκαν = συνέβησαν
μορφολογία του εδάφους = μορφή της εξωτερικής επιφάνειας της γης

Α' Κεφάλαιο Εισαγωγή

θρησκευτικές δοξασίες = θρησκευτικά πιστεύω
ισχύς = δύναμη
ημινομαδική πατριά = μεγάλη οικογένεια που ζούσε άλλοτε περιπλανώμενη κι άλλοτε εγκατεστημένη σ' έναν τόπο
σημίτης = αυτός που κατάγεται από τη σημιτική φυλή
διαδραματίζεται (η ιστορία) = εκτυλίσσεται, συμβαίνει

Μάθημα 5

συνάπτω Διαθήκη = κάνω συμφωνία
εύνοια = συμπάθεια, ενδιαφέρον
να τους κατευοδώσει = να τους ξεπροβοδίσει
εδάφιο = χωρίο, απόσπασμα

Μάθημα 7

εύνοια = δεξ μάθημα 5
τον περιστοίχιζαν = τον περιτριγύριζαν

Β' Κεφάλαιο Εισαγωγή

καταδυνάστευση = καταπίεση
συνοχή = ενότητα

Μάθημα 8

εργοδηγός = ο υπεύθυνος ενός έργου
εξουθενώνω = αδυνατίζω
αγγαρεία = αναγκαστική εργασία
τροφός = αυτή που τρέφει

Μάθημα 9

άνδρες στέπες = πεδιάδες χωρίς νερό
άζυμο ψωμί = ψωμί χωρίς μαγιά, με νερό κι αλεύρι μόνο
απέλαση = διώξιμο
λαθρομετανάστευση = το να μπαίνει κάποιος σε μια χώρα, χωρίς την έγκριση των Αρχών της (η παράνομη είσοδος σε μια χώρα)

Μάθημα 10

μη μοιχεύσεις = μην έχεις εξωσυζυγικές σχέσεις
σύναψη Διαθήκης = κλείσιμο συμφωνίας
αντιμετωπίζω δίλημμα = βρίσκομαι στη θέση να διαλέξω ανάμεσα σε δύο καταστάσεις με σοβαρές συνέπειες

Μάθημα 11

εμφύχωνε = έδινε θάρρος, ενθάρρυνε
μονογενής γιος = μοναχογιός
να μας νουθετήσουν = να μας συμβουλευθούν, να μας διδάξουν

Μάθημα 13

συνομοσπονδία = η ένωση των φυλών με σκοπό την επίτευξη κοινών στόχων
μνησικάκος = αυτός που κρατάει κακία
ενέχυρο = αντικείμενο αξίας, που δίνεται από τον οφειλέτη στο δανειστή ως εγγύηση για την επιστροφή του δανείου
υποζύγιο = άλογο, μουλάρι, γάιδαρος
μεροληπτώ = παίρνω το μέρος κάποιου
δωροδοκία = το να δίνεις χρήματα ή είδη αξίας σε κάποιον, με σκοπό να πετύχεις ευνοϊκή μεταχείριση
βδελυρός = απαίσιος
οιονοσκοπία = μαντεία για το μέλλον, που γινόταν παρατηρώντας το πέταγμα και τις φωνές των πουλιών

Μάθημα 14

σφύζουν από ζωή = είναι γεμάτα από ζωή
μιναρές = ψηλός και λεπτός πύργος του τζαμιού, από τον οποίο ο μουεζίνης καλεί τους πιστούς σε προσευχή
ομολογίες (χριστιανικές) = τα διάφορα χριστιανικά δόγματα, όπως, η ορθοδοξία, ο ρωμαιοκαθολικισμός, ο προτεσταντισμός κ.ά.
μουεζίνης = ο μουσουλμάνος θρησκευτικός λειτουργός που καλεί τους πιστούς σε προσευχή, χότζας

Μάθημα 15

ύσσωπος = αρωματικό και φαρμακευτικό φυτό
αινείτε = δοξάζατε, επαινέστε

Μάθημα 16

ευρυμάθεια = πολυμάθεια

Μάθημα 17

αλαζονικός = ο υπερβολικά εγωιστικός

Μάθημα 19

τυπολατρία = η λατρεία των τύπων και όχι της ουσίας
δολοπλόκοι = αυτοί που μηχανεύονται δόλους και απάτες, απατεώνες,
μοιχεία = δεσ μάθημα 10
ολοκαυτώματα = αιματηρές θυσίες κατά τις οποίες τα ζώα καίγονταν ολόκληρα πάνω στο θυσιαστήριο
αταλάντευτη = σταθερή, ακλόνητη
βιοτικό επίπεδο = η ποιότητα της ζωής
θαλπωρή = ζεστασιά

Μάθημα 20

κομπάζει = υπερηφανεύεται ανόητα
καυστικοί λόγοι = αυστηροί, τσουχτεροί, λόγια που καίνε
δωροδοκούνται = δεσ μάθημα 13
ολοκαύτωμα = δεσ μάθημα 19
σφυρηλατώ = κατεργάζομαι μέταλλα με σφυρί
ανεξιθρησκία = ελευθερία να πιστεύει κάποιος σε όποια θρησκεία θέλει
νηφαλιότητα = ηρεμία, γαλήνη

Μάθημα 21

παραστάτες της θύρας = τα πλαϊνά στηρίγματα της πόρτας
εξαλείφθηκε = έσβησε, συγχωρέθηκε
ορθώνονται πεισματικά = ξεσηκώνονται με πείσμα, εναντιώνονται
παχνί = το μέρος που βάζουν τροφή για τα ζώα, φάτνη

ολοκαυτώματα = δεσ μάθημα 19
απεχθάνομαι = σιχαίνομαι, αρνιέμαι έντονα
υπέρτατος = ανώτατος, πάνω απ' όλα

Μάθημα 22

αποκατάσταση = επαναφορά στην προηγούμενη κατάσταση
θα σας συνάξω = θα σας συγκεντρώσω
αντισημιτικές αντιλήψεις = κοινωνικές και πολιτικές απόψεις, που στρέφονται εναντίον των Εβραίων
εκούσιες = με τη θέλησή τους
θρησκευτικοί θεσμοί = βασικές συνήθειες, κανόνες, έθιμα, νόμοι, που αναγνωρίζονται από τα μέλη μιας θρησκείας
λιμπρέττο = το κείμενο της όπερας (= μουσικό δράμα)

Ε' Κεφάλαιο Εισαγωγή

κοσμοπολίτικος τρόπος ζωής = ο τρόπος ζωής που διαμορφώνεται με επιδράσεις από πολλά μέρη του κόσμου

Μάθημα 23

λευίτες = απόγονοι του Λευί, βοηθοί των ιερέων, μουσικοί και θυρωροί, με καθήκοντα για τη φρούρηση, την καθαριότητα και την τάξη στο Ναό

Μάθημα 24

έμβλημα = διακριτικό σήμα

Μάθημα 27

αλαζονεία = υπερβολικός εγωισμός

Μάθημα 28

προνοεί = φροντίζει
θα τα συνάξω = δεσ μάθημα 22
αινείτε = δεσ μάθημα 15

Μάθημα 29

βεβήλωσε = μόλυνε
περιτομή = τελετουργική κοπή μέρους του δέρματος του γεννητικού οργάνου του αγοριού. Γινόταν την όγδοη μέρα από την γέννηση του παιδιού και ξεχώριζε τον Εβραίο από τον ειδωλολάτρη
σθεναρή = δυνατή, θαρραλέα

Μάθημα 30

υποτελείς = αυτοί που βρίσκονται υπό την εξουσία κάποιου
να ραπιστούν = να τα χτυπήσουν

Πηγές εικονιστικού υλικού

(οι αριθμοί μέσα στις αγκύλες παραπέμπουν στις σελίδες του βιβλίου μας, όπου παρατίθεται το υλικό)

α. Ελληνόγλωσσες

Βασιλάκης Μιχάλης - Σεπτέμβριος 2002, επιμέλεια - σχεδιασμός Ευ. Πυργιανάκη, Ηράκλειο Κρήτης 2002 (Κατάλογος έκθεσης), [154]

Velickovic V., Έργα 1988-1996, Μακεδονικό Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης, Θεσσαλονίκη 1997, σ. 28 [91]

Γκότσης Χρ., Ο μυστικός κόσμος των βυζαντινών εικόνων, Αποστολική Διακονία, Αθήνα² 1995, τμ. 2, σ. 58 [38]

Δόικος Δ., Εισαγωγή στην Παλαιά Διαθήκη. Ξεναγήση στον κόσμο της βιβλικής αποκάλυψης, ΥΠΕΠΘ, Γενική Δ/ση Εκκλησιαστικής Εκπ/σης, Θεσσαλονίκη 1999, σ. 77, 78, 85, 92, 93 (χάρτες) [109/117/122/148/149]

Ελληνική Τέχνη, Βυζαντινές Τοιχογραφίες, Εκδοτική Αθηνών, Αθήνα 1994, σ. 96, 41, 194-195 [15/62/75]

Ελληνική Τέχνη, Βυζαντινά Ψηφιδωτά, Εκδοτική Αθηνών, Αθήνα 1994, σ. 136 [85]

Η Βίβλος εικονογραφημένη, μτφρ. Ζωή Πλιάκου, Πατάκης, Αθήνα 1994, σ. 136 [84]

Θεός και Θρησκεία. God & Religion, τχ. 3, σ. 48 [92]

Θησαυροί του Αγίου Όρους, Υπουργείο Πολιτισμού / Μουσείο Βυζαντινού Πολιτισμού - Ιερά Κοινότης Αγίου Όρους Άθω - Οργανισμός Πολιτιστικής Προώθησης της Ευρώπης (κατάλογος της ομώνυμης έκθεσης), Θεσσαλονίκη 1997, σ. 44 [115]

Kindersley Doris, Βίβλος. Ο πλήρης οδηγός εικονογραφημένος, επιμ. Τζων Μπόουκερ, Δημοσιογραφικός Οργανισμός Λαμπράκη, Α.Ε., Αθήνα 1999, σ. 68, 80 [54/60]

Μανουήλ Πανσέληνος, εκ του Ιερού Ναού του Πρωτάτου, Αγιορειτική Εστία, Θεσσαλονίκη 2003, σ. 152-153, 247, 136, 180 [27/36/67/87]

Μικρογραφίες χειρογράφων (12ος - 14ος αι.), Ιερά Μεγίστη Μονή Βατοπαιδίου, Ημερολόγιο 1996, [72/63]

Μουρίκη Ντ., Τα ψηφιδωτά της Νέας Μονής Χίου, Εμπορική τράπεζα Ελλάδος, Αθήνα 1985, τμ. 2, εκ. 72 [108]

Μποκόρος Χρ., Αναλόγιον, τχ. 3 (2002), [97]

Dowley T., Ο Ατλαντας της Βίβλου, Πέργαμος, Αθήνα 1992 [75]

Οικονομόπουλος Ν., Για τα παιδιά, Μεταίχιμο, Αθήνα 2001, σ. 99 [20]

Οι θησαυροί του Αγίου Όρους, Εικονογραφημένα Χειρόγραφα, Εκδοτική Αθηνών, Αθήνα 1973-1980, τμ. Δ', σ. 207 [76]

Οι μεγάλοι όλων των εποχών, Μιχαήλ Αγγελος, Οργανισμός Ευρωπαϊκών Εκδόσεων Ε.Ε., σ. 34-35, 68-69 [13/50]

Ο κόσμος του Βυζαντινού Μουσείου, Υπουργείο Πολιτισμού / Βυζαντινό και Χριστιανικό Μουσείο, επιμ. Εκδόσεις Άγρα, Αθήνα 2004, σ. 158 [34]

Ρέμπραντ, Κατάλογος χαρακτικών του Μουσείου Rembrandthuis, Μουσείο Μπενάκη, Αθήνα 2004, σ. 35 [33]

Σινά, Οι θησαυροί της Ι. Μ. Αγίας Αικατερίνης, Εκδοτική Αθηνών, Αθήνα 1990, σ. 166 [49]

Σοφιανός Δ. - Τσιγαρίδας Ε., Άγια Μετέωρα. Ιερά Μονή Αγίου Νικολάου Αναπαυσά Μετεώρων. Ιστορία-Τέχνη, φωτ. Θ. και Κ. Στεργιόπουλος, επιμ. - παραγωγή ΑΦΟΙ Τσαρουχά, Τρίκαλα 2003, σ. 51, 267 [58/114]

Χατζηδάκης Μ., Ο κρητικός ζωγράφος Θεοφάνης. Οι τοιχογραφίες της Ιεράς Μονής Σταυρονικήτα, Εκδόσεις Ι. Μ. Σταυρονικήτα, Άγιον Όρος 1986, εκ. 20 και 113 [51/71]

Χαστούπης Α., Η Αγία Γραφή, Π. και Σ. Δημητράκος, Αθήνα 1960, τμ. 3, σ. 769, 405 (χαρακτικά του G. Doree) [94/104/148]

β. Ξενογλωσσες

Befreit zum Leben. Religion BHS3, Dom Verlag, Wien 1994, σ. 59 [59]

Das neue Kursbuch Religion 9/10, Calwer / Diesterweg Verlag, Stuttgart 1988, σ. 211 [143]

Ethik 7/8, Cornelsen Verlag, Berlin 1997, σ. 175, 176, 161 [17/126/128]

Moser F. - Nussbaumer - Schofbeck L., Im Garten des Lebens, Religion BHS 5 (Schulbuch), Wien 1993, σ. 153 [137]

Koder Sieger, Die Bilder der Bibel von Sieger Koder. Erschliessende und meditative Texte, Schwabenverlag, Ostfildern ¹2004, σ. 49 [96]

Kursbuch Religion 9/10, Calwer / Diesterweg Verlag, Stuttgart 1979, σ. 156-157 [137]

La Bible, (6) La merveilleuse histoire de Ruth et l'epopee de David (Ruth et Samuel), Editions de Hennin, Paris, σ. 526 [79]

Τα υπόλοιπα έργα των Marc Chagall [31/100/135], Tiepolo [31], Ρέμπραντ [40], Pablo Picasso [105] καθώς και αρκετές φωτογραφίες αντλήθηκαν από ιστοσελίδες του διαδικτύου.

Οι ολοσέλιδες εικόνες στην αρχή των κεφαλαίων είναι οι παρακάτω:

- σ. 27: από την τοιχογραφία του Μ. Πανσέληνου, Οι Προπάτορες, 14ος αι., Πρωτάτο, Άγιον Όρος
- σ. 45: Ο Μουσής στο Σινά δέχεται το Νόμο, φορητή εικόνα του 11ου αι., Ιερά Μονή Αγίας Αικατερίνης, Σινά
- σ. 67: από την τοιχογραφία του Μ. Πανσέληνου, Η Ανάσταση του Χριστού, 14ος αι., Πρωτάτο, Άγιον Όρος
- σ. 87: Ο προφήτης Ιερεμίας, τοιχογραφία του Μ. Πανσέληνου, 14ος αι., Πρωτάτο, Άγιον Όρος

Πηγές λοιπού βοηθητικού υλικού

(οι αριθμοί μέσα στις αγκύλες παραπέμπουν στις σελίδες του βιβλίου μας, όπου παρατίθεται το υλικό)

Βασιλείος αρχμ., Καθηγουμένοι Ιεράς Μονής Ιβήρων, Λειτουργικός τρόπος, Ιερά Μονή Ιβήρων, Καρυές, Άγιον Όρος 2000, σ. 58 [137]

Ελύτης Οδυσσεάς, Εκ του πλησίον, Ίκαρος, Αθήνα 1998, σ. 14, 57, 22 [132/142]

Καρούζος Νίκος, Φαρέτριον, Ύψιλον, Αθήνα 1981, σ. 32 [129]

Ματσούκας Νίκος, Παλαιάς και Καινής Διαθήκης. Σημεία νόηματα αποπνόμενα, Πουρναράς, Θεσσαλονίκη 2002, σ. 20 [18]

Μολίνα Αντόνιο, Το βιβλίο της εξορίας, μτφρ. Δ. Δημουλάς, Πατάκης, Αθήνα 2001, σ. 50 [117]

Σέρμαν Άρνολντ, Κακοπιστία στα Βαλκάνια. Ο βιασμός της Γιουγκοσλαβίας, μτφρ. Ν. Ρίζου-Σέρμαν και Κ. Κοντολέων, Ψυχογιός, Αθήνα 1993, σ. 246-248 και 223-224 [92]

Σινόπουλος Τάκης, Συλλογή II, Ερμής, Αθήνα 1980, σ. 141 [141]

Οι συγγραφείς ευχαριστούν ιδιαίτερα:

Την **Ελληνική Βιβλική Εταιρία** για την παραχώρηση της μετάφρασης του κειμένου της Παλαιάς Διαθήκης. Η μετάφραση αυτή (με μικρές τροποποιήσεις από τους συγγραφείς του σχολικού βιβλίου) υπήρξε η βάση για τη συγγραφή αυτού του βιβλίου.

Με απόφαση της Ελληνικής Κυβέρνησης τα διδακτικά βιβλία του Δημοτικού, του Γυμνασίου και του Λυκείου τυπώνονται από τον Οργανισμό Εκδόσεως Διδακτικών Βιβλίων και διανέμονται δωρεάν στα Δημόσια Σχολεία. Τα βιβλία μπορεί να διατίθενται προς πώληση, όταν φέρουν βιβλιόσημο προς απόδειξη της γνησιότητάς τους. Κάθε αντίτυπο που διατίθεται προς πώληση και δε φέρει βιβλιόσημο θεωρείται κλεψίτυπο και ο παραβάτης διώκεται σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 7 του Νόμου 1129 της 15/21 Μαρτίου 1946 (ΦΕΚ 1946, 108, Α').

ΒΙΒΛΙΟΣΗΜΟ

Απαγορεύεται η αναπαραγωγή οποιουδήποτε τμήματος αυτού του βιβλίου, που καλύπτεται από δικαιώματα (copyright), ή η χρήση του σε οποιαδήποτε μορφή, χωρίς τη γραπτή άδεια του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου.